

45. Tiistaina 24 päivänä toukokuuta 1994

kello 14

Päiväjärjestys

Ainoa käsittely:

Ilmoituksia

5) Hallituksen kertomus valtiovarain hoidosta ja tilasta vuonna 1992 sekä valtiontilintarkastajain kertomus vuodelta 1992 1177

Kolmas käsittely:

Kertomukset n:ot 14 ja 15/1993 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 19

1) Ehdotus laiksi rikoslain 29 luvun 4 §:n muuttamisesta 1175

6) Kertomus Eduskunnalle niistä toimenpiteistä, joihin Eduskunnan tekemät muistutukset valtiovarain hoidosta ja tilinpidosta vuonna 1991 ovat antaneet aihetta 1190

Hallituksen esitys n:o 67
Lakivaliokunnan mietintö n:o 7

Kertomus n:o 16/1993 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 20

2) Ehdotukset laiksi arvonlisäverolain 59 ja 130 §:n muuttamisesta ..... ”

7) Eduskunnan pankkivaltuuston kertomus vuodelta 1993 ..... ”

Hallituksen esitys n:o 71
Lakialoite n:o 22
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 17

Kertomus n:o 1
Talousvaliokunnan mietintö n:o 21

3) Ehdotukset laiksi arvonlisäverolain muuttamisesta ..... ”

Ensimmäinen käsittely:

Hallituksen esitys n:o 76
Lakialoitteet n:ot 15, 19, 21, 26, 27, 28 ja 29
Toivomusaloitteet n:ot 24 ja 25
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 18

8) Ehdotukset laeiksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain ja markkinatuomioistuimesta annetun lain muuttamisesta ..... ”

Toinen käsittely:

4) Ehdotus laiksi tuontimaksulain muuttamisesta ..... ”

Hallituksen esitys n:o 116/1993 vp
Lakialoitteet n:ot 100/1991 vp, 3/1992 vp sekä 47/1993 vp
Toivomusaloitteet n:ot 1210 ja 1360/1991 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 5

Hallituksen esitys n:o 26
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 16

Esitellään:

9) Ed. Mölsän ym. lakialoite n:o 33 laiksi pakkokeinolain 1 luvun 3 §:n muuttamisesta 1219

10) Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen toimintakertomus vuodelta 1993 (K 4) 1220

Pöydällepanoa varten esitellään:

11) Lakivaliokunnan mietintö n:o 8 hallituksen esityksestä laiksi Ahvenanmaan hallintotuomioistuimesta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 35) 1221

12) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 21 hallituksen esityksen johdosta laiksi leimaverolain muuttamisesta (HE 58) ..... „

13) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 22 sen johdosta, että eduskunnan tietoon on saatettu valtioneuvoston päätös tupakkatuotteista suoritettavasta lisäverosta annetun valtioneuvoston päätöksen 1 §:n muuttamisesta (VNP 1) 1222

14) Liikennevaliokunnan mietintö n:o 5 hallituksen esityksestä laiksi aluksista aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemisestä annetun lain 3 §:n muuttamisesta (HE 73) ..... „

15) Liikennevaliokunnan mietintö n:o 6 hallituksen esityksestä laiksi vaarallisten aineiden kuljetuksesta (HE 74) ..... „

16) Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 5 hallituksen esityksestä laiksi vesilain muuttamisesta (HE 17) ..... „

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Aho E., Ala-Nissilä, Alho, Anttila S-L., Donner, Haavisto, Heikkinen, Jaakonsaa-

ri, Järvilahti, Jätteenmäki, Kohijoki, Lahikainen, Laurila, Liikkanen, Lindroos, Linnainmaa, Lipponen, Louvo, Moilanen, Muttilainen, Mäki-Hakola, Näsi, Ojala O., Ollila, Paasio, Pesälä, Polvinen, Pykäläinen, Rajamäki, Rehn E., Riihijärvi, Salolainen, Suhonen, Taina, Toivonen, Vistbacka ja Wahlström.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Ojala O., Jätteenmäki ja Pesälä.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä virkatehtävien takia edustajat E. Aho, Linnainmaa, Pesälä ja Taina sekä yksityisasioiden takia edustajat Liikkanen, Lindroos, Muttilainen, E. Rehn ja Riihijärvi, tästä ja huomisenä päivästä virkatehtävien takia ed. Toivonen ja yksityisasioiden takia ed. Pykäläinen, tämän kuun 26 päivään virkatehtävien takia edustajat Donner, Haavisto, Jaakonsaari, Laurila, Lipponen, Louvo, Moilanen, Paasio, Wahlström ja Vistbacka, tämän kuun 27 päivään sairauden takia ed. Mäki-Hakola ja virkatehtävien takia ed. Rusanen sekä ensi kesäkuun 1 päivään virkatehtävien takia edustajat S-L. Anttila, Järvilahti, Kohijoki, Lahikainen, Ollila, Polvinen ja Rajamäki.

Kirjalliset kysymykset

P u h e m i e s : Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuina, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 253, 256, 257, 266 ja 275. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Puheenvuoron saatuaan lausuu

Ed. L a i n e : Arvoisa puhemies! Suuren valiokunnan jäsenille ilmoitetaan, että huomiseksi koolle kutsuttu kokous peruutetaan. Seuraavasta kokouksesta ilmoitetaan erikseen.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:**1) Ehdotus laiksi rikoslain 29 luvun 4 §:n muuttamisesta**

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 67
Lakivaliokunnan mietintö n:o 7

P u h e m i e s : Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

2) Ehdotukset laiksi arvonlisäverolain 59 ja 130 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 71
Lakialoite n:o 22
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 17

P u h e m i e s : Toisessa käsittelyssä päätetty, hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus hyväksytään.

Eduskunta pysyy toisessa käsittelyssä tekevänsä päätöksessä lakialoitteeseen sisältyvän lakiehdotuksen hylkäämisestä.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

3) Ehdotukset laiksi arvonlisäverolain muuttamisesta

Kolmas käsittely, ainoa käsittely
Hallituksen esitys n:o 76
Lakialoitteet n:ot 15, 19, 21, 26, 27, 28 ja 29
Toivomusaloitteet n:ot 24 ja 25
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 18

P u h e m i e s : Ensin sallitaan keskustelu asiasta kokonaisuudessaan. Sen jälkeen päätetään kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksista. Toisessa käsittelyssä päätetty, hallituksen esitykseen ja lakialoitteisiin n:ot 28 ja 29 pohjautuva lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä. Lopuksi päätetään ainoassa käsittelyssä toivomusaloitteista.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelua ei synny.

Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus hyväksytään.

Eduskunta pysyy toisessa käsittelyssä tekevänsä päätöksessä lakialoitteisiin n:ot 15, 19, 21, 26 ja 27 sisältyvien lakiehdotusten hylkäämisestä.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta yhtyy valtiovarainvaliokunnan ehdotukseen toivomusaloitteiden hylkäämisestä.

Asia on loppuun käsitelty.

4) Ehdotus laiksi tuontimaksulain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 26
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 16

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 16. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsitelyyn.

Yleiskeskustelu:

E d. L u u k k a i n e n : Arvoisa puhemies! Hallitus esittää, että maissijauholta pitäisi periä 1,50 markkaa tuontimaksua kilolta. Tuontimaksu on täysin tarpeeton, koska maissi ei kilpaile minkään kotimaisen viljalajin kanssa. Tuontimaksulla kerättävä verotulokin on vain noin 600 000 markkaa vuodessa, joten sillä ei ole valtiontaloudellista merkitystä. Keliakian vuoksi gluteenitonta ruokavaliota noudattaville ylimääräiset kustannukset ovat keskimäärin liki 500 markkaa kuukaudessa ja maissijauhon tuontimaksu lisää näitä kustannuksia. Jos maissijau-

hon tuontimaksu poistettaisiin, keliakiaa sairastavat voisivat saada maissijauhoa halvemmalla ja näin voitaisiin hieman alentaa heidän ylimääräisiä kustannuksiaan.

Kun katsotte lain liitteenä olevaa etuluetteloa, jossa on eri elintarvikkeiden tuontimaksuja lueteltu, niin sieltä paljastuu vielä sellainen kuriositeetti, että maissigluteenin tuonti turkiseläinten rehuksi on kyllä verovapaata, mutta ihmisten ruoaksi siitä peritään tuontimaksua 1,50 markkaa kilolta, kuten sanoin.

Arvoisa puhemies! Tulen yksityiskohtaisen käsittelyn yhteydessä esittämään, että etuluettelo hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Ed. Stenius - Kaukonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On erittäin hyvä, että keliakikkojen asemaa pyritään helpottamaan. Mutta se, että he joutuisivat syömään vain maissia, ei tietenkään riitä, vaan keliakikkojen ylimääräisiin ruokakustannuksiin tulisi saada avustusta niin, että he voivat valita kaikista heille sopivista tuotteista sopivimmat. Sen vuoksi melkein kaikki sosiaali- ja terveystieteiden jäsenet ovat allekirjoittaneet lakialoitteen, jossa ehdotetaan, että vammaistukilakia ja eläkeläisten hoitotukilakia muutetaan niin, että keliakikot voivat saada mainitut etuudet.

Tässä on vuosien varrella yritetty kaikkia eri keinoja, joilla voitaisiin keliakikkojen asemaa parantaa sen jälkeen, kun kunnat ovat lakaneet järjestään maksamasta vammaispalvelulain perusteella avustusta ylimääräisiin ruokakustannuksiin keliakikoille. Verohelpotuksia on erilaisten kysymysten muodossa esitetty valtiovarainministeriölle, mutta valtiovarainministeriö on, ikävä kyllä, tyrmännyt ne kaikki tyynni. Se olisi tietysti yksi keino tuoda apua tähän asiaan, mutta silloin ei riitä, että vain maissi vapautetaan tuontimaksusta.

Ed. Lahti - Nuuttila: Arvoisa puhemies! Edellisissä puheenvuoroissa onkin asian sisältö tullut varsin hyvin selville. Ed. Stenius-Kaukoselle on kuitenkin syytä todeta, että meillä on nyt käsitellyssä tuontimaksulaki ja mahdollisuus poistaa tuontimaksu maissijauholta ja ottaa edes ensimmäinen askel siihen suuntaan, että keliakiasta kärsiviä kansalaisia autettaisiin.

Minua hämmästyttää se, että hallituspuolueet eivät olleet valmiit tällaiseen muutokseen. Kysymys on todella pienestä summasta valtiontalouden kannalta, mutta varsin merkittävästä summasta ajatellen keliakiaa sairastavia henkilöitä.

Me todella tiedämme sen, että keliakikot saivat aikanaan tukea muita korkeampiin elinkustannuksiinsa. Mutta nyt kun tuki on poistunut, niin tämä saattaisi olla yksi tie parantaa edes hieman tilannetta. Samalla tämä saattaisi merkitä sitä, että myös maissijauhon vähittäishinta laskisi kaupoissa. Tuontihinnan, tukkuhinnan ja vähittäishinnan välinen erohan on todella kohtuuttoman suuri kiloa kohti ajatellen myös maissijauhoa.

Ed. S a s i: Arvoisa puhemies! Haluan lyhyesti todeta sen, että valitettavasti tuontimaksulain muuttamisella ei keliakikkojen asemaa juurikaan voitaisi auttaa siitä syystä, että veron määrä on 1,50 markkaa ja maissijauhot kaupassa makavat 40 markkaa kilo eli kyse olisi noin 3 prosentin hinnan muutoksesta. Ei ole kovinkaan uskottavaa, että vaikka tuontimaksu poistettaisiinkin, se johtaisi hinnan alennuksiin kaupoissa.

Olen ed. Stenius-Kaukosen kanssa samaa mieltä siitä, että tämä ongelma täytyy pyrkiä ratkaisemaan muilla tavoilla ja nimenomaan suorien tukien avulla.

Ed. Stenius - Kaukonen: Arvoisa puhemies! Minä kyllä tulen kannattamaan ed. Luukkaisen tekemää ehdotusta, mutta halusin vain tuoda esille sen, että tämä ei ratkaise keliakikkojen ongelmaa, joille ylimääräiset ruokavaliokustannukset aiheuttavat kuukaudessa arviolta 500 ylimääräisen menoerän.

Ed. Lahti - Nuuttila: Arvoisa puhemies! Ed. Sasille on syytä todeta tässä kuten totesin verojaostossakin, joka asiaa käsittelee, että kysymyshän on todella hyvin pienestä asiasta eikä tämä ratkaise mitään. Mutta silloin me saatoimme todeta, että hallitus tai hallituspuolueet eivät ole tehneet eikä niiden suunnitelmassakaan ole tehdä mitään juuri keliakiaa sairastavien ruokavaliokustannusten alentamiseksi. Tämän vuoksi tämä olisi sellainen ystävällinen kädenojennus, ei toki ratkaisisi läheskään kokonaisuudessaan tätä ongelmaa ja epäkohtaa.

Ed. Luukkainen: Arvoisa puhemies! Vastaan ed. Sasille. Silloin kun joku henkilö joutuu käyttämään maissia pääviljanaan, niin totta kai jokainen markka, jolla hintaa voidaan tiputtaa alemmaksi, pienentää hänen elintarvikkekustannuksiaan. Mutta ylipäänsä en näe mitään perustetta sille, miksi maissijauholla olisi tuontimaksua, koska se ei millään tavoin kilpaile min-

kään kotimaisen viljan kanssa. Sellaisista elintarvikkeista on aivan turha periä tuontimaksua ja pitää näin yllä rajasuojia sellaisen elintarvikkeen tuonnille.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Mielestäni on turha riidellä tästä pienestä asiasta sikäli, että asia on korvattavissa ryhtymällä viljelemään tattaria meillä Suomessa. Minä olen kuullut, että tattari eräillä paikkakunnilla menestyy varsin hyvin ja nimenomaan tattarijauho on sellaista, että se sopii tämän suunnan tietyllä tavalla allergikoille, jos näin voidaan sanoa. Tästäkin on puhuttu pitkään, mutta koskaan ei ole tehty mitään. Nyt, kun meille ilmeisesti on tulossa Euroopan unioni, jos niin onnettomasti käy, vapautuu viljelysalaa myös sellaisilla alueilla, jotka ovat hyviä tattarialueita. Aletaan viljellä tattaria Suomessa eikä puhuta siitä, että saadaan 3 prosentin alennus maissijauhon tuomiseen. Monta kertaa puhutaan asioista, jotka eivät ole oleellisia. Epäoleelliset asiat nousevat esille ja oleelliset jäävät sattuman varaan tässä eduskunnassa.

Ed. S t e n i u s - K a u k o n e n : Arvoisa puhemies! Suomessa jo viljellään tattaria ja keliaakikot menevät bussilasteittain tattarinviljelytiloille hankkiakseen tätä itselleen tärkeää jauhoa. Mutta kun sitä viljellään niin pienessä mittakaavassa, sekin johtaa juuri siihen, että hinta on korkeampi. Suomessa on arviolta 10 000 keliaakikkoa, joista 5 000:lla on diagnostisoitu tämä sairaus. Jos tämä asia korjattaisiin, niin kuin me sosiaali- ja terveystieteiden jäsenet olemme esittäneet, että vammaistukea ja hoitotukea voitaisiin myöntää, se maksaisi noin 25 miljoonaa markkaa. Olisi oikeus ja kohtuus, että tämä tuki annettaisiin.

Ed. U. A n t t i l a : Arvoisa puhemies! Haluaisin leivonta-alalla ed. Aittoniemiä valaista sen verran, että keliaakikkojen ruokavaliossa sekä tattari- että maissijauho ovat tarpeen. Ne eivät korvaa toisiaan, joten se, että maissijauho tämän alennuksen saisi, olisi aivan paikallaan.

Mitä tulee keliaakikkojen saamiin korvauksiin, olen aivan samaa mieltä kuin ed. Stenius-Kaukonen, että tällaiset erityiskorvaukset olisi pääratkaisu tähän kysymykseen, mutta toki ed. Luukkaisenkin esittämä ratkaisu tämän kysymyksen osalta on omiaan laskemaan keliaakikkojen lisäkustannuksia.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

2, 6 ja 6 a § hyväksytään keskustelutta.

Lakiehdotuksen liitteenä oleva etuluettelo

Keskustelu:

Ed. L u u k k a i n e n : Arvoisa puhemies! Ehdotan, että etuluettelo hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena eli että maissijauholta ei peritä tuontimaksua.

Ed. L a h t i - N u u t t i l a : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Luukkaisen ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Luukkainen ed. Lahti-Nuuttilan kannattamana ehdottanut, että etuluettelo hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. O. Ojala merkitään läsnä olevaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Luukkaisen ehdotus ”ei”.

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 88 jaa- ja 69 ei-ääntä; poissa 42. (Ään. 1)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Voimaantulosäänös, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Hallituksen kertomus valtiovarain hoidosta ja tilasta vuonna 1992 sekä valtiontilintarkastajain kertomus vuodelta 1992

Ainoa käsittely
Kertomukset n:ot 14 ja 15/1993 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 19

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 19.

Keskustelu:

Ed. R e n k o : Arvoisa puhemies! Valtiovarainvaliokunnan mietinnön valmistelu koskien Valtiontilintarkastajain kertomusta vuodelta 92 aiheutti hallinto- ja tarkastusjaostossa erittäin laajan kuulemiskierroksen. Tässä yhteydessä käsitellyssä Valtiontilintarkastajain kertomuksessa todetaan, että tarkastus on suoritettu kaikissa ministeriöissä ja eräissä virastoissa. Sen lisäksi tilintarkastajat ovat käsitelleet Hallituksen kertomusta valtiovarain hoidosta ja tilasta vuonna 92. Tämän kertomuksen johdosta tilintarkastajat eivät ole havainneet erityistä huomauttamista.

Valtiovarainvaliokunta keskittyy mietinnössään lähinnä talousrikollisuuteen, rahoitustukiin, vankeinhoidon epäkohtiin sekä työllisyys- ja työvoimapolitiittiseen aikuiskoulutukseen, sen lisäksi vielä VR:n radanpidon momentin ylitykseen ja Wider-instituutti-kysymykseen.

Talousrikollisuudesta valiokunta toteaa, että kokonaisuudessaan on erittäin suuri ja ilmiönä se on jatkuvasti leviävä. Talousrikollisuus laajenee koko ajan uusille aloille, ja etenkin nyt, kun kansainväliset pääomasiirrot ovat yleistyneet, talousrikoksiin liittyvät avustustoiminnot ovat erittäin vaikeasti tutkittavissa. Valtiontilintarkastajat jaottelevat talousrikokset konkursseihin liittyvään rikollisuuteen, rahalaitoksiin liittyviin rikoksiin ja muihin talousrikoksiin. He toteavat erityisesti sen, että uusiutuva idänkauppa on tuonut mukanaan ammattirikollisuutta ja on vaarana, että se pesiytyy myös Suomen kaupalliseen toimintaan.

Uutena rikostorjunnan alueena on poliisin toimissa jo tullut esille valtionapuihin kohdistuva petollinen toiminta. Valtionavut ovat olleet erittäin otollinen talousrikollisuuden kohde johon tuen siitä, että avustusten määrä on suuri ja kontrolli on puutteellista.

Valiokunta on kiinnittänyt erityistä huomiota konkurssirikollisuuteen. Todetaan, että kertomusvuonna konkurssissa pyöri varoja yli 13 miljardia ja velkoja oli 22 miljardia. Kaikkiaan neljäsosa konkurssista on talousrikollisuuspiirteitä omaavia tehdyn tutkimuksen mukaan, ja tämä tarkoittaisi yli 2 000:ta talousrikosta konkurssien kohdalla. Useimmat näistä konkurssirikoksista ovat tulleet poliisin tietoon verotarkastuksien yhteydessä. Valtiontilintarkastajat samoin kuin valiokuntakin pitävät erittäin tärkeänä, että tulevaisuudessa verotarkastuksen osuutta tehostetaan ja lisätään ennakoivassa mielessä.

Valiokunta pitää tärkeänä myös sitä, että konkurssirikollisuuden torjunnassa viranomaisvalvontaa tehostetaan. Tällä hetkellä syyttäjien harjoittama seuranta todetaan varsin satunnaiseksi ja se kohdistuu ainoastaan konkurssseja edeltävään toimintaan. Tuomioistuimen osuus rajoituu lähinnä pesänhoitajan valintaan, ja asiantuntijoitteen käsityksen mukaan tästä on tullut käytännössä vain lähinnä rahoitusautomaatti: Teknisesti kirjataan varat ja velat, ja varsinainen yhteiskunnan edun valvonta on hämärtyvässä.

Millään viranomaisella ei näytä olevan kokonaisvastuuta konkurssien hoidosta. Tästä johon valiokunta esittääkin ponnin, jossa edellytetään, että ”hallitus selvittää erillisen konkurssien valvontaelimen perustamisen tarkoituksenmukaisuuden kiireellisesti siten, että sitä koskevat uudistusesitykset voidaan tarvittaessa antaa eduskunnalle kuluva vaalikauden aikana”.

Yhtenä vaihtoehtona valiokunnassa on ehdittu sen tyyppistä valvontaelintä kuin tietosuojavaltuutettu on, valvontaelin, joka olisi operatiivisesti täysin itsenäinen erityisviranomaisena ja tarvittaessa voisi määrätä myös erityistilintarkastuksia. Kuitenkin tämä uusi valvontaviranomaisena pitäisi nimetä siirroilla, eikä se saisi aiheuttaa lisää kuluja valtiolle. Ehkä paras sijoituspaikka olisi oikeusministeriön yhteydessä.

Valtiontilintarkastajat ovat kiinnittäneet huomiota myös siihen, että vuonna 1985 säädetty liiketoimintakieltolaki on osoittautunut heikosti toimivaksi. Seitsemän ensimmäisen toimintavuoden aikana on ollut liiketoimintakieltoja vain 57. Kun otetaan huomioon, että kertomusvuonna konkurssseja on ollut jo yli 2 000, seitsemän toimintavuoden aikana 57 liiketoimintakielton määrää voidaan pitää kyseenalaisen pienenä. On aivan ilmeistä, että tällä säädettyllä lailla ei ole saatu sitä yleis- ja erityisestävää vaikutusta, mitä lakia säädettyä on tarkoitettu. Tällä hetkellä tuomioistuin voi määrätä liiketoimintakielton ainoastaan syyttäjän vaatimuksesta. Valiokunta esittääkin harkittavaksi myös, tulisiko konkurssiin asettamisesta liiketoimintakielton ehdottomana edellytyksena luopua tai ainakin harkita määräraikaista liiketoimintakieltoa ja sen käytönottoa.

Valiokunta kuitenkin toteaa, että vaikka talousrikollisuus rehoittaa luvattoman paljon tällä hetkellä vielä, jotakin on jo tehty asian parantamiseksi. Rikoslainsäädännön ensimmäinen uudistusvaihe on jo menossa, ja seuraavaa vaihetta valmistellaan. Konkurssilainsäädännön uudistaminen on sisäänajettu, ja siinäkin ovat lisäänty-

mässä paineet koko lainsäädännön jatkokehittelyyn. Vireillä on myös arvopaperimarkkinoita koskevien säännösten uudistaminen.

Valiokunta yhtyy Valtiontilintarkastajain kertomukseen sikäli, että eri viranomaisten on tehostettava yhteistoimintaa talousrikosten torjunnassa ja selvittämisessä ja että tähän toimintaan on annettava riittävät määrärahat.

Eräänä rakenteellisenä toimenpiteenä talousrikollisuuden torjumiseksi on myös esitetty sitä, että verohallinnon yhteyteen perustetaan operatiivinen rikostorjuntayksikkö, joka voisi paitsi antaa neuvontaa ja valvontaa myös tarvittaessa nopeuttaa talousrikostutkintaan tarvittavia toimenpiteitä ja toimia koordinaattorina. Valiokunta näkee tärkeänä myös salassapitosäännösten tarkistamisen ja talousrikollisuuteen kohdistuvien tutkimusohjelmien edelleenkehittämisen.

Toisena isona asiana mietinnössä otetaan kantaa rahoitustukiin. Yksityisille kotitalouksille ja työllisyyden hoitoon tarkoitetut tukijärjestelmät ovat viime vuosina hyvin voimakkaasti laajentuneet ja yhdessä muiden tulosiirtojen kanssa vaikuttavat keskeisesti julkisten menojen kasvuun. Valtioneuvoston kanslia asetti noin vuosi sitten johtoryhmän, jonka tehtävänä oli käydä läpi hallinto- ja rahoitustukijärjestelmät ja mahdollisesti tehdä esityksiä näitten järjestelmien uudistamiseen ja koordinointiin.

Tämä johtoryhmä on saanut selville seuraavanlaisen luettelon talousarvion kautta ohjattavista tukimuodoista: runsaat 170 yksittäistä elinkeinotukimuotoa, 94 verotukimuotoa, yli 70 valtionapumomenttia, 37 kuntoutustukimuotoa, 35 julkisen energiarahoituksen rahoituskanavaa, 29 Keski- ja Itä-Euroopan toimintaohjelma- ja lähialueyhteistyömomenttia, 21 palkkaperusteisen työllistämisen tukimuotoa, 20 asumisen tukimuotoa jne. Asiantuntijoita kuultaessa kävi ilmi, kun tukien selvittelytyötä eri ministeriöitten sisällä on jatkettu, että mm. asunoministeriöstä on löytynyt toinen mokoma asumistukimuotoja, ja niitä on tällä hetkellä ministeriön antamien tietojen mukaan reilusti yli 40.

Voidaankin todeta, että valtion budjettimenoista kaksi kolmasosaa ohjautuu tukien kautta ja se on tavallaan tapahtuvaa tulonsiirtoa. Tuet ovat nykylaajuudessa ja nykyisissä vaikeissa taloudellisissa olosuhteissa ylivoimainen rasite valtiontalouden kannettavaksi. Siellä on mukana paljon päällekkäisiä tukia. Siellä on paljon tarpeettomia tukia. Näitten järjestelmien vaikutukset muodostuvat osittain satunnaisiksi eikä ku-

kaan tiedä niitten kokonaisvaikutusta. Rahaa vain menee.

Yritystuet saattavat vääristää kilpailua, luoda ylikapasiteettia. Ne lisäävät verorasitteita niille, jotka yrittävät tehdä työtä tunnontarkasti pykälien ja ohjeitten mukaisesti. Itse hakijan kannalta tukijärjestelmät ovat vaikeasti hahmotettavissa, byrokraattisia ja sillä tavalla vain osan ymmärrettävissä ja haettavissa, kaiken kaikkiaan vaikeaselkoisia.

Asiantuntijoiden mukaan, ennen kaikkea talousrikostutkijoiden mukaan, on ilmeistä, että tukirahajoja ohjautuu myös ns. harmaan talouden käyttöön. Mikäli oletetaan, että Suomen kansantaloudessa noin 10 prosenttia bkt:stä pyörii harmaan talouden markkinoiden piirissä, niin tältä olettamukselta laskien valtio menettää noin 20 miljardia vuodessa verotuloja. Tämä on moraaliseettisesti väärin eikä sitä voida hyväksyä. Näin ollen valiokunta kiirehtiikin eri hallinnonaloilla meneillään olevia selvityksiä, joissa harmaan talouden laajuudesta pyritään saamaan tutkittua tietoa. Onhan näin, että mikäli tilanne harmailla markkinoilla jatkuu, niin tämä nostaa muiden veroastetta, vaikeuttaa yhteiskunnan palvelutuotantoa ja sosiaaliturvan rahoitusta ja ennen kaikkea eriarvoistaa työmarkkinoita.

Valiokunta toteaa yleisesti, että viime vuosina on hallintoa kehitetty varsin voimakkaasti. Viimeinen näyttö on tämän vuoden alusta voimaan astunut aluehallintolaki, mutta rahoitustukimuotoja ja budjetointikäytäntöä ei ole kyetty samassa tahdissa uudistamaan. On aivan ilmeistä, että keskitetyn budjettiohjelman purkaminen löytäisi oman väylänsä aluehallinnon kautta, sillä tällä hetkellä kuntien valtionosuusjärjestelmä on uudistunut ja tyydyttää aika lailla joustavasti tarpeita ja tämä keskitetty järjestelmä ei pitkällä jänneväliä ole tyydyttävä.

Valtioneuvoston asettaman johtoryhmän, joka sai äsken mainitun tukiluettelon aikaan, tehtävänä oli ensisijaisesti asioiden perkaaminen ja mahdollisten koordinoitujen toimenpiteiden esittäminen. Asiantuntijoiden mukaan kuitenkin jatkokyöskentely on viisainta tehdä niin, että jokainen ministeriö erikseen käy läpi omat tukivaihtoehdot. Sen jälkeen läheisten ministeriöiden yhteistyöllä puretaan päällekkäisyydet pois, ja paras mahdollinen lopputulos saadaan, kun tässä käytetään myös ulkopuolista asiantuntijaa.

Tähän liittyen valiokunnan mietinnössä on seuraava ponsi: "Valtiovarainvaliokunta edellyttää, että yksittäisten rahoitustukimuotojen karsinta käynnistetään eri hallinnonaloilla mahdol-

lisimman pikaisesti. Edelleen: ”Valiokunta pitää tärkeänä, että erillisten tukimuotojen purkamisen tapahtuu hallitusti ja ettei yhteiskunnan heikoimmassa asemassa oleville jäsenilleen takaa-
maa turvaverkkoa samalla romuteta.” Tässä lähinnä tulivat mieleen Kelan kautta jaettavat tuet ja sitä kautta turvaverkkopuoli valiokunnan jäsenille.

Kolmantena isona asiana on työllisyys- ja työvoimapolitiittinen aikuiskoulutus, ja voidaan todeta, niin kuin valtioneuvoston tarkastajat ovat sen kirjanneet, että järjestelmä uudistui vuonna 91 ja tuli työvoimaministeriön alaisuuteen. Itse koulutus on tapahtunut ostotoimintana ensisijaisesti aikuiskoulutuskeskuksilta, mutta myös muut oppilaitokset ovat voineet tarjota koulutuspalveluja. Koska järjestelmä on hyvin raskas ja iso ja vasta kolme vuotta toiminut, ei voida vielä kokonaisarviota suorittaa, onko tämä vuonna 91 tehty siirto työvoimahallinnon puolelle paras mahdollinen toimenpide.

Tässä yhteydessä valiokunta ei täysin yhdy siihen näkemykseen, mitä valtioneuvoston tarkastajat ovat esittämässä, että yhteen paikkaan keskittäminen olisi mahdollisesti parempi kuin aikaisempi, sekä opetusministeriön että työvoimaministeriön kautta tapahtunut rahoitus. Tämä asia ei ole niin yksiselitteinen, kuin miltä se tuossa luettuna tuntui.

Minkä takia? Valiokunta kävi pitkään keskustelua, jopa ihan seminaarin puitteissa, jossa olivat eri ministeriöiden osapuolet mukana. Käytiin läpi tätä problematiikkaa ja todettiin, että tässä vaiheessa, kun työttömyys on näin laajaa kuin se on ja työttömyyden rakenne on oleellisesti muuttunut siitä, mitä se oli esimerkiksi vuosina 90—91, puhumattakaan laman jälkeen olevasta koulutustarpeesta työttömien joukossa, ei voida olettaa, että työvoimatoimistojen työvoimakoulutuksen lyhytkestoinen koulutus tyydyttäisi koulutustarpeen ja täyttäisi niitä vaatimuksia, mitä elinkeinoelämällä ja yhteiskunnalla siinä vaiheessa on. Näin ollen valiokunta lähtikin tukemaan sitä kantaa, että paitsi työvoimakoulutuksena myös opetusministeriön kautta tulee ylläpitää omaehtoista aikuiskoulutusta, koska nämä täydentävät toisiaan ja omaehtoinen aikuiskoulutus on työttömyyttä ennalta ehkäisevää.

Työllisyys- ja työvoimapolitiittisessa aikuiskoulutuksessa valiokunnan mielestä on erittäin tärkeää turvata rahoitus, mutta samalla myös vaatia taloudellisuutta tämän koulutuksen järjestämiseltä samoin kuin laatua. Laatuksiteerien

nostaminen tuli myös koulutettavien eli työttömien puolelta hyvin selvästi esille.

Samassa yhteydessä valiokunnan saaman selvityksen mukaan aikuiskoulutukseen liittyvä tukijärjestelmäviidako on kasvanut hyvin hajanaiseksi ja etuuksiltaan toisiaan pois sulkevaksi. On syntynyt hyvin lukuisia väliinpuotoajaryhmiä, jotka eivät saa sosiaalista etua miltään luukulta. Valiokunta katsookin, että opiskelijoiden koulutusaikaisen toimeentulon turvaamisessa tulee valtioneuvoston antamien mahdollisuuksien rajoissa edetä aikuisopintotuen selvitysmiehen raportin pohjalta, ja tämän raportin tavoitteena on tukijärjestelmien selkiinnyttäminen ja toimeentuloturvajärjestelmien yhtenäistäminen niin, että väliinpuotoajaryhmiltä vältetään. Tämä raportti on nyt lausuntokierroksella, ja myöhemmin nähdään, mihin se johtaa.

Neljäntenä kohtana on vankeinhoidon epäkohdat. Tässä salissa kyselytunnilla ennen kaikkea siitä on viime aikoina puhuttu. Totean vain sen, että sieltä nousi kaksi kysymystä esille. Ensimmäinen liittyi valiokunnan esittämään pöytäkirjan: ”Valiokunta edellyttää, että valvonnalle, jolla voidaan estää esimerkiksi vaarallisten esineiden ja laitteiden kulkeutuminen vankiloihin, luodaan nykyistä paremmat edellytykset.” Tästä keskusteltiin tapaus Larhan yhteydessä jne., miten aseita voidaan viedä vankilaan ja miten se voitaisiin estää, ja valiokunta edellyttää, että tähän tarkastukseen tulee aivan erityisesti kiinnittää huomiota.

Sen lisäksi nousi keskusteluun iso periaatteellinen oikeuspolitiittinen kysymys siitä, mitä tehdään suomalaisessa yhteiskunnassa yhteiskunnan kannalta vaarallisille vangeille ja niille vangeille, jotka vankilassa aiheuttavat pelon ilmapiiriä. Valiokunta pitää oikean suuntaisina niitä suunnitelmia, joissa vankiloiden sisälle perustetaan erillisiä osastoja näitä vaarallisia vankeja varten, toisin sanoen eriytetään vankien hoitoa ja ohjaustoimintaa. Mutta sen lisäksi valiokunta haluaa nostaa julkisen arvioinnin ja keskustelun kohteeksi myös sen, halutaanko vaarallisille vangeille täysin erillisiä suljettuja laitoksia. Tästähän maailman valtioiden keskuudessa on erilaisia kokemuksia, mutta valiokunta katsoi tämän niin isoksi periaatteelliseksi kysymykseksi, että ei sen pitemmälle halunnut tuota asiaa nostaa keskusteluun. Mutta yhtenä vaihtoehtona, mikäli katsotaan tarpeelliseksi, tämäkin asia tulisi ratkaista eduskunnasta käsin.

Arvoisa puhemies! Muina huomioina on todettu yksityiskohta VR:n radanpidon momentin

ylityksestä. Saimme liikenneministeriöltä siitä selvityksen. Näyttää siltä, että vuonna 1993 liikenneministeriö on tiukentanut radanpidon rahoituksen valvontaa sekä antanut VR:lle riittävät yksityiskohtaiset ohjeet ja asia on siltä osin hoidettu.

Sen sijaan valtiontilintarkastajat katsovat kertomuksessaan, että vastaisuudessa on syytä laajemminkin selvittää, miten nykyisten liikelaitosten toiminta-ajatus ja annetut säädökset rajoittavat liikelaitosluonnetta, ovatko ne yhteensovitettavissa ilman vastaavanlaisia ylityspakkoja tai ylityslipsahduksia, kummalla tavalla se nyt halutaan asiassa nähdä. Tämähän ei ole pelkästään Valtionrautateiden kysymys, vaan asia on kokonaisuutena selvittettävä, ohjeisto ja liikelaitosideologia yhtä rintaa, kun liikelaitostamista jatketaan maassamme.

Viiimeisenä yksityiskohtana valiokunnassa oli esillä Wider-instituutti. Sillä hetkellä, kun mietintöä kirjoitettiin, YK:n vastaus ei ollut vielä tullut. Mehän tiedämme, että vastaus on nyt tullut, mutta ulkoasiainministeriö sen paremmin kuin valtioneuvostokaan ei ole vielä kirjeseen perehtynyt eikä myöskään tehnyt johtopäätöksiä, tyydyttääkö vastaus vai tullaanko siitä Suomen toimesta vielä tekemään jatkoselvityspyynnöjä. Näin ollen valiokunta yhtyykin tilintarkastajien kertomuksessaan tekemään, että "Wider-instituuttia ja muita kansainvälisiä laitoksia ja järjestöjä koskevat ehdotukset toteutetaan niin pitkälle kuin tämä Suomen omin toimenpitein ja yhdessä sopijapuolten kanssa on mahdollista".

Arvoisa puhemies! Valtiovarainvaliokunta esittää, että eduskunta päättäisi lähettää mietinnön sekä Valtiontilintarkastajain kertomuksen hallitukselle niihin toimenpiteisiin ryhtymistä varten, joihin tehdyt muistutukset ja ehdotukset antavat aihetta, sekä kehottaa hallitusta antamaan eduskunnalle kertomuksen näistä toimenpiteistä.

Ed. Jäätteenmäki merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Ukkola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Voi olla, etten yleisestä hälinästä johtuen kuullut ed. Rengon puheesta arviota, paljonko konkurssirikoksissa menetetään valtion varoja. Se ei ainakaan mietinnöstä selvinnyt. Kun talousrikollisuuteen on puututtu, niin mietintö on kyllä puutteellinen, ed. Renko. Te olette puuttuneet vain konkurssirikoksiin, mutta unoh-

taneet kokonaan esimerkiksi, että talousrikollisuutta on pankkituen muodossa tapahtuva rikollisuus ja uusrikollisuus eli valtionapujen väärinkäyttö. Mikä on kokonaissumma, minkä valtio tällä rikollisella toiminnalla menettää? On arvioitu, että pankkituesta 5—10 prosenttia johtuu rikollisesta toiminnasta eli näiden tietojen mukaan 3—5 miljardia markkaa. Mikä on konkurssirikosten osuus? Paljonko menee valtion varoja haaskuuseen valtionapujen väärinkäyttönä? Kaikki tällaiset oleelliset seikat puuttuvat mietinnöstä. Toivottavasti ed. Renko ne puheessaan sanoi, mutta kuten sanoin, alun yleisen hälinän yhteydessä en kyllä kuullut lukua.

Toinen asia, mihin haluan puuttua, on se, että konkurssirikosten selvittelyyn ei erityisen lautakunnan perustaminen riitä. On ihan hyvä, että perustetaan jonkinlainen valvontaelin. Mutta se, mikä nyt on tapahtunut, on, että kun pankkien edustajat ovat konkurssihallinnossa pesänhoitajina, he putsaavat pesän. Kuka näitä valvoo? — Vahinko, että oikeusministeri meni pois salista. — Tämä ongelma johtuu siitä, että konkurssin tehneen yrittäjän edustajia ei ole lainkaan pesän hoidossa mukana. Tämä puute on sellainen, että se mielestäni ihan välttämättä täytyy korjata, ja se ei poistu valvontaelimen perustamisella.

Ed. Louekoski (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Minäkin ihmettelin, että valtiovarainvaliokunta todellakin ehdottaa erityiselimen perustamista konkurssiasioita varten. Epäilen, että se ei auta. Meillä Suomessa tuntuu olevan sellainen, sanoisinko, muoti, että kun huomataan jokin suurempi ongelma, niin yriteään perustaa erityiselin nimenomaan sitä varten, vaikka asiat voisivat tulla kuntoon tehostamalla nykyistä viranomaistoimintaa.

Käsitykseni on, että konkurssi, joka on pakotäytäntöönpanon yksi muoto, tulee entistä selvemmin valtuuksin uskoa oikeusministeriön hoitoon. Sen lisäksi veroviranomaiset, verotarkastajat aivan erityisesti, ja poliisiviranomaiset tarvitsevat riittävät resurssit; taitoa kyllä on, mutta riittäviä resursseja ei ole näiden rikosten ja koko konkurssivyyhdien selvittämiseen.

Mietinnössä sanotaan, että neljänneksen konkurseista sisältyy rikollisuutta. Tämä on varmasti totta. Erityisen vakavaa on, että yli puoleen tyhjästä konkurssipesistä sisältyy rikollisuutta. Tyhjä konkurssipesä ei kiinnosta ketään, ei velkojaa, ei yrittäjää, ei viranomaisia, koska sen hoitamisesta aiheutuu vain kuluja. Yhteiskuntaa niiden sen sijaan pitäisi kiinnostaa rikolli-

suuden torjunnan mielessä ja siinäkin mielessä, että pystyttäisiin estämään rikollisen taloudellisen toiminnan jatkuminen. Resursseja lisää poliisille ja veroviranomaisille ja vastuut selviksi, niin uskon, että asia tulee parhaalla tavalla kuntoon.

Ed. R e n k o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ukkolalle, mikä on se määrä. Eivät sitä pysty asiantuntijatkään markoittamaan juuri siitä syystä, minkä ed. Louekoski sanoi. Rauenneita konkurssseja ei tutki kukaan. Jos ne otettaisiin tutkintaan, se maksaisi hirvittävästi. Tulos voi olla, että ne on jo putsattu sitä ennen, eli se ei maksa vaivaa. Meillä on Ruotsista hyviä esimerkkejä ja monesta muusta valtiosta. Sen vuoksi asiantuntijakerroksella kävi ilmi, että Suomen pitäisi pyrkiä ennalta ehkäisevään työhön. Lainsäädännön tietenkin pitäisi purra, siinä ed. Louekoski on aivan oikeassa. Talous- ja lakivaliokunta ovat vastuussa, että lainsäädäntö on niin napakka, että sitä ei pääse kiertämään eikä pysty tällaisia rahastusautomaatteja syntymään, kuten nyt ymmärretään, että ne toimivat vain toimiakseen. Mutta itse asia, minkä vuoksi ne on luotu, on hämärtynyt.

Mutta kun se näin on, että esimerkiksi liiketoimintalaki on annettu vuonna 1985 ja 57 liiketoimintakieltoa, niin se ei silloin toimi. Kai siinä nyt jotain pitää tehdä. Me esitämme valiokuntana sitä tutkittavaksi ja harkittavaksi, löytyykö resursseja lisäämään poliisitoimintaa — talousrikoserikoiskoulutustahan poliisivoimat varmasti tähän tarvitsevat — nykyvirkakoneiston tehostamiseen ja meidän lainsäädäntömme reikien paikkaamiseen; silloinhan asia on kunnossa ja tällaisia valvontaelimiä ei tarvita. Mutta tämmöisenään tämä ei voi jatkua. Tämä on se ajatus.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Poliisiresurssien lisääminen on välttämätöntä tai olisi pitänyt olla jo ajat sitten, samoin syyttäjäkunnan ja tuomioistuinjärjestelmän kouluttaminen sillä tavalla, että heidän taitonsa vastaisivat nykyajan toimintoja. Poliisilla se lähinnä vastaa sillä pienellä huippuporukalla, joka nykyisin poliisitutkimuksia suorittaa, mutta minä uskon, että syyttäjäkunnassa ja myös tuomioistuintasolla on suuresti tietämättömyyttä. Suorastaan pelätään konkurssiasioita ja konkurssirikosasioiden käsittelyä.

Mutta poliisitoimet ja sen jälkeiset toimet ovat syytteen saattavaa ja tuomitsevaa toimintaa, siis jälkikäteistoimintaa. Kaikkein tärkein asia

tällä hetkellä on yhtiölainsäädännön ja kaupparekisterilainsäädännön puolella pyrkiä estämään sellaiset yhtiömuodostelmat, jotka on tehty ennakolta pelkästään rikollisen toiminnan mahdollistamiseksi. Katsotaan jotakin Uotim veljesten — en nyt osoita heitä rikollisina, ei siitä ole kysymys — yhtiörypystä kaavakuvana. Se muistuttaa enemmän helvetinkonetta kuin taloudelliseen toimintaan tarkoitettua yhtiöjärjestelmää. Ei sallita tällaisten yhtiöjärjestelmien muodostamista vaan kielletään lailla sellaiset järjestelmät, jotka eivät ole tarkoitettut normaalin rehellisen yhtiötoiminnan muodostamiseen. Sellaisia yhtiörypäskeittäjiä bulvaaniyhtiöineen ei tarvita. Ennalta ehkäisevän toiminnan pitää tapahtua yhtiölainsäädännön ja kaupparekisterilainsäädännön puolella, ei sallita tällaisia rysiä ja helvetinkoneita rakennettavaksi suomalaiseen yhteiskuntaan. Silloin ei tarvita myöskään niin paljon poliisitutkimuksia.

Ed. R e n k o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Paitsi poliisiasiantuntemusta, jota ed. Aittoniemi korosti, talousrikospuolella käytetään erittäin paljon myös kauppatieteiden maistereita ja ekonomeja, ja näyttää, ettei mikään nykyinen akateeminen loppututkinto tuo tähän ammattitaitoa, kun se vaatii niin poikkeittieteellistä osaamista. Tämän erityiskoulutuksen ja sen resurssien turvaaminen olikin eräänä osana mietinnössämme.

Samalla totean, että viikonlopun lehdissä oli esillä Lapin korkeakoulusta aika mielenkiintoinen väitöstilaisuus, joka liittyy konkurssirikoksiin. Esiteltiin Harri Vennon väitöskirja, ja Olavi Heinonen oli kustoksena. Tässä käydään läpi tunnusmerkistöä, miten on tällä vuosisadalla lepuuntunut, mitkä ovat rikoksen tunnusmerkistöt. Vuosisadan alussa se on ollut niin, että jos et ole maksanut laskujasi, pannaan heti täytäntöön rangaistus. Sitten vesitettiin ja vesitettiin ja vesitettiin lainsäädäntöä, kunnes pitää olla konkurssissa, ennen kuin voidaan lähteä toimenpiteisiin. Se on myöhäistä, pesä on jo tyhjenetty. Nyt pitäisi tulla takaisinpäin, mutta tuskin ihan sinne vuosisadan alun käytäntöön. Uusimman väitöskirjan mukaan sieltä löytyvät ihan syyt ja seuraukset, miksi kansa on tässä tilassa kuin on.

Ed. L a a k s o n e n: Arvoisa puhemies! Ed. Renko jaoston puheenjohtajana ansiokkaalla tavalla selvitti valtiovarainvaliokunnan mietintöä Valtiontilintarkastajain kertomuksesta vuoden 1992 tapahtumista, ja äsken käyty keskustelu

osoittaa oivallisella tavalla, että sen jälkeen on tapahtunut näissä asioissa hyvin paljon ja kielteiseen suuntaan kehittyvää toimintaa. Valiokunta pyrki keskittymään oleelliseen Valtiontilintarkastajain kertomuksessa, ja toistettakoon aiheet tässä vielä: Ne olivat talousrikollisuus, rahoitustuet, työllisyys- ja aikuiskoulutustuet sekä vankeinhoidon epäkohdat. Itse ajattelin puuttua varsinaisesti talousrikollisuusasioihin, joista keskustelu oikeastaan tässä myös hetki sitten debatin osalta virisi.

Mutta kuitenkin tähän ajan kehitykseen voisi todeta sen, että vuoden 1992 kertomus osoittaa, että meillä on 170 erilaista tukimuotoa. Pitäisikö tähän lisätä, että ainakin 171, kun ministeri Kääriäinen junaili tälle Olville, oliko se sykäystuki vai sysäystuki vai kumpaakohan nimeä hän mahtoi tarkoittaa, mutta joka tapauksella tällaisen erinomaisten yritystukimuodon hyvin menestyväle olutfirmalle? Se oli varsin kyseenalainen teko, moraaliton teko monelta kantilta katsottuna, koska mainitusta tukisummasta yli puolet välittömästi palautettiin osakkeenomistajille. Tämä on erinomaista kotiseururakkautta ja toimintaa, jota ei voi pitää hyväksyttävänä.

Myös nämä tukirahat, joista puheenjohtaja mainitsi ja joiden perään kysyttiin, ovat todella mittavat, ja niitä vuotaa myös harmaan rahan markkinoille arviolta noin 20 miljardia markkaa. Tämä on yhteiskuntamoraalin kannalta todella huolestuttava kehityssuunta, kun se on myös lisääntymässä, ja samanaikaisesti herrat ja rouvat hallituksessa tuntuvat kiinnittävän pääasiallisen huomion siihen, miten voidaan leikata työttömien toimeentuloa, eläkeläisten toimeentuloa, sairaitten toimeentuloa. Hallituksen ja erityisesti oikeusministerin sekä valtiovarainministeri Viinosen tulisi nyt nopeasti ryhtyä päättäviin toimenpiteisiin harmaitten markkinoitten pois juurimiseksi tästä yhteiskunnasta. Nehän aiheuttavat tälle maalle, jos saavat jatkaa tulevaisuudessa, erittäin runsasta pahoinvointia. Rahat kulkevat epätarkoituksenmukaisella tavalla ja vääriltä tavalla verotussuhteita. Kun palkkatyöntekijä ja eläkeläinen maksaa viimeistä penniä myöten kaikesta tulostaan veroa verottajalle, niin jotkut sitten keinottelevat erilaisilla tukimuodoilla ja käyttävät tätä sinänsä surkeaa tilannetta hyväkseen.

Tämän päivänä lehdet myös kertovat ansiokkaalla tavalla talousrikollisuuden paisumisesta ja laajentumisesta todella niin, että se voi aiheuttaa mm. 5—10 prosenttia pankkituen tarpeesta, siis useita miljardeja markkoja. Näin mm. Ari

Huhtamäki on asiaa selvitellessään päätenyt arvioimaan.

Arvoisa puhemies! Tarkastelen todella lähinnä talousrikollisuusasiaa ja mahdollisesti tarvittavia toimenpiteitä ensi sijassa enkä näihin muihin asioihin puutu tuon enempää, mitä alussa tuli sanottua.

Valtiontilintarkastajain kertomus on synkkää luettavaa talousrikollisuuden kasvua silmälläpitäen. Talousrikollisuuden selvittelytyöryhmän arvion mukaan koko talousrikollisuuden aiheuttamat menetykset olivat jo 1980-luvun alussa vuosittain useita miljardeja markkoja. Valtaisa pankkituki, yritysten saamat julkiset tuet sekä ulkomaisen lainanoton vapauttaminen ovat tekijöitä, jotka varmuudella ovat lisänneet talousrikollista toimintaa 1980-luvun alun tilanteeseen nähden.

Poliisi jaottelee seurannassaan talousrikollisuuden konkursseihin liittyvään rikollisuuteen, rahalaitoksiin liittyvään rikollisuuteen ja muuhun talousrikollisuuteen. Valtiontilintarkastajain kertomuksessa on kartoitettu talousrikollisuutta tämän jaottelun pohjalta vuosina 1987—92. Kertomuksesta voimme lukea, että pelkästään konkurssirikosten määrä on kasvanut 1980-luvun lopun tasosta, jolloin konkurssreja tehtiin selvästi alle 2 000 tapausta vuodessa. Vuonna 1991 konkurssreja tehtiin jo 6 244 ja vuonna 92, jolta siis kertomus on, konkurssreja tehtiin hiukan yli 8 000 vuodessa. Tutkimustiedon mukaan arviolta neljäsosan konkurssereista liittyy havaittuja väärinkäytöksiä. Todellisen rikollisuuden laajuudeksi arvioidaan tämän tutkimuksen perusteella vuonna 1992 noin 2 000 rikosepäilyä. Poliisin tietoon tulleita tilastoituja velallisen rikoksia oli kuitenkin vuonna 92 alle 300 tapausta. Tämä kertoo siitä, että konkurssirikosten valvonta ja tutkintajärjestelmä ei toimi tällä hetkellä riittävästi tehokkaasti.

Ensinnäkin konkurssirikosta harkitseva voi suhteellisen turvallisin mielin valita rikollisen vaihtoehdon, koska viranomaisesta ei näytä olevan vaaraa. Tutkintajärjestelmä keskittyy edelleen niille aloille, missä tuloksia on helpoimmin saatavissa. Eräänä esimerkkinä talousrikoksista, toisesta poliisilta saadusta aineistosta, ovat tiedossa ns. kuorintayhtiöjärjestelyt, joista seuraavassa lyhyt kuvaus. Tätä ymmärsin myös ed. Aittoniemen äänen käyttäneen esimerkkinä debattipuheenvuorossaan.

Niin sanotuksi kuorintayhtiöjärjestelyksi kuvataan sellaista taloudellisten ja oikeudellisten toimenpiteiden kokonaisuutta, jossa yhden yh-

tion varat tyhjennetään toiselle yhtiölle, ilman että verottajalle jää sen paremmin verotettavaa tuloa kuin varallisuutta tai yhtiön tavaratoimitajat saisivat maksuja toimituksistaan. Tällaista tilannetta kuvataan esimerkillä, jossa toimivan yrityksen A kaikki, myös velaksi saatu omaisuus, myydään yhtiöryhmän ulkopuolelle. Tyhjä yhtiö B ottaa lainan pankista ja maksaa yhtiö A:n likvidejä varoja vastaavan kauppasumman entiselle omistajalle A:n osakkeista. Tämän jälkeen A:n varat siirretään lainana, osingonjakona ja yhtiöveron hyvityksenä B:lle, joka maksaa sillä pois pankkilainan. Yritys A ajautuu välittömästi konkurssiin omaisuuden myynnistä syntyneiden verojen ja maksamattomien tavaraluottojen takia.

Tässä rikoksen tekotavassa on poliisin mukaan keskeistä se, että pankkia usein myös tarvitaan näissä järjestelyissä mukana, jotta tulos saavutettaisiin. Poliisilta saadun tiedon mukaan tämän tyyppisiä kuoriyhtiöjärjestelyjä toteutettiin mm. Ruotsissa vuosina 1987—90 noin 6 000 tapauksessa, joiden johdosta 2 800 toimivaa yritystä ajautui konkurssiin. Ruotsissa verottajan vahingot olivat tuona aikana pelkästään tästä tekemuodosta 4 miljardia kruunua. Poliisin arvion mukaan tämä tekotapa yleistyy myös koko ajan Suomessa. Täsmällisiä lukuja ei ole käytettävissä, paljonko näin menetetään rahoja, mutta arvatavasti varsin runsaasti.

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen vuonna 1993 julkaiseman konkurssirikollisuutta koskevan tutkimuksen tekijät arvioivat, että konkurssien tarkastusten kattavuutta lisäämällä eräät laittomuudet otaksuttavasti vähenisivät. Tekoympäristön muuttaminen siten, että ilmeisimmät laiminlyönnit tulisivat havaituiksi liiketoiminnan vielä jatkuessa ja monet konkurssien yhteydessä tehtävät rikokset ehkäistään ennakolta, olisi luultavasti kannatettavaa ja yleisen lainkunnioituksen kannalta myös mitä toivottavinta. Tutkijat suhtautuvat epäillen siihen, että pelkästään poliisin rikostutkinnallisia voimavaroja lisäämällä tilanne saataisiin paranemaan, koska rikostutkinta aina kohdistuu tilanteeseen, jossa vahinko tavalla tai toisella on jo tapahtunut.

Nykyinen, onnetoman alhainen paljastumisriski liittyy valvonnan olemattomuuteen ja velkojen vähäisiin mahdollisuuksiin tutkituttaa epäselvyydet. Toinen syy on se, että tutkinta itse kustannettuna on kallista eikä tuo jo menetettyjä rahoja takaisin. Kriminologien mukaan rikosilmoituksen tekemisen kynnyistä pitää korkeana myös se, että tarkastuksiin lähinnä pysty-

vät tahot, kuten verottaja, eivät tähän asti ole voineet puuttua vähäisiin ja tuotoiltaan negatiivisiin tapauksiin, sekä se, että paikallispoliisi ei ole kovin halukas ottamaan konkurssiasioita tutkintaan.

Tutkijoiden kritiikin kohteeksi joutuvat myös syyttäjä- ja tuomioistuintaho sekä kauppa- ja teollisuusministeriö. Ministeriö on ollut luvattoman löyhäkätinen esimerkiksi kirjanpitojärjestelmässä ilmenneiden puutteiden korjaamisessa. Talousrikollisuuden laajuus on tietysti hyvin hyvin monen eri tekijän summa, mutta siitä me emme pääse mihinkään, että tilanne on pahentunut kertomusvuoden jälkeen vuonna 93 ja tänä vuonna kehitys näyttää jatkuvan saman suuntaisena.

Arvoisa puhemies! Valtiontilintarkastajain kertomuksessa vuodelta 92 todetaan aivan oikein, että nyt on suuntauduttava rikosten torjunnassa ennalta ehkäiseviin toimenpiteisiin. Mielestäni ennalta ehkäisevien toimenpiteiden joukossa korostuu kirjanpidon valvonnan todellinen tehostaminen ja kysymys siitä, keiden etuja yritysten tilintarkastusinstituutio hoitaa. Tämä on erityisen tärkeää olosuhteissa, jolloin yritykset saavat paljon taloudellisia etuja julkiselta taideludelta.

Nähdäkseni kertomuksessa muutoin korostetaan oikealla tavalla lainsäädännön kehittämistä, joista mainitaan kirjanpidon valvonnan lisäksi konkurssipesien saattamisen viralliseen selvitykseen, tilintarkastajien vastuun lisääminen, liiketoimintakiellon käyttöalan laajentaminen, bulvaanilainsäädännön kehittäminen, salsapitosäännösten kehittäminen, poliisin valtuuksien lisääminen talousrikosvalvonnassa sekä rikoshyödyn menettämisestä sääntöjen uudistaminen.

Lopuksi totean, että kannatan myös käsitellyssä olevan valtiovarainvaliokunnan mietinnön lausumaehdotusta, jossa edellytetään erillisen konkurssivalvontaelimen perustamista. Nähdäkseni lausuman sanamuoto siirtää liiaksi kuitenkin asian harkintavaltaa valtioneuvostolle siitä, tarvitaanko maassamme tällaista tutkintaelintä. Nähdäkseni palkkojen etuoikeussääntöksiä konkurssissa koskevien lainsäädäntömuutosten jälkeen valvontaelimen perustaminen on jopa erittäin kiireellinen toimenpide. Kauppa- ja teollisuusministeriön elinkeinotukien myöntämismenettelyyn tulee liittää nykyistä jämakämpiä kontrollikeinoja. Ongelmaa ei poisteta sillä, että ministeri peittelee tukien jakamiseen liittyviä ongelmia julkisuudessa.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Parikin asiaa otan kantaa ed. Laaksosen puheenvuoron johdosta. Erillisen toimielimen — lautakunnan, komitean, toimikunnan — asettaminen on sitä tavanomaista puhetta. Asetetaan joku lautakunta, johon tulee äämiä tutkimaan asioita joksikin aikaa. (Ed. Seppänen: Ed. Aittoniemikin pääsisi sinne!) Sillä ei ole mitään merkitystä, jos se ei ole tavallisuudesta poikkeava eli sellainen, että se puuttuu pitkällä tähtäimellä taloudellisen rikollisuuden ennaltaehkäisyyn eli estää sellaisten yhtiöjärjestelmien luomisen, jotka on nykyisin tarkoitettu — ed. Seppänen — pelkästään rikollista toimintaa varten ja jotka muistuttavat, niin kuin sanoin, jonkin asteista helvetinkonetta.

Mitä tulee siihen, että tilintarkastajien pitäisi seurata asioita ja nostaa varoittava sormensa siinä vaiheessa, kun toiminta alkaa muistuttaa enemmän rikollista toimintaa kuin tavanomaista liiketoimintaa, sellaisilla tilintarkastajilla, jotka nostavat sormensa, on hyvin vähän töitä. He ovat ennen pitkää entisiä tilintarkastajia. Tämä on eräänlainen gordioninsolmu myös, jota on vaikeata avata. Sellaisilla tilintarkastajilla, jotka toimivat yhteiskunnan ja laillisuuden perusteiden mukaisesti, hyvän kirjanpitoavan tarkastuksen mukaisesti, ei ole töitä, vaan eräänä päivänä heidät heitetään pois ja otetaan tilalle sellaisia, jotka ”ymmärtävät” tavalla tai toisella asiaa paremmin. Nämä asiat ovat suuria ongelmia, ja siinä eivät paljon toimikunnat taikka jälkikäteksi jeesustelu tai taivastelu paljon näitä asioita auta.

Ed. T. R o o s (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Laaksosen totesikin viranomaisen todenneen, että ei kovin paljoa auta se, että tutkijoiden määrää lisätään, koska tutkinta kuitenkin tehdään siinä vaiheessa, kun rikos on jo tapahtunut. Hiukan ilmoitan olevani eri mieltä siinä jo pelkästään sen takia, että kyllähän sillä ennalta ehkäisevä vaikutus on, kun tehokkaasti tutkitaan ja saadaan kiinni myös. Sillä on sitä kautta merkitystä. Minun mielestäni talousrikkosten tutkijoita pitää lisätä samoin kuin näiden koulutustakin. Siinä voi sanoa, että työ tekijänsä palkitsee ja hyötyjä on suomalainen yhteiskunta ja suomalainen veronmaksaja.

Kaiken lisäksi tutkinta ei liene niin kovin vaikeata. Tyypillisimmät tapaukset kai ovat helposti löydettävissä. Ainakin meidän kuulemiemme asiantuntijoiden mukaan niissä on kolme yhteistä ominaisuutta: Niissä ovat tekijät samoja. Se on

se rinki, joka pyörii täällä, kaiken maailman tikut ja takut, jotka alkavat olla nimeltään ja naamaltaan ennalta tuttuja. He eivät jalkajousien kanssa hääää, vaan ihan muunlaisilla aseilla. Toiseksi tekotapa on samanlainen tapauksesta toiseen. Kolmanneksi vielä, tällaisilla ed. Laaksosen esittämällä yhtiöillä on myös tilintarkastajat pitkälti samat. Eli niitä tuntomerkkejä on aika paljon yhteisiä. Minä suosittelen lämpimästi, että jostakin muusta otetaan rahaa pois ja laitetaan tähän. Tässä se raha kansanomaisesti sanottuna kyllä poikii.

Ed. H u r s k a i n e n : Arvoisa puhemies! Käsittelyssä on Valtiontilintarkastajain kertomus vuodelta 92. Tilintarkastajat ovat kertomuksessa sitoneet tämän päivän tapahtumia menneisyyden tapahtumiin. Työttömyysluvat ovat nousseet kertomusvuodesta 92. Työttömyyden kasvun kattoa ei ole vielä saavutettu, vaikkakin viimeiset työttömyystilastot osoittavat, että työttömyydessä olisi tapahtunut lievää laskua. (Ed. Aittoniemi: Ahon veitsi puree!) Työttömien määrän lasku on selitettävissä normaaleihin kausivaihteluihin liittyvillä heilahduksilla, eli rakennustoiminta maassamme kiihtyy kevätkaudella ja tämän seurauksena työttömyys jonkin verran vähenee kesäkauden ajaksi. Näin on tapahtunut kautta aikojen.

Tällä hetkellä ei ole paljoakaan uusia työpaikkoja tarjolla. Sen vuoksi on tärkeää, että työttömille tarjotaan koulutusta työttömyysaikana. Työllisyys- ja työvoimapolitiittisella koulutuksella on pitkät perinteet maassamme. Aikoinaan ammattikurssitoimintana alkanut ja nyttemmin työllisyys- ja työvoimapolitiittisena koulutuksena jatkunut työttömien koulutus on ollut mittavaa. Suurin osa työllisyyskoulutuksen kursseja käyneistä on vuosien myötä sijoittunut työmarkkinoille, mutta massatyöttömyyden seurauksena on tilanne muuttunut, ja vuoden 1992 Valtiontilintarkastajain kertomuksen mukaan ainoastaan 49 prosenttia työllisyys- ja työvoimapolitiittiseen koulutukseen osallistuneista sai työpaikan. (Ed. Aittoniemi: Nyt on jo paremmin!) Eduskunta on asiaan puuttunut ja aiemmilla päätöksillään myös pyrkinyt edistämään työttömien hakeutumista koulutukseen ja sitä kautta pyrkinyt parantamaan heidän työllistymismahdollisuuttaan.

Viime vuosina on yhteensovitettu työttömyyskorvaus- ja opintotukijärjestelmiä. Tavoitteena on ollut tukijärjestelmien päällekkäisyyden poistaminen. Silti uudistusten yhteydessä on käynyt

ilmi, että on syntynyt väliinpuotoajaryhmiä, jotka työttömänä ollessaan ovat ryhtyneet päätoimiseksi opiskelijoiksi ja jääneet näin ilman työttömyyskorvausta tai opintotukea. Esimerkiksi iltaopiskelijoilla on esiintynyt kirjavaa tulkintaa tuen saamisen osalta. Tästä syystä Valtiontilintarkastajain kertomuksesta vuodelta 1992 antamassaan mietinnössä valtiovarainvaliokunta halusi erityisesti selvitettäväksi eri tukimuotojen yhtenäistämistä aiheutuneet ongelmat ja sen, miten työttömien koulutuksella tuettaisiin työttömän mahdollisuuksia palata työelämään. Tämän tulisi olla työllisyyskoulutuksessa yksi keskeinen tavoite.

Suomessa on edelleen puoli miljoonaa työtöntä. Ammatillista aikuiskoulutusta ja myös muuta työllisyyskoulutusta tulisi suunnitella vastaamaan yhä paremmin työelämän ja ennen kaikkea tällä hetkellä tulevaisuuden työelämän tarpeita. Vaikka juuri nyt ei ole tarjolla työpaikkoja, uskon, että Suomi ei ole pysyvästi lamassa, vaan me nousemme pikkuhiljaa. Elpymisen merkkejä on nähtävissä muualla maailmassa kuten myös omassa maassamme. Sen vuoksikin on tärkeää, että oppilaitoksemme valmistautuvat jo nyt tulevaisuuden haasteisiin.

Ed. N i k u l a : Arvoisa puhemies! Tällaisten kertomusten perimmäinen tarkoitus on tietysti muodostaa lähimenneisyyteen eräänlainen takaisinkytkentä tarkastelemalla sitä, mitä vuosi tai pari sitten tehtiin, mitä tapahtui, mikä on päivän tilanne tänään. Voidaan sitten tehdä päätelmiä siitä, minkälaisia korjauksia viimeistään nyt tarvitaan tai mitä olisi jo oikeastaan pitänyt tehdä aikaisemminkin.

Valtiovarainvaliokunnan mietinnössä on nostettu esille eräitä asioita, joista täällä on käyty jo tunnin verran keskustelua ja jotka ovat sinänsä kaikki hyvin tärkeitä ja merkittäviä havaintoja, joihin sisältyvät uudistusvaatimukset on tärkeää saada toteutettua mahdollisimman pian.

Arvoisa puhemies! Tässä mietintö on otsikoitu hyvin kokonaisella ilmaisulla. Tässä on kysymys valtiovarain tilasta vuonna 1992. Siitä on mietinnön sivulla 2 lyhyt ja tiivis esitys. Oikeastaan ydin on sivun 2 vasemman palstan viimeisessä kappaleessa: "Budjettitalouden velka oli kertomusvuoden alussa 86 967 000 markkaa -." Siitä ilmeisesti yksi kolmen nollan sarja puuttuu. Nämä velkasummat ovat miljardeja, ikävä kyllä, eivätkä miljoonia.

Vuonna 92 valtion velka nousi 152 miljardiin markkaan ja runsas kolmannes budjettitaloudes-

ta katettiin velalla. Korkoja maksettiin 8,2 miljardia markkaa. Tämä kertoo hyvin koruttomasti sen tosiasian, että vuonna 1992 valtion veropohja romahti, valtion tulot romahtivat rajusti ja samaan aikaan valtion velka lähti rajuun kasvuun. Arvoisa puhemies! Minusta tästä olisi pitänyt myös tehdä johtopäätös, kun tarkastellaan vuoden 92 valtiovarain tilaa, sitä varten että nyt tässä tilanteessa viimeistään voitaisiin tehdä oikeaisia ratkaisuja.

Nämä valtiovarainvaliokunnan esille nostamat asiat perustuvat osittain kuluneena keväänä esiin nousseisiin yhteiskunnallisiin ilmiöihin ja ongelmiin, esille tullee tietoihin. Jos valtiovarainvaliokunta olisi tiennyt sen, minkä me tänään eilisistä uutisista tiedämme, eli sen, että vientiteollisuuden voitot vuodelta 1993 ovat noin 8 miljardin luokkaa, puhumattakaan siitä, mitä teollisuuden rakenteisiin on piilotettu, ehkä olisi muutama sana tässä mietinnössä lausuttu myös veropolitiikasta.

Vuonna 92 oli markka devalvoitunut merkittävästi. Vientiteollisuus oli saanut rajun kilpailuedun, jota se tietysti täysin määrin käytti hyväkseen. Vihreät esittivät jo tuolloin, että devalvaatio ilman asianmukaista, aika kovakourastakin jälkihoitoa merkitsee suunnattomien pääomien siirtämistä kansantaloudesta, jossa jokainen yksittäinen veronmaksaja tuo oman panoksensa vientiteollisuudelle, joka ei verorasitukseen osallistu sillä tavoin, kuin sen saama hyöty edellyttäisi. Me esitimme vuonna 1992 vihreätä verouudistusta hyvin perusteellisiin selvityksiin nojautuen. Sen lähtökohtana oli pääomavaltaisen tuotannon verottaminen, koska se on ympäristöä merkittävästi rasittava, ja käyttää kansantaloudesta kaikkein eniten uusiutumattomia luonnonvaroja. Esitys kaikui tuolloin kuuroille korville. Kun tänä päivänä tarkastelemme vuoden 92 valtiovarain tilaa ja sitä kehitystä, mihin valtionalous ja tietysti koko kansantalous sen jälkeen on mennyt, meidän esityksemme on entistäkin ajankohtaisempi.

Yritysten suurvoitot ovat verotukselta josta kuinkin suojassa. Ne on saatu vuonna 1992 tehtyjen valtuutapoliittisten ratkaisujen johdosta. Tänä päivänä viimeistään on tehtävä päätös sellaisesta verouudistuksesta, joka tuo kansantalouden ja, niin voi sanoa, ympäristön ja uusiutuvien luonnonvarojen kustannuksella voittoa vuorokausi toisensa perään jauhavan teollisuuden myös veronmaksajien joukkoon. Vain tällä tavoin voidaan tehdä sellainen veropolitiittinen uudistus, josta tässäkin salissa hyvin suurella yk-

simielisyydellä on jatkuvasti keskusteltu ja jota on kannatettu. Valtiovarainministeri ainoana on ollut vastahankaan.

Arvoisa puhemies! Selvitys valtiontalouden kahden vuoden takaisesta tilasta kertoo hyvin korutonta kieltä siitä, miten hallitus on johdonmukaisesti huolehtinut siitä, että vientiteollisuus, ympäristöä kuormittava teollisuus, välttyy kielletulta verotukselta, vaikka vihreiden ohella monet kansantaloustieteen asiantuntijat puhuivat vientiverosta ja vaikka esimerkiksi Euroopan yhteisö on jo pitkään nostanut esille ympäristöverot yhtenä julkisen talouden rahoitusmuotona. Se kertoo myös sitä, miten yksittäisten palkan- ja eläkkeensaajien veropainetta on koko ajan kasvatettu, mikä sitten 93—94 on purkautunut sietämättöminä veroina.

Arvoisa puhemies! Se, mikä minusta valtiontalouden tilaa ja hoitoa vuonna 92 koskevasta kertomuksesta on otettava todella opiksi tänä päivänä, kun valtiontaloutta ja kansantaloutta, eteenpäin kehitetään, on se, että vihreän eduskuntaryhmän esiin nostama ympäristöverouudistus on kertakaikkiaan pantava nyt täytännöön. Sitä on alettava viipymättä valmistella. Tällainen peli ei enää voi vedellä, kun tarkastellaan joskus valtiovarain hoidon tilaa esimerkiksi vuodelta 1994 tai 1995.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Täällä on puhuttu ja aiheesta siitä taloudellisesta rikollisuudesta, joka syntyi talouden ylikuumenemisen myötä 80-luvun lopulla ja jonka seurauksia nyt tässä selvitellään. Kuitenkin eräs asia, josta ei ole puhuttu lainkaan ja joka tulee seuraavaksi suureksi pommiksi suomalaisessa yhteiskunnassa, on suomalaisen tukiaisjärjestelmään liittyvä rikollisuus ja välinpitämättömyys erityisesti kauppa- ja teollisuusministeriön alueella, jossa meillä Suomessa taitaa olla parinsataa erilaista tukimuotoa. Jos niiden perusteella annetut tuet — käynnistämisavustukset, investointituet ja muut — tutkitaan perusteellisesti, tästä maasta täytyy joka toisen lähteä poliisiksi, jotta pystytään saamaan asiat kirjoihin ja kansiin.

Tämä on ehkä vähän ylikorostettua, mutta minä olen tehnyt muutaman eduskuntakyselyn koskien eräitä itäisen ja pohjoisen Suomen avustustapauksia. Kun katsoo sitä, millä tavalla selvissä, välinpitämättömyyttä ja rikollisuutta osoittavissa tapauksissa kauppa- ja teollisuusministeriö vastaa tänä päivänä puolustellen ja vähätellen, niin ei ollenkaan ihmettele, että tällainen

toiminta jatkuu Suomessa eikä valtion taholta lainkaan pystytä sitä estämään.

Kauppa- ja teollisuusministeriön pitäisi mennä nyt itseensä ja ryhtyä tarkastelemaan, mitä on menneinä vuosina tehty ja millä tavalla tukiaisviidakkoa pitää rakentaa uudelleen sillä tavalla, että valtion rahat eivät ole rosvojen jaettavissa, niin kuin paljolti on ollut kauppa- ja teollisuusministeriön tukiaisjärjestelmän puitteissa. Näin väitän ja näin on näyttöä.

Ed. Laine: Rouva puhemies! Puutun lyhyesti esillä olevan mietinnön kahteen kohtaan. Otsikon Talousrikollisuus alla valtiovarainvaliokunta kiinnittää huomiota asiaan, josta mm. valiokunnan puheenjohtaja puheenvuorossaan jo aikaisemmin mainitsi, nimittäin liiketoimintakieltoon.

Lakihan on ollut voimassa vuodesta 1985 lähtien. Olen tavannut erittäin paljon ihmisiä, jotka sanovat, että kyllä Suomi on kumma maa, kun ne, jotka tekevät konkurseja, osittain myös rikollisia konkurseja, vain saavat jatkaa liiketoimintaa. Minä onneton olen koettanut rauhoittaa ihmisiä, että kyllä eduskunta on säätänyt lain, jolla tällainen menettely nyt on tulossa järjestykseen.

Nyt vasta havaitsen valiokunnan mietinnön pohjalta, että liiketoimintakieltoa on sovellettu vain 57 tapauksessa. Konkurseja on ollut monia tuhansia ja rikollisin perustein tehtyjäkin, jos valiokunnan prosenttiluvut pitävät paikkansa — 25 prosenttia täällä sanotaan. Rikkeitä on täytyntä olla jo tuhansia, ja vain 57 tapauksessa lähes kymmenen vuoden aikana on liiketoimintakieltoa sovellettu.

Kyllä mielestäni tässä on suuresta laiminlyönnistä kyse. Jotkut lyövät laimin velvollisuutensa ja tehtävänsä. Valtiovarainvaliokunta viittaa syyttäjiin, ja saattaa nyt todella niin olla, koska tämän mukaan vain tuomioistuimen käsittelyn jälkeen tämmöinen kieltö voidaan asettaa.

Kyllä minulle tulee nyt mieleen, että me tässä talossa taidamme tehdä paljon turhaa lainsäädäntöä. Ei tälläkään oikein mitään merkitystä käytännössä ole ollut. Minusta tuntuu, että valtiovarainvaliokunta nyt ottaessaan tähän kantaa on aika lievällä ilmaisulla siihen puuttunut, kun mietinnössä sanotaan: ”On ilmeistä, että lailla ei ole saavutettu haluttua yleis- tai erityisestävää vaikutusta.” Kyllä nyt on todella niin käynyt, että ei sitä tulosta ole saavutettu, minkä hallitus silloin eduskunnalle esityksen antaessaan uskoi tällä lailla saatavan. Luulen, että monet kansan-

edustajat, kuten minäkin, luulivat, että me täällä teimme jonkin sellaisen teon, jolla oli merkitystä. Nyt täytyy todeta, ettei sillä ole todella suurtaakaan merkitystä ollut. Siksi tarvittaisiin varmasti pidemmälle meneviä toimia, kuin mihin valtiovarainvaliokunta on päätenyt.

Toiseksi puutun rahoitustukea koskevan otsikon alla esiintyvään tukien kokonaislukumäärää koskevaan kohtaan. Tässä on suuria lukuja: runsaat 170 yksittäistä elinkeinotukimuotoa, 94 verotukimuotoa, yli 70 valtionapumomenttia jne. Tässä on vielä monia kymmeniä muita, mutta en nyt lainaa kaikkea.

Valtiovarainvaliokunta kiinnittää asiaan siten huomiota, kuten julkisuudessa viime aikoina myös on tehty, näin: ”On ilmeistä, että tukirahojen ohjautuu myös ns. harmaan talouden käynnissä pitämiseen, minkä seurauksena julkinen valta menettää maksamattomina veroina huomattavia summia - -” Edelleen valiokunta arvioi, että tällaiset yritykset saattavat vääristää kilpailua ja luoda ylikapasiteettia.

Tämän asian osalta on mielenkiintoinen kummallinen ristiriita. Ensinnäkin tukien kokonaisuusmäärään on hurjan suuri, niin kuin tästä yhteenvedosta käy ilmi. Mutta ketkä niitä saavat? Meillä ovat ainakin Varsinais-Suomessa pienryrittäjät kiinnittäneet huomiota siihen, että esimerkiksi korkotukea, jota valtioneuvoston päätöksen mukaisesti maksetaan, ei makseta sellaisille yrityksille, joiden velka ei ole suurempi kuin miljoona markkaa. Jos ajatellaan pientä yrittäjää, niin eihän kukaan pieni yrittäjä ole voinut ottaa niin suurta velkaa. Ainakin Turun seudulla yrittäjäjärjestöt sanovat, että 80—90 prosenttia yrittäjistä jää tämän tukimuodon ulkopuolelle, koska ei ole voinut ottaa niin suurta velkaa, että sen jälkeen alkaisi mahdollisuus saada korkotukea. No, korkotuki on nyt vain yksi näistä kymmenistä tai oikeastaan voisi sanoa: sadoista.

Lopuksi, ed. Nikula kiinnitti huomiota eilispäivän tietoihin siitä, miten suurten yritysten vientitulot ja yritysten tulokset ovat kasvaneet monilla miljardeilla markkoilla. Tosin tämä asia tuli julkisuuteen nyt eilen uudella tavalla, mutta jonkin aikaa takaperin jo oli ennakkotietoja koskien viime vuotta ja on myös ennakkotietoja, jotka koskevat tätä vuotta.

Todella kehityssuunta on ollut se, että tulokset ovat parantuneet miljardeilla markkoilla, monilla prosenteilla, 10:llä tai vähän alle, mutta vastaavasti samaan aikaan näiden firmojen palveluksessa olevaa työntekijämäärää, firmojen, joiden tulos on näin paljon parantunut, on vähennetty

suunnilleen samassa suhteessa kuin tulot ovat kasvaneet, 5—8 prosenttia. Siis käytännössä se on johtanut siihen, että työntekijämäärät jatkuvasti pienenevät. Tästä voi tietenkin tehdä myös sen johtopäätöksen, että ei tämä Ahon hallituksen linja, joka on ollut käytännössä sitä, että yritysten tukemisen kautta työttömyysongelma Suomesta voisi poistua, ainakaan suurten yritysten tukemisen tietä ole poistumassa. Tämä esimerkkini kertoo sen.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Jos oikein ymmärsin, ed. Laine ihmetteli sitä, että liiketoimintakieltoa koskeva laki ei ole purrut, ja ehkä hän tarkoitti sitä, että liiketoimintakieltoja on annettu vain 57 tapauksessa, jos minä nyt oikein ymmärsin. Nehän ovat lisääntyneet, niitähän oli ihan hiljattain vielä 15. Liiketoimintakiellot ovat lisääntyneet aika nopeasti. Varmasti eduskunnan pöytäkirjasta näkyy, että kun sitä lainsäädäntöä tehtiin, minä en koskaan uskonutkaan, että tämä puree. Se on ihan omantunnon sivelemiseksi täällä eduskunnassa tehty. (Ed. Laine: Ei puhuja ollut vielä silloin eduskunnassa!) — Tästä on ainakin keskusteltu täällä eduskunnassa useita kertoja, voin sanoa tämän, minunkin suullani, löytyy varmasti pöytäkirjoista. Minä en ole koskaan uskonut siihen.

Rikollinen toiminta etsii kanavan rahoilleen rikolliseen liiketoimintaan bulvaanin kautta sen jälkeen, kun mahdollisuus omalla nimellä liiketoimintaan on estetty. Niitä löytyy aina, jotka antavat nimensä, ja tällaisia nimiä on nähtävissä monissa paikoissa. Henkilö jossakin itäisessä Suomessa on siirtynyt suoraan lehmän lypsystä toimitusjohtajaksi pallille, joka edellyttäisi juristin ja ekonomin tutkintoa, jos se oikein kunnolla menestyisi. Bulvaanina taustalla ovat vanhan rosvon rahat, ja niillä pyöritellään taas uutta rikollista rahaa. Eivät liiketoimintakiellot auta yhtään mitään, koska aina löytyy niitä, jotka antavat nimensä. Mutta sen sijaan, niin kuin taas sanon, kolmatta kertaa, yhtiöjärjestelmään puuttumisella voidaan estää ennakoita rikollista taloudellista toimintaa.

Ed. U k k o l a : Arvoisa puhemies! Aivan aluksi olen pahoillani ja itselleni vihainen, että en ole pystynyt seuraamaan tätä keskustelua, jota täällä on käyty tästä minun mielestäni hyvin tärkeästä asiasta. Toivottavasti keskustelussa on haukuttu mietintö lyttyyn sen takia, että tämä olisi yksi eduskunnan keino patistaa hallitukselta

toimia ja tekoja puuttua näihin tärkeisiin ongelmiin, ja näin lepsun mietinnön kuitenkin eduskunta saa käsiinsä. Se osoittaa juuri sitä, että eduskunnalla kyllä olisi keinoja, mutta ei halua puuttua siihen, millä tavalla konkurssi- ja pankkitukirikollisuus, valtionapujen väärinkäyttö ym. harmaa talous voidaan saada kuriin, jos vain eduskunta haluaa. Mutta se ei halua. Yksi syyhän 80-luvun järkyttävään tilanteeseen on juuri se, että eduskunta ei satsannut riittävästi voimavaroja talousrikostutkimukseen. Käsittäkseni ainoa keino, kuten ed. Louekoski keskustelun alkuvaiheessa sanoi, saada konkurssirikolliset kuriin on satsata todella rikostutkimukseen ja tätä kautta päästä ongelman ytimeen eikä tällaisilla valvontaelimillä.

Konkurssirikoksissa, kuten muistaakseni vastauspuheenvuorossani sanoin, ongelmana on se, että konkurssipesän hoitajina on pelkästään velallisten edustajia eli hyvin monessa tapauksessa pankkien asianajajia. Hyvin monessa yhteydessä nämä asianajajat pankkien toimeksiannosta ovat ajaneet yritykset nurin ja sitten ovat kuitenkin konkurssipesän hoitajina, kun taas sen yrityksen edustaja, jonka firma on mennyt nurin, ei ole eikä hänellä ole minkäänlaisia mahdollisuuksia seurata, miten konkurssipesää hoidetaan, ettei sitä vielä ryöstetä rikollisin keinoin työpötyhjäksi, kuten hyvin usein on käynyt. Mietinnön keinot ovat tässä suhteessa aivan liian mietoja.

Toinen asia, johon haluaisin puuttua, ovat mielettömät rahoitustuet elinkeinoihin, lähinnä yritysten saamat rahoitustuet. Tässä tapauksessa luen kyllä yrityksiin myös elintarvike- ja maatalousyritykset. Mietinnössä sen enempää kuin muistaakseni ed. Rengon esittelypuheessakaan ei sanottu, paljonko näihin menee rahaa. Laskelmin mukaan se on 30—40 miljardia markkaa. Kun ministeri Kääriäinen vastasi asiasta tekemääni suulliseen kysymykseen siitä, paljonko elinkeinoelämää tuetaan, niin hän sanoi, että 2,3 miljardilla markalla. Siinä oli vähintään pilkkuvirhe. Toisin sanoen elinkeinotukien järjenkäytössä on nyt kyllä päästävä eteenpäin. Olen tässä suhteessa samaa mieltä kuin viime aikoina muutkin julkisuudessa esitetyt kannanotot, että tällä menolla ei voida jatkaa.

Otetaanpa yksi esimerkki. Pelkästään verotukena Ahon hallitus myönsi suurille vientiyrityksille 7 miljardin markan helpotukset vuonna 1992. Nyt kun vientiyritysten asema on parantunut ja voitot sen kuin vain nousevat ja ollaan hyvinkin jo 80-luvun kuumissa vuosissa tässä suhteessa, niin onko näitä verotukia ja järjestel-

miä purettu? Ei ole. Tämä onkin ollut tämän hallituksen kaikkein pahin ongelma, että on tehty uusia tukimuotoja, uusia järjestelmiä rakennettu entisten päälle ja valtion rahaa on mennyt haaskuuseen, turhuuteen, pelkästään järjestelmien monimutkaisuuden vuoksi, ei yksinomaan sen vuoksi, että niitä käytetään väärin, vaan sen vuoksi, että näitä on niin paljon. Niitä eivät hallitse edes virkamiehet, joiden pitäisi tukipäätökset tehdä.

Tässä suhteessa tietenkin valiokunta on oikealla asialla, kun se vaatii tähän muutosta. Mutta olen sitä mieltä, että ei riitä se ponsi, missä edellytetään, että yksittäisten rahoitustukimuotojen karsinta käynnistetään eri hallinnonaloilla mahdollisimman pikaisesti. Ei karsinta pelkästään riitä, vaan on käytävä käsiksi järjestelmiin. On purettava järjestelmät, ja se edellyttää, että on purettava myös holhoavaa lainsäädäntöä. Ilman todella syvälleikäpiä muutoksia näistä järjestelmistä ei päästä eroon ja ne jatkuvasti vuotavat.

Esimerkiksi yksittäisen ihmisen tukijärjestelmää on niin paljon, ettei keneltäkään voida edellyttää ilman asianajajan avustusta, että hän hallitsisi kaikkea sitä tukimäärää, mitä hänelle olisi mahdollisesti valtiolta luvassa. Eli myös tässä suhteessa on päästävä aivan perustavaa laatua olevaan remonttiin. Tämä remontti mielestäni tarkoittaa, että kaikki tukimuodot, joilla yksityisiä ihmisiä tuetaan, muutetaan selkeäksi kansalaistuloksi, johon yhdistetään niin työttömyysturvan perusosa, opintotuki kuin mahdollisesti lapsilisät jne. Tällä tavalla olisi olemassa yksi tuki, jonka yksittäinen yksilö saa ja sen pitää sitten riittää. Tällaisen kansalaisen perustulon ulkopuolelle on Suomessa pakko jättää asumisen tuki, koska on osoittautunut, että ylivelkaantuneiden perheiden ahdinko johtuu nimenomaan ylisuurista asuntolainoista ja siitä, että he mahdollisesti nyt 90-luvulla, kun rakennemuutos teollisuudessa on tapahtunut rysähtämällä, ovat joutuneet työttömiksi. Tästä johtuvat näiden perheiden vaikeudet. Jos yksilön tuesta, kansalaisen perustulosta, jätetään ulkopuolelle asumisen tuki, silloin ketään todella vaikeassa velkaloukussa olevaa ei jätetä ilman turvaa.

Arvoisa puhemies! Olen hyvin pahoillani, että tämä asia on käsitelty ja menee eduskunnan terveisinä hallituksella näin lepsussa muodossa. En ainakaan itse ole ymmärtänyt, mikä muu keino olisi kuin eduskunnan päätökset patistaa hallitusta tekemään jotain. Ei voi olla oikein, että veronmaksajien varoista menee rikolliseen tarkoitukseen 10—20 miljardia markkaa ja että ve-

roja jää saamatta tukijärjestelmien puutteellisuuden vuoksi ainakin saman verran.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

6) Kertomus Eduskunnalle niistä toimenpiteistä, joihin Eduskunnan tekemät muistutukset valtiovarain hoidosta ja tilinpidosta vuonna 1991 ovat antaneet aihetta

Ainoa käsittely

Kertomus n:o 16/1993 vp

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 20

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 20.

Keskustelua ei synny.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

7) Eduskunnan pankkivaltuuston kertomus vuodelta 1993

Ainoa käsittely

Kertomus n:o 1

Talousvaliokunnan mietintö n:o 21

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 21.

Keskustelu:

Ed. Seppänen : Arvoisa puhemies! Minusta on masentavaa ja eduskunnan arvovallalle alentavaa, että käsiteltävänä on eduskunnan pankkivaltuuston kertomus eli Suomen rahapolitiikan perusteet vuonna 1993. Suomen rahapolitiikalla on ratkaiseva vaikutus siihen, millaista finanssipolitiikkaa Suomessa on voitu ja voidaan tulevaisuudessa harjoittaa. Suomessa on maailman tiukin rahapolitiikka ja siihen liittyen Suomi on ilmoittanut EU-jäsenyysneuvotteluissa liittyvänsä Euroopan talous- ja rahaunioniin Emuun ensimmäisessä ryhmässä. Tämä on EU-jäsenyysneuvottelujen suurin virhearvio ja ehdottomasti ristiriidassa kaikenlaisen talouspolitiikan muutoksen kanssa.

Arvoisa puhemies! Koska eduskunnalla ei näytä olevan minkäänlaista valmiutta keskustella kansantalouden olennaisista kysymyksistä tänä päivänä, ehdotan, että asia pantaisiin pöydälle perjantaina pidettävään eduskunnan täysistuntoon.

Ed. L a i n e : Rouva puhemies! Olen samaa mieltä kuin ed. Seppänen ja kannatan hänen ehdotustaan siitä, että asia jää pöydälle ensi perjantain istuntoon.

P u h e m i e s : Kun on tehty ehdotus asian pöydällepanosta ja sitä on kannatettu, asia on jäävä pöydälle. Kehotan seuraavia puhujia käyttämään puheenvuoron pöydällepanon ajasta.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Seppänen ed. Laineen kannattamana ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle ensi perjantain täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Seppänen : Ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle ensi perjantain täysistuntoon.

8) Ehdotukset laeiksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain ja markkinatuomioistuimesta annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 116/1993 vp

Lakialoitteet n:ot 100/1991 vp, 3/1992 vp sekä 47/1993 vp

Toivomusaloitteet n:ot 1210 ja 1360/1991 vp

Sosiaali- ja terveystalouden valiokunnan mietintö n:o 5

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveystalouden valiokunnan mietintö n:o 5.

Keskustelu:

Ed. R a s k : Arvoisa rouva puhemies! Meillä on tupakkalaki tänään vihdoinkin ja viimein käsitelty. Tieteelliset tutkimukset ovat osoittaneet tupakan terveysvaarat kiistattomasti, ja kaikkein tehokkain, halvin ja varmin ehkäisevän terveydenhuollon toimenpide, jolla väestön terveydentilaa voidaan parantaa, on tupakoinnin lopetta-

minen ja sen lopettamisen edistäminen. On todettava, että tähän työhön nyt säädettyä tupakkalaki antaa hyvät mahdollisuudet.

Tupakkalain tavoitteet ovat ennen kaikkea terveyspoliittiset. On hyvä nähdä, että terveyspoliittinen painopiste on siirtymässä sairaanhoitosta sairauksien ehkäisyyn. Tässä laissa ennen kaikkea nuorten tupakoinnin aloittamisen ehkäisy ja tupakoimattomien pakkotupakoinnilta suojeleminen on ehkä tärkein muutos.

Aina silloin, kun puhuu tupakoinnista, hyvin helposti tulee leimatuksi terveysterroristiksi. Haluan tässä puheenvuorossani puuttua ennen kaikkea siihen, mitkä ovat tupakoimattoman oikeudet. Valtaosa suomalaisista ei tupakoi. Vuonna 1992 70 prosenttia miehistä ja 80 prosenttia naisista ei tupakoinut. 14—18-vuotiaista pojista oli tupakoimattomia 75 ja tytöistä 80 prosenttia. Näistä luvuista, kun kokonaistupakointiin verrataan, voidaan tehdä se johtopäätös, että tyttöjen ja naisten tupakointi on lisääntymässä. Myös se on todettavissa, että jos 60-luvulta katsellaan näitä tilastoja, niin joskus 60-luvulla lääkäreistä tupakoi lähes 50 prosenttia, vuonna 84, jolta vuodelta on seuraava tilasto, noin 12 prosenttia. Jostakin syystä, ilmeisesti terveyspoliittisista syistä, he ovat lopettaneet.

Koska tupakointi sitten aloitetaan? 90 prosenttia nuorista aloittaa alle 20-vuotiaana, mutta kun ikä karttuu, niin tapahtuu niin, että 45-vuotiaiden kohdalla lopettaneiden määrä ylittää tupakointia jatkavien määrän. Näistä luvuista nousee haaste tupakkateollisuudelle. Nimittäin tupakkateollisuuden on hankittava 15 000 uutta tupakan käyttäjää vuosittain sen tähden, että tämä määrä kuolee tai lopettaa tupakoinnin.

Tupakkaa käytetään Suomessa noin 6 miljardia savuketta vuosittain, 65 miljoonaa sikaria, miljoona kiloa piippu- ja savuketupakkaa ja 90 000 kiloa nuuskaa ja purutupakkaa. (Ed. Aittoniemi: Aika mälli!) — Se on aika paljon.

Muutama sana tupakansavusta. Sehän sisältää 4 000—5 000 kemikaalia. Siitä on vähän eriäviä lukuja, ei olla ihan varmoja, mikä on tuo luku. Savun sisältämät aineet voidaan jakaa hyvin monella tavalla. Jaan ne tässä seuraavasti:

Ensimmäisinä ovat myrkylliset kaasut ja niistä ehkä tärkeimpinä häkä. Häkä työilmassa saa olla enimmillään 35 ppm. Tupakansavussa on häkää 15 000—55 000 ppm. Miksi häkä on haitallista? No, sen tähden, että häkä on hyvin innokas istumaan vereen hapen tilalle ja elämä siltä osin muuttuu vähän kurjemmaksi.

Syaanivety on yksi myrkyllisistä kaasuista, jota työilmassa saa olla 5 ppm. Tupakansavussa sitä on 25—900 ppm.

Toinen ryhmä ovat ärsyttävät yhdisteet, joista voisi mainita esimerkiksi typen oksidit ja formaldehydin. Ne ovat sillä tavalla keljuja aineita, että ne häiritsevät hengitysteiden pintasolukon värekarvojen liikettä eli sitä luonnollista siivoustoimintaa, jolla elimistö yrittää pitää hengitystiet kunnossa.

Kolmas ryhmä voisivat olla syöpää aiheuttavat aineet, joista ehkä tunnetuimmat ovat polyaromaattiset hiilivedyt, ns. pah-aineet.

Sen lisäksi voitaisiin puhua riippuvuutta aiheuttavista aineista, joista tärkein on nikotiini. Se on kova juttu, se on yhtä kova juttu kuin kovimmat huumeet, sen riippuvuutta aiheuttava vaikutus. Se tunkeutuu rasvaliukoisena kaikkialle elimistöön, myös istukan läpi sikiöön. Nopeakin nikotiini on, 7 sekuntia siitä, kun on henkosen vetänyt, se on aivoissa. (Ed. Aittoniemi: Kanttuvei!) — Ei ihan kerralla, vaan muutaman vuoden päästä, jos on huono terveys.

Tupakansavu ei ole yksi yhtenäinen asia, vaan siinä on ns. päävirta ja sivuvirta. Päävirta on sitä, minkä tupakoitsija imee keuhkoihinsa, ja sivuvirta on sitä, joka tulee tupakoitsijan hengityksen mukana ympäröivään ympäristöön. Sen lisäksi on tupakan päässä tapahtuva palaminen on aika epätäydellistä sen tähden, että ihminen on niin huono kone, ettei ehdi vetää niin tehokkaasti savua, että saisi kaiken mahdollisen sisäänsä.

Monista asiantuntijalausunnoista oli luettava, että tupakansavu tulisi ottaa syöpävaarallisten aineiden luetteloon, jolloin ympäristön tupakansavualtistus nousisi lakisääteiseksi työsuojeluasiaksi. Kyseessä on kuitenkin on työsuojeluongelma esimerkiksi hotellien ja ravintoloiden työntekijöille.

Passiivinen tupakointi on hyvin merkittävä asia myös, kun puhutaan tupakoinnin haitoista. Mielestäni se on sillä tavalla merkityksellinen, että silloin on kyse ihmisestä, joka ei itse tupakoi. — Olen sitä mieltä, vaikka terveydenhuoltoalan ihminen olenkin ja tietysti toivoisin, että vähän tupakoitaisiin, että jokainen ihminen on itse oman elämänsä herra ja saa elää niin kuin hyvältä tuntuu. — Passiivisessa tupakoinnissa, joka aiheutuu sivuvirrasta, sikiö äidin kohdussa altistuu samoin kuin lapset ja sitten sellainen ryhmä kuin tupakoivien puoliset, useimmiten vaimot, mutta joskus voi olla toisin päinkin.

Laissa otettiin kantaa myös työpaikkatupakointiin ja tuotiin sen ongelmat esille. Haluan

puhua tässäkin yhteydessä erityisesti passiivisesta tupakoinnista, lähinnä sitä painottaen. Suomessa vuosittain altistuu yli 800 000 ihmistä tupakansavulle työpaikalla. Heistä 30 prosenttia eli 480 000 on tupakoimattomia ihmisiä. Niitä ihmisiä, jotka altistuvat koko työpäivän ajan, on 128 000. Kun näiltä ihmisiltä kysyttiin, haittaako tupakointi heidän työtään tai elämänlaatuaan, valtaosalla tupakoimattomista haittoja ilmeni mutta myös 6 prosenttia tupakoivista oli sitä mieltä, että tupakansavu aiheutti heille haittoja.

Mielenkiintoista on, että erään tutkimuksen mukaan 95 prosenttia näistä ihmisistä haluaisi rajoittaa tupakointia työpaikoilla terveydellisistä ja viihtyvyyssyistä. Kun tähän lisätään se, että 60 prosenttia haluaisi lopettaa tupakoinnin — moni on yrittänyt mutta ankaran riippuvuuden takia siinä epäonnistunut — rohkenen tehdä tästä sen johtopäätöksen, että mahdollisesti ja toivottavasti nyt kiristytvä tupakkalaki rajoituksineen on myös usean tupakoitsijan toive, ei vain terveysintoilijoiden terveysterrorismia. On ilmeisesti niin, että kun tupakasta on niin vaikea luopua ja työpaikalla rajoitetaan tupakointia, tulee vähemmän tupakoiduksi ja sitä kautta tupakointi vähenee.

Mikä sitten on työnantajan velvollisuus tässä kysymyksessä? Suomen Yrittäjien Keskusliiton lausunnossa todetaan mielestäni aivan oikein, siinä todetaan näin: ”Tupakkalain tarkoituksena ei voi olla se, että työnantajalle sälytetään velvollisuuksia ja kustannuksia sen turvaamiseksi, että työntekijät voisivat tupakoida työaikana.” On selvää, että millään pakolla ei päästä hyvään päätökseen vaan sillä, että yhdessä työpaikoilla tästäkin asiasta sovitaan.

En ole kovin laajasti käsitellyt, mitä kaikkea tupakka on, mutta se on mutageeni, se voi vaikuttaa perimään; se on karsinogeeni, se varmasti aiheuttaa syöpää; ja se on myös allergeeni. Allergiat ovat Suomessa huomattavasti lisääntyneet. Allergista nuhaa, silmätulehduksia, yskää ja astmaa ilmenee entistä enemmän. Hyvin moni kärsii heinänuhasta tällä tavalla juuri kevään korvalla, kun puut alkavat kukkia. Tuntuu aluksi hyvin luonnottomalta, kuinka nyt sitten me suomalaiset olemme altistuneet näille rakkailla koivuillemme. Selitys onkin sillä tavalla — mahdollisesti salissa istuva lääketieteen edustaja varmistanee, pitääkö tämä paikkansa, mutta näin olen jostakin lkenut — että siitepölyt pääsevät vasta sen jälkeen hengitysteiden limakalvoista läpi, kun nämä ovat tupakansavun tai muiden saasteiden vaurioittamat, eli savulta tulisi suojella, jotta sai-

si nauttia myös koivuista ja heinäkedoista ja kukkakedoista.

Laissa otettiin kantaa nuuskaan. Olen sillä kannalla — itse asiassa perustuen juuri siihen, että ihmisillä pitää olla oikeus savuttomuuteen, savuttomaan elintilaan — että en ole kieltämässä nuuskan myyntiä enkä käyttöä, koska se on ihmisen henkilökohtainen asia, vaikka tiedän, että nuuska altistaa nikotiinille ja siitä voi seurata tupakkariippuvuus.

On hyvä, että sosiaali- ja terveysvaliokunta otti kantaa ikäkäsytymykseen ja nosti iän 16:sta 18 vuoteen. Se on hyvä sen tähden, että tällöin ilmenee tahto ja käsitys lainsäätäjän aineen vaarallisuudesta. Sen lisäksi tupakkaveron tuotosta tuli- si enenevässä määrin antaa rahoja tupakkavalistustyöhön. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunnossakin todettiin, että neuvontaan, valistukseen ja terveyskasvatukseen on käytettävä riittävästi varoja. Terveydenhoitajana minusta nuo sanat ovat oikean sisältöisiä; ja se on vahvasti sanottu, kun näin on toistettu. Tätä tietoa ei ole vielä tämän päivän Suomessa riittävästi, vaikka niin ajattelisi, että kaikki tietävät, että tupakka on vaarallista.

Kerron yhden esimerkin odottavasta äidistä, jonka tapasin äitiysneuvolan vastaanotolla. Katsoin, että minun silloin terveydenhoitajana toimiessani oli syytä hänelle kertoa pienen lapsen puolesta, että tällä on vaikea olla, jos äiti tupakoi, koska niin kuin alussa sanoin, häikä istuu hapen paikalle ja lapsi voi huonommin ja sen tähden kasvaa huonommin. Tämä äiti silmät kirkkaana katsoi minua ja sanoi, että onpahan sitten helpompi synnyttää, kun on pienempi. Ei ole vielä riittävästi valistettu.

Minusta valistuksessa pitäisi erityisesti painottaa sitä, että lopettaminen kannattaa ja että se onnistuu. Syöpäriski vähenee, sydän- ja verisuonisairauksien riskit vähenevät, haju- ja makuaisti palaavat, kunto nousee, iho kirkastuu, potenssi paranee. Sekin on muuten osaksi verenkiertokysymys. Mikä nuorille varmasti on tärkeätä, he tietävät, että ympäristö puhdistuu ja kehitysmaiden riisto vähenee, kun ei metsiä tarvitse tupakanlehtien kuivatukseen kaataa.

Lopuksi haluan todeta, että mielestäni tämä ei ole poliisiasia.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Rask piti kauniin ja vetoavan puheen, enkä minä väitäkään, että tupakasta olisi terveydelle positiivisia vaikutuksia. Kyllä kai ne lähinnä ovat negatiivisia. Minua

näissä asioissa eniten ärsyttää holhousmentali-
teetti, jossa mennään liian pitkään ihmisen perus-
oikeuksiin; se minua ärsyttää.

Mutta ed. Raskin hyvä puheenvuoro sellaise-
naan sisälsi juuri niitä aineksia, jotka ovat tietyllä
tavalla hämmästyttäviä. Hän puhui, kuinka pal-
jon erilaisia kuona-aineita, saasteita, yhdellä tup-
pakanvetäisyyllä menee ihmisen sisälle. Minä ih-
mettelen, että minä istun tässä, kun juuri äsken
vetäisin nortin, että yleensä pääsin kävelemään
enää tänne. Joka hetki, kun me vedämme edus-
kuntasalissa, jossa ei kukaan tupakoi, ilmaa si-
sälle, meille tulee erilaisia bakteereja, varmaan
satoja kaiken maailman kemikaaleja melkein
tappava määrä sisällemme. Nämä tällaiset, joita
ed. Rask tältä pohjalta esitti, ovat asioita, jotka
ovat tietyllä tavalla vetoavia. Mutta kun niitä
paremmin ryhtyy ajattelemaan, niillä ei ole mi-
tään merkitystä. Siis joka hetki, kun hengitäm-
me, saamme kaiken maailman pöpöjä sisälle. Si-
nä mielessä tällaisten kemiallisten analyysien te-
keminen on ehkä tarpeetonta.

Se on hyvä, että naiset puolustavat nuuskaa.
Sanovat vanhan ajan naiset, että vanhan ajan
miesten, jotka nuuskasivat, pusut olivat mahta-
van makeita ja mukavia, aivan erilainen hengi-
tyskin kuin tupakoivalla miehellä. Ilmeisesti nai-
set pitävät huolta, että tämä perinne säilyy.

Ed. U. Anttila (vastauspuheenvuoro): Ar-
voisa puhemies! Ed. Rask piti aivan ansiokkaan
puheenvuoron aloittaen tupakan terveyshaitoi-
ta ja päätyen lain käsittelyyn. Olen pitkälti ed.
Raskin kanssa samaa mieltä pykälästä, jotka va-
liokunnan mietinnössä ovat, eli ne ovat ihan oi-
keassa muodossa. Lakiehdotuksessa puutu-
taan passiiviseen tupakointiin, luodaan sille es-
teitä. Toisaalta valiokunta on tehnyt hallituksen
esitykseen sellaisen muutoksen, jossa nuuskan
käyttö sallitaan. Olen samoin perustein kuin ed.
Rask sen sallimassa, koska mielestäni yksilön
valinnan vapaus on voimassa nuuskan osalta, jos
se kerran tupakankin osalta on.

Kiinnittäisin huomiota myös siihen riippu-
vuuskysymykseen, jota ed. Rask käsitteli. Nimit-
tän nyt pykälämuotoilu 8 §:ssä, joka käsittelee
tupakan suoraa ja epäsuoraa mainontaa ja sen
kieltämistä, on mielestäni erittäin olennainen
asia, kun pyritään vaikuttamaan siihen, että ih-
misille ei muodostu tupakkariippuvuutta. Mieli-
kuvillahan tupakkamainonnassa paljolti pela-
taan, ja sen vuoksi on tärkeää, että myönteisten
mielikuvien luomiselle tupakkamainonnassa
saadaan olennaisia esteitä, koska tällä tavoin

voidaan vaikuttaa siihen, että nuorisosta pie-
nempi joukko alkaa tupakoida kaiken kaik-
kia. Juuri nuorison tupakointihan on keskei-
nen kysymys.

Ed. Rask (vastauspuheenvuoro): Rouva pu-
hemies! Onnittelien ed. Aittoniemeä, että hänellä
on niin hyvä terveys, (Ed. Stenius-Kaukonen:
Tuskinpa!) mutta suomalaisilla yleensä ei ole niin
hyvää terveyttä, että kärsii kovin pitkään norttia
vedellä.

Haluan puuttua holhousmentaliiteettiin. Mie-
lestäni nyt on se aika, jolloin on niiden, jotka
rohkenevat, puhuttava niiden puolesta, jotka ei-
vät rohkene puhua. Tätä on esimerkiksi työpai-
koilla hyvin paljon. Siellä on ihmisiä, jotka kärsi-
vät tupakansavusta, kärsivät ihan sairauksiin
saakka eivätkä tohdi avata suutaan sen tähden,
että pelkäävät tulevansa leimatuiksi hankaliksi
työntekijöiksi. Mielestäni tässä ei ole kysymys
holhousmentaliiteetista, vaan on kysymys siitä,
että tasapuolisesti sallitaan tupakoimattomille-
kin heidän oikeutensa, (Ed. Stenius-Kaukonen:
Aivan, tämä on hyvin sanottu!) ja Wiion mukaan
tupakoimattoman oikeudet alkavat siitä, mistä
nenän värekarvat alkavat.

Sosiaali- ja terveysministeri H u u h t a n e n :
Arvoisa puhemies! Laki tupakoinnin vähentämi-
sistä ja markkinatuomioistuimesta annetun lain
muuttamisesta ovat keskeisimpiä väestömme
terveyden suojelemiseksi säädettyjä lakeja. Tu-
pakointi on tänään yksi väestömme suurimmista
terveysvaaroista.

Käsiteltävänä olevalla tupakkalain muutos-
esityksellä on kaksi päätavoitetta: 1) kasvavan
lapsen ja nuoren suojele tupakoinnin kasvua ja
terveyttä uhkaavilta vaaroilta ja 2) tupakoimat-
toman ja tupakoivan suomalaisen suojeleminen
terveyttä uhkaavalta ympäristön tupakansavul-
ta.

Tämän päivän suomalaisista tupakoitsijoista
yhdeksän kymmenestä aloittaa pysyvän tupa-
kointinsa alle 19-vuotiaana. Heistä nuorimmat
ovat 11—13-vuotiaita. Esityksen ensimmäisenä
tavoitteena on pyrkiä siirtämään suomalaisten
tupakoinnin aloittamisen harkinta ja siitä päät-
täminen aikuisikään. Lasten ja nuorten tupa-
koinnin vähentämiseksi hallitus esittää, ja asia on
nyt jo eduskunnan ensimmäisessä käsittelyssä,
nykyisen tupakanmainontakiellon tarkentamis-
ta, lasten ja nuorten tupakanmyyntikiellon tiu-
kentamista ja tupakointitilojen poistamista las-
ten ja nuorten elinympäristöistä.

Hallituksen esityksen toinen tavoite on minimoida terveyttä uhkaava ulkopuolinen tupakansavualtistus siellä, missä suomalaiset elävät, liikkuvat ja tekevät työtä.

Ympäristön tupakansavualtistus on tutkimusten mukaan merkittävä terveysriski. Vaikka tupakointia on rajoitettu julkisissa tiloissa ja muualla, nousee suomalaisten yleinen, ympäristön tupakansavun aiheuttama terveysvaara niin suureksi, että on arvioitu 50—60 suomalaisen kuolevan tämän takia joka vuosi keuhkosyöpään. On myös muistettava, että ympäristön tupakansavu nostaa suomalaisten sydän- ja verisuonisairausriskiä sekä laukaisee ja pahentaa useita sairauksia, mm. astmaa.

Työympäristön tupakansavualtistus on suomalaisilla työpaikoilla yksi suurimmista työterveysriskeistä. Pahimmillaan työympäristön tupakansavun aiheuttama terveysvaara nousee asbesti-, bentseeni- ja arseenialtistusten suuruiseksi. Ympäristön tupakansavualtistusten vähentämiseksi hallitus esittää tarkennettavaksi aiempia tupakointikieltoja, kiellettäväksi tupakointi työpaikan yhteisissä, yleisissä ja asiakastiloissa sekä kiellettäväksi työntekijöiden tahaton altistaminen työtiloissa ympäristön tupakansavulla. Työpaikkojen tupakointikieltoesitystä annettaessa mallina on ollut Euroopan unionin työpaikkatupakointikielto.

Lakiesitystä valmisteltaessa kävi selville, että yli puolella työpaikoista tupakoinnin rajoittamisesta on jo sovittu. Hallituksen esityksellä on tarkoitus viedä eteenpäin asiaa niiden 830 000 työntekijän työpaikoilla, joilla asia on vielä järjestämättä. Hallituksen esityksessä on otettu huomioon sekä työnantajien että työntekijöiden kanta. Laki määrää tavoitteen. Ainuttakaan työntekijää ei saa tahattomasti altistaa työympäristössään tupakansavulle. Tämän jälkeen työnantaja ja työntekijät veloitetaan sopimaan työpaikkakohtaisesti asian käytännön järjestämisestä, kuitenkin siten, että työnantaja tekee asiasa päätöksen. Nykyisen tupakkalain mukaan työpaikkatupakointi ei ole selkeästi työsuojelua. Esityksen tarkoituksena on saattaa työpaikalla tupakoinnin kieltämistä ja rajoittamista koskevien säädösten valvonta osaksi työsuojelua.

Arvoisa puhemies! Eduskunnan talousvaliokunta suhtautui kielteisesti hallituksen esitykseen mainontakiellon tarkistamisesta. Talousvaliokunta vierasti hallituksen alkuperäisessä esityksessä ollutta sanaa "tavaramerkki". Talousvaliokunta epäili, ettei tavaramerkin käyttöä voi

rajoittaa. Eräät, lähinnä tupakkateollisuutta edustavat oikeusoppineet korostivat tavaramerkin ja omaisuudensuojan sekä -koskemattomuuden ensisijaisuutta. Tavaramerkin käyttöä voidaan rajoittaa, kun ihmishengen vaarantamisen torjumisesta on kyse.

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan ehdottamasta mainontakiellon tarkentamispykälästä sana "tavaramerkki" on nyt poistettu. Arvioni on, että sosiaali- ja terveysvaliokunnan ehdottama mainontakiellon tarkennus antaa terveysviranomaisille mahdollisuuden myös puuttua epäsuoraan mainontaan. (Ed. Stenius-Kaukonen: Sehän sanotaan suoraan, että epäsuora mainonta on kielletty!) — Kyllä! — Tupakkatuotteiden epäsuora piilo-, mielikuva- ja tuoteperhemainonta on varsin yleistä ja vain lisääntymään päin. Tällainen epäsuora mainonta kohdistuu tai kohdistetaan lapsiin ja nuoriin. Tutkimusten mukaan kaksi kolmannesta lapsista ja nuorista tunnistaa tämän mainonnan. Piilo-, mielikuva- ja epäsuora mainonta vaikuttaa eniten juuri lapsiin ja nuoriin, joiden tiedot ja kokemus ovat vielä riittämättömiä asettamaan mainoksen sanoma omaan arvoonsa.

Lopuksi vielä muutama sana suunuuskan kiellostä. Suunuuskan myynti on kielletty kaikkialla Euroopan unionin alueella. Kielteisen perusteena ovat suunuuskan aiheuttama nikotiiniriippuvuus sekä syöpä- ja muu terveysvaara. Hallitus esitti suunuuskan myyntikiellon säätämistä käsiteltävänä olevan tupakkalain 5 §:ssä. Esityksen perusteena ovat edellä mainitut EU-säännökset, nikotiiniriippuvuus ja terveysriskit.

Suomessa suunuuskaaminen ei vielä tänä päivänä ole yleistä. Suunuuskaa käytetään suhteellisen vähän. On kuitenkin vaara, että suunuuskan käyttö yleistyy, kun tupakointi vähenee. Terveyspoliittisesti olisi perusteltua kieltää suunuuskan myynti nyt eikä vasta sitten, kun sen myynti on yleistä.

Suunuuskan myynti EU- ja Eta-maissa Ruotsia ja Norjaa lukuun ottamatta on kielletty. Suunuuskan myynnin kieltävä EU-direktiivi sisältyy eduskunnassa käsiteltävänä olevaan Eta-sopimuksen lisäpöytäkirjaan ja EU-parlamentin hyväksymään Suomen neuvottelemaan EU-sopimukseen. Esitys suunuuskan myynnin kieltämisestä Suomessa on hallituksen esittämän EU-linjan mukainen. En näe perusteltuna lähteä avaamaan neuvoteltuja ratkaisuja tämän takia. Tästä voimmekin kaikeksi olla samaa mieltä.

Kaiken kaikkiaan on syytä kiittää sosiaali- ja terveysvaliokuntaa tehdystä työstä. Ne, voiko sanoa, poikkeamat hallituksen esityksestä, jotka valiokunnan mietintöön sisältyvät, ovat hyväksyttävissä lukuun ottamatta suunuskaamista. On nyt mielenkiintoista seurata, minkälaisen käsittelyn tämä ns. iso sali tässä tärkeässä asiassa tekee.

Ed. I h a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Yhdyn ministeri Huuhtasen puheenvuoroon täysin ja totean, että tämä laki toivon mukaan vaikuttaa yhä enemmän yleisöön ja myös nuorison asenteisiin ja sitä tietä tupakoinnin vähenemiseen. Näin parannetaan kansan terveyttä monta astetta parempaan suuntaan.

Ed. Raskille vain toteaisin sen, että hänen äsken esittämänsä käsitys allergian kehittymisestä tupakansavun seurauksena on aivan oikea.

Ed. Aittoniemelle holhousmentaliteetista haluaisin sanoa sen verran, että on minustakin ikävää, että meidän tulee vielä tänä päivänä holhota eräitä kansalaisia niin paljon, että voidaan turvata normaalisti savuton ympäristö muille.

Ed. A n t v u o r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin vastauspuheenvuoron ed. Raskin puheenvuoron johdosta ja haluaisin hänelle sanoa, että se oli minusta erinomainen puheenvuoro ja sellaisenaan minusta mitä parhaita terveystieteistä. Sen sijaan mitä tupakkalain terveystieteelliseen merkittävyyteen tulee, itse suhtaudun siihen aika pessimistisesti, koska esimerkiksi nuorten kohdalla nimenomaan kielloilla ja rajoituksilla voidaan vaikuttaa ehkä jopa päinvastaiseen suuntaan. Tupakkatuotteen hankkimiseen liittyvä jännitysmomentti voi toimia sillä tavoin kiihottavasti, että jännitysmomentti voi jopa lisätä jo sinällään nuorelle tupakoinnin merkittävyyttä.

Tässä mielessä, vaikka itse sosiaali- ja terveysvaliokunnassa äänestin 18 vuoden ikärajan puolesta, olen sitä yhä enemmän ja enemmän alkanut epäillä, koska olen ruvennut miettimään nuoriin vaikuttamisen psykologiaa ja juuri sitä, että sillä voi todellakin olla päinvastainen merkitys. Siihen, että ajatellaan ja uskotaan, että lainsäätäjän kannanotolla olisi jotakin merkittävyyttä, en oikein usko. Minusta se on ehkä suorastaan vähän suuruudenhullu ajatus.

Ed. B j ö r k e n h e i m (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri viittasi talousvalio-

kunnan kannanottoon, ja sen johdosta haluan sanoa pari sanaa.

Minun mielestäni on kaksi vaihtoehtoa, joko niin, että kielletään tupakka kokonaan, jolloin ei tupakkaa saa myydä eikä markkinoida, tai niin, että sitä ei kielletä. Tämän nykyisen ehdotuksen mukaan sitä ei kielletä, mutta tämä 8 §, joka koskee myyntiä ja markkinointia, on mielestäni saanut sellaisen muodon tässä sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnössä, että sitä ei oikein voi tällaisenaan hyväksyä.

Lain nykyinen tulkinta ei ole ollut niin epäselvä kuin esityksessä annetaan ymmärtää, ja tuomioistuimen työn kannalta on välttämätöntä, että säännökset perusteineen ovat selkeitä. Tämä nyt ehdotettu 8 § minun mielestäni ei ole selkeä, vaan se antaa sellaiset tulkinnan mahdollisuudet, jotka ovat mahdollisia. Yhtenä esimerkkinä voi sanoa, että tämän jälkeen, jos oikein tarkkoja ollaan, niin esimerkiksi bostonkakkua ei voida myydä, koska Boston on tupakkamerkki.

Ed. M a r k k u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Huuhtanen ilmoitti täällä, että hän on valmis hyväksymään nuuskaa koskevalla poikkeuksella nämä valiokunnan tekemät muutokset. Itse suhtaudun kovin kriittisesti 18 vuoden ikärajaan aivan samalla perusteella kuin ed. Antvuori; en itse usko, että sen ikäisille kiellot ovat oikea tapa saada vaikutettua heidän käyttäytymiseensä positiivisessa mielessä. Vaikka tämä tilaisuus ei ole kyselytunti, niin mikäli puhemies sallii, olisin kysynyt ministeri Huuhtaselta: Tarkoittaako tämä pykälämuutos, että tämän jälkeen alle 18-vuotiaat eivät myöskään saa myydä tupakkaa eli 16—18-vuotiaat eivät tämän jälkeen saa olla töissä kioskeissa, joissa myydään tupakkaa?

Ed. S k i n n a r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mitä ensinnäkin tulee tupakkalain merkitykseen, niin muistan, kun olin talousvaliokunnassa aikoinaan sihteerinä, kun tupakkalaki tehtiin. Silloin sille esitykselle naureskeltiin, että ei tällaista voi käytännössä toteuttaa. Mutta käytäntö on osoittanut, että sillä on ollut erittäin suuri merkitys. Ennen valiokunnissakin tupakoiitiin. Asiantuntijat aloittivat asiantuntijalausuntonsakin vasta, kun tupakka oli pantu palamaan. Mutta kaikki on muuttunut tässä ajassa.

Mitä tulee ikärajaan, niin Amerikan yhdysvalloissahan selvitysten mukaan yli puolessa osavaltioista on tämä 18 vuotta, ja on tehty esitys

siitä, että se olisi 19 vuotta. Alkoholien myynti ja luovutus ja monet muut asiat on kytketty tähän ikään. Varmasti siirtymävaiheessa tulee ongelmia, mutta uskon, että tällä tulee olemaan käytännössä suurempi merkitys kuin nyt monet uskovat. Jos halutaan tupakointi lopettaa tai sitä vähentää ratkaisevasti, niin se pitää kohdistaa nuorempiin ikäluokkiin. (Ed. Markkula: Se ei kielloilla onnistu!) No, kiello on valitettavasti niitä muotoja.

Mitä tulee sitten markkinointiin, johon otettiin ed. Björkenheimin puheessa kantaa, niin tämä on sikäli nyt huomattavasti laajempi kuin nykyinen laki, jossa lähdetään siitä, että mainoksessa ei saa olla tupakka-askin kanssa. Nyt lähdetään siitä, että tupakan suora ja epäsuora mainonta on kielletty. Sitä on selvitetty tarkemmin, ja yhdessä professori Kirsti Rissanen kanssa tämä pykälä tehtiin, yhdessä oikeusministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön kanssa. Ei se tietenkään poista sitä mahdollisuutta, etteikö tupakkateollisuus markkinatuomioistuimen kautta menisi korkeimpaan hallinto-oikeuteen katsomaan, mitkä nämä rajat ovat. Mutta tässäkin on nyt lähdetty siitä, että jos kerran mainonta on kielletty, niin silloin myös piilomainonnan pitää olla kielletty.

Sosiaali- ja terveysministeri **H u u h t a n e n**: Arvoisa puhemies! Vaikka on tietysti epätavallista vastauspuheenvuorossa kysyä, niin asia on kuitenkin sillä tavoin tärkeä, että esitettyyn kysymykseen voi yrittää vastata. Minä en ole juristi, ja tämä on enemmänkin siviilikoulutukseltaan lääkärin arvio tästä tupakkalaista. Siellähän puhutaan, että tätä valmistetta ei voida luovuttaa tai ennemminkin myydä, mutta ei oteta mitään kantaa siihen, voiko myyjänä kuitenkin olla esimerkiksi 16—18-vuotias henkilö. En mitään lupallista uskalla sanoa, mutta arvaisin, että periaatteessa voisi olla.

Luonnollisesti minä olen osaltani harkinnut kauan. Kun esimerkiksi sosiaali- ja terveysvaliokunnan herra puheenjohtajan arvioon tästä ikäraja otin kantaa, silloin näin, että kun muutoinkin yhteiskunnassa ollaan valmiita antamaan vastuuta yhä nuoremmille ja nuoremmille, niin tässä tapauksessa 16 vuoden ikäraja olisi parempi kuin 18 vuotta, ja sen vuoksi hallituksen esitys oli juuri tämän kaltainen. Mutta kun sanoin, että hyväksyn tämän sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnön tältä osin, niin tiedän varsin hyvin, että tästä on erilaisia käytäntöjä. Tämä on enemmänkin makukysymys, joskin siihen liit-

tyy joitakin käytännön ongelmia. Minun makuni tässä asiassa oli 16 ikävuoden rajassa.

Mitä tulee mainonta- ja piilomainontakysymykseen, haluan korostaa sitä, että kannan selkeä muotoileminen ei varmasti ole helppoa, ja tästä pykälästä tullaan käymään todennäköisesti ennakkotapausprosesseja, mutta siellä me sitten tulemme näkemään, kuinka tulkinta tehdään. Joka tapauksessa piilomainontaan on pakko puuttua sen vuoksi, että se kohdentuu erityisen tehokkaasti nuoriin. Nuorille kohdistuvaan mainontaan nyt halusimmekin juuri tiukennusta, koska halusimme päätöksenteon siirtyvän yhä vanhempaan ja vanhempaan ikäluokkaan tupakoinnin aloittamisesta. Tämähän oli päätavoitteita tupakkalain tiukennuksessa.

Ed. **A l a - H a r j a** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Markkulalle ja ed. Björkenheimille vastaisin ensinnäkin ikäraja, jonka itse ehdotin nostettavasti 16:sta 18 ikävuoteen. Meillä on pitkä lista maista, joissa ikäraja on 18. Pohjoismaat ja osa Euroopan maista on 16 vuodessa, ja nyt kuitenkin on tiukennus tulossa sekä Norjassa että Ruotsissa.

Meillehän tämä on erittäin tärkeää sen vuoksi, että 18:aa vuotta nuoremmille esimerkiksi kouluissa ei tarvitse lain mukaan nyt järjestää tupakkahuoneita. Se on todella esimerkkinä pienemmille, hyvä ja sitä kautta myös ennalta ehkäisevä vaikutus, johon juuri mielestäni lain henki tähtää. 8 §, jota sorvattiin moneen kertaan, vastaa muodoltaan hyvin pitkälti juuri Ruotsissa voimaan tullutta tupakkalakia, jossa on vastaava pykälä.

Ed. **A n t v o r i** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olisin ed. Skinnarille vastannut, kun hän väitti, että nykyinen tupakkalaki on vaikuttanut paljon tupakointiin. Varmasti tupakointikäyttäytymiseen on vaikuttanut, mutta käsittääkseni ja tilastojen mukaan sillä ei sinällään ole ollut vaikutusta siihen, että tupakointi olisi vähentynyt.

Mitä tulee piilomainontaan ja sen kieltämiseen ja tiukentamiseen, niin kyllä sekin tietysti on aika kaksipiippuinen juttu siinä mielessä, että tavallaan se on asioiden yksinkertaistamista. Voidaanhan valistuksella ja terveyskasvatuksella, joka toimii samalla tavalla kuin piilomainonta tupakkatuotteiden yhteydessä, vedota menestykseen, säpinään ja voimaan jne. ja vaikuttaa sitä kautta terveyskasvatuksessa. Tässä mielessä hallituksen esityksen 8 § valitsee aika helpon ja myös aika holhoavan tien.

Mitä ylipäätään tulee tupakkatuotteiden markkinointiin, niin sitä säädellään kyllä hyvin moninkertaisesti paitsi tupakkalaissa myös elintarvikelainsäädännön, kuluttajansuojalain, tuotevastuulain ja vieläpä EU-direktiivien kautta. Tuntuu, kuten ed. Björkenheim sanoi, että 8 § on kyllä aika tulkinnanvarainen. Ehkä nykyinen pykälä olisikin parempi ja selkeämpi.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Huuhtasen puheenvuoro ei kyllä antanut minulle minkäänlaista vastausta kysymykseen, mitä varten tämä laki yleensä on annettu. Kysymys on siitä, että jos nuoria halutaan suojella, niin tällaisilla pakote-, sääntely- ja rajoituslaeilla se ei onnistu. Jokainen, joka on nuorten kanssa tekemisissä, tietää, että mitä enemmän kiellät, sitä houkuttelevammaksi teet asian. (Ed. Stenius-Kaukonen: Ei se nyt ihan niin ole!) — Kyllä asia näin on. Siitä ei pääse mihinkään. — Ylipäätään, kun tällainen laki on esitelty eduskunnalle, se on minusta sääntelyn huippu, jonkalaiseen ei olisi pitänyt ylipäätään mennä.

Sitten, mitä mainonnan kieltämiseen tulee ja siihen, mitä tässä on esitetty, niin tässähan joudutaan kohta kieltämään kaikki. Kaikkihan on kohta piilomainontaa. Tällaisiin järjettömyksiin ei eduskunnan pitäisi mennä, vaan sen pitäisi säilyttää suhteellisuudentaju tässäkin asiassa.

Ed. S k i n n a r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kyllä tätä asiaa on harkittu monelta eri kannalta, koska valiokunta harvinaisen pitkään asiaa käsittelee. Ikärajan osalta on juuri niin kuin ed. Ala-Harja toi esiin, että koululaiset ovat olleet vähän eriarvoisessa asemassa riippuen iästä. Mikäänhan ei estä ed. Antvuorta toimittamasta lapsilleen tupakkaa ja sikareita, että saavat poltella ihan niin kuin hän äitinä katsoo. Se on käytännössä täysin mahdollista.

Tavaramerkkilainsäädäntö lähtee siitä, että jos kerran yhteiskunnassa, niin kuin meillä, katsotaan, että tupakointi ei tietyn ikärajan ihmisille ole hyväksi eikä sen mainostaminen yleensäkään, silloin myös tavaramerkkilainsäädännön ja siihen liittyvien toimenpiteiden täytyy istua niin toisiinsa, että tämä yhteiskunnan tavoite tulee käytännössä toteutetuksi.

Mitä kieltoihin tulee, niin puheenvuorosta jonka ed. Ukkola käytti, yleensä voisi sanoa, että aika paljon eduskunnan lainsäädännöstä olisi turhaa. Monen muunkin asian osalta voidaan sanoa, että se ei mitään vaikuta. Ei verolainsäädäntökään vaikuta, veroja on perimättä pari-

kymmentä miljardia markkaa, vaikka lakia pitäisi noudattaa. Sen mukaan ei voi toimia, onko tulkintavaikeuksia; niitä on aina olemassa. Jokainen pätevä juristi pystyy joka ainoasta säännöksestä tekemään sen näköisen, ettei se voi käytännössä toteutua. Varmasti tässäkin asiassa niin tehdään. Kyllä lehtitalot ja muut tällä hetkellä tietysti painavat päälle, että markkinointipykälä on täysin ongelmaton ja pitää toisessa käsittelyssä poistaa. Mutta kansanedustajan pitää tehtävissään lähteä siitä, että hän täällä katsoo, minäkälaisia yhteiskunnallisia tavoitteita ajaa. Jos tupakointiin halutaan ...

P u h e m i e s (koputtaa): Ed. Skinnari, kaksi minuuttia!

P u h u j a : ... puuttua, silloin ikäraja on tärkeä.

Ed. K a u p p i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ukkola toi kielloista varsin voimakkaasti esiin oman näkemyksensä. Minusta lainsäätäjän osuus on kyllä se, että meidän pitää suojella heikompia eli niitä, jotka ovat puolustuskyvyttömiä vastustamaan tupakointia. Kyllä minä katson, että puolustuskyvyttömiä ovat alle 18-vuotiaat monta kertaa, koska he eivät ole vielä itsenäistyneet, heillä eivät ole vielä hahmottuneet riittävästi terveydelliset näkökohdat. Yleensä alle 18-vuotias ei kannata vielä kovin suurta vastuuta huomisesta, vaan hän elää täysin lä tätä päivää.

Kun tupakka on voimakkaasti riippuvuutta aiheuttavaa ja jos me sosiaali- ja terveystieteiden ammattivaliokunnassa haluamme olla ja puuttua sellaisiin asioihin, jotka ovat todella merkityksellisiä sekä yksilön ja yhteiskunnan kannalta, niin meillä ei muita mahdollisuuksia ollut. Ymmärrän sen, että tämä tietysti loukkaa niitä jotka tupakoivat. He kokevat tämän asian erittäin vaikeana. Mutta minusta nämä kiellot, vastareaktiot ja tavallaan uhmatupakointi voidaan jättää omaan arvoonsa.

Minusta koulut voivat tehdä asennekasvatustyötä. Monet koulut ovat viettäneet tupakoimattomuusviikkoa, jolloin on työstetty asioita, työstetty myös sitä, miltä tupakoimattomasta hengityselinsairaasta tai astmaatikosta tuntuu, kun hän saa muutaman ilmakeinon olevan molekyylin takia vaikean astmaohtauksen ja joutuu sairaalaan tiputukseen ja tehostettuun hoitoon. Minusta me joudumme ottamaan nämäkin asiat huomioon, ja minusta lainsäätäjän yksi velvolli-

suus on nimenomaan suojella heikompia yksilöitä tässä yhteiskunnassa.

Ed. R a s k (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Ukkolan puheenvuoroon ei voi olla reagoimatta. En tiedä, kuinka tarkoin hän on tämän lain lukenut, jos hänestä laki on holhousta, koska laissahan nimenomaan peruseriaate ja tärkein tavoite on se, että tupakoimattoman oikeuksista nyt puhutaan, tupakoimattoman oikeudesta raittiiseen ja puhtaaseen ilmaan, ei holhouksesta. Tupakoiva saa tupakoida, kunhan pitää huolen siitä, että ei tupakoi niin, että toinen joutuu tahtomattaan kärsimään. Ikärajakysymykseen totean, että muistaakseni myös Kanadassa ja Australiassa on 18 vuoden ikäraja.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Skinnarin vastauspuheenvuorosta olisin sanonut sen verran, että ei tällaisilla mainontakielloilla voida mainontaa rajoittaa tai kieltää. Meillä on vapaa tiedonkulku, meille tulee ulkomaisia lehtiä, meillä katsotaan ulkomaisia satelliittilähetyksiä. Miten te aiotte kieltää nämä? (Ed. Stenius-Kaukonen: Emme me aio niitä kieltää!) Pannaanko rautaa rajalle, tarkoitan: lyijyä rajalle, ja piuhat poikki ja estetään suomalaisia ostamasta lehtiä? Jokin järki täytyy suojelussakin, ed. Stenius-Kaukonen, olla.

On aivan totta, mitä sanottiin, että lakien tarkoituksena on suojella heikompia, mutta jos se menee aivan mahdolltomuksiin, silloin kyllä lainsäätäjän pitää käyttää järkeään. Meidän lainsäädäntömme on lähtenyt siitä, että aina, kun tulee jokin ongelma, ehkä yksi ihminen kärsii jostakin asiasta — ei tässä tapauksessa tietenkään — heti pistetään laki päälle ja normit päälle ja sitä varten virasto ja byroo ja mieletön määrä virkamiehiä valvomaan. Esimerkiksi liikennelainsäädäntö on juuri tällainen. Se on tehty pahimpien kaahareitten mukaan, ei järkevien, liikenteessä normaalisti käyttäytyvien mukaan. Sama on tässä. Omasta kokemuksesta, kun perheessä on ollut lapsi, joka on nyt 19-vuotias, tiedän, että ei kielloilla mitään pystytä tekemään. Ne vain edistävät asiaa. Nyt, kun hänellä on järkea päässä, hän pystyy itsekin ajattelemaan. Mutta 15—16-vuotiaana, kun äiti yrittää kieltää, että et polta, mitä tehdään? Mennään nurkan

taakse ja poltetaan. Ei kieltäminen tällaisissa asioissa auta yhtään mitään. Järkevä puhe ja valistus ja kasvatus ovat ainut keino.

Ed. I h a m ä k i : Arvoisa puhemies! Tupakalain tavoitteet ovat ensisijaisesti terveyspoliittiset. Minusta on kaunistelematta sanottava heti alkuun, että tupakka on myrky, joka tappaa joka vuosi joko suoraan tai välillisesti 7 000 suomalaista. Myrkyllisyytensä takia tupakka ei tänä päivänä saisi millään edellytyksellä myyntilupaa, jos sitä uutena tuotteena alettaisiin markkinoida Suomessa ja muissa maissa, missä ylipäättänsä myrkyjen käyttöä valvotaan. Tupakka tuotiin kuitenkin markkinoille aikoja siten ajankohtana, jolloin sen vaarallisuutta ei vielä tunnettu.

Myrkyllisyytensä ja käyttölaajuutensa takia tupakasta on tullut yksi väestön suurimmista, ellei suurin terveysriski. Sen lisäksi, että tupakointi vaarantaa itse tupakoitsijan hengen, ympäristön tupakansavu vaarantaa myös tupakoimattomien hengen. Uusimmat tutkimustulokset osoittavat selkeästi, että tämä ns. pakko-tupakointi aiheuttaa myös tupakoimattomille syöpää. Lisäksi yleisesti tupakansavun hengittäminen lisää riskiä sepelvaltimotautiin, keuhkosairauksiin, allergisiin tauteihin, allergisiin oireisiin jne. Esimerkiksi työskentely tupakansavuisessa työympäristössä aiheuttaa tupakoimattomalle työntekijälle pahimmillaan yhtä suuren työterveys- ja työturvallisuusriskin kuin tunnetusti hengenvaaralliset asbesti, bentseeni ja arseeni, joiden käytön taas olemme lainsäädännössä tarkasti täällä kontrolloineet. Tupakoinnin lopettaminen ja aloittamatta jättäminen onkin yksi tämän päivän tehokkaimmista keinoista edistää tupakoitsijoiden ja tupakoimattomien terveyttä.

Kolmannes suomalaisista miehistä ja lähes neljännes suomalaisista naisista tupakoi vakituisesti. Tällaisen tupakointitason ylläpito edellyttää 15 000 uuden suomalaisen vapaaehtoista sitoutumista pysyvään nikotiiniriippuvuuteen joka vuosi. Heistä runsaat 13 000 on lapsia ja nuoria, nuorimmat 11—13-vuotiaita. Terveyden kannalta tällainen tupakointi-ikä rakenne on äärimmäisen vaarallinen ja kasaa suomalaisille tupakoitsijoille suurimmat mahdolliset terveysriskit. On nimittäin selvää, että mitä pitempään eläessään ehtii tupakoida, sitä todennäköisempää on, että tupakasta aiheutuvat taudit manifestoituvat. Tupakan nikotiini ja muut sisään hengitetty tupakansavun aineosat aiheuttavat vuosien kuluessa keuhkoputkissa ja sepelvaltimoiden sei-

nämissä patologisia muutoksia, jotka aikaa myöden progredioivat taudin asteelle.

Lapsen ja nuoren tupakoinnin aloittaminen on tiettyä kaavaa noudattava, vaiheittain etenevä prosessi.

Ensivaiheessa lapsi ja nuori muodostaa uskomuksensa, käsityksensä ja asenteensa tupakoinnin hyödyllisyydestä. Tupakointimyönteiseksi kehittyvä lapsi ja nuori mieltää tupakoinnin oleelliseksi osaksi aikuistumista, kypsymistä, stressistä selviytymistä, uusien ystävyysuhteiden solmimista ja riippumattomuutta. Mieltäessään nämä asiat lapsi ja nuori ei ole kuitenkaan tehnyt vielä henkilökohtaista päätöstä tupakoinnin aloittamisesta.

Seuraavassa vaiheessa lapsi ja nuori kokeilee pari kolme kertaa tupakointia tavallisimmin tupakoivien tovereidensa kehotuksesta ja rohkaisemana. Useinkaan lapsella ja nuorella ei ole muuta sosiaalisen käyttäytymisen vaihtoehtoa. Koti ja koulu eivät ole valmentaneet lasta ja nuorta vaihtoehtoisien sosiaalisen käyttäytymisen varalle eikä esimerkiksi torjumaan toveripiirin tai jengin houkuttelua tai paineita. Se, miten negatiiviseksi lapsi ja nuori kokee ensitupakoinnin fysiologiset vaikutukset ja kuinka toverit tukevat tupakointikokeilua, johtaa lapsen ja nuoren joko tupakointikokeilujen jatkamiseen ja epäsäännölliseen tupakointiin tahi tupakointikokeilujen keskeyttämiseen epämiellyttävinä. Tupakointimyönteisessä tapauksessa tupakointi jatkuu enemmän tai vähemmän satunnaisena tupakointina toveritapaamisissa, illanistujaisissa, tupakoivan toverin kanssa jutellessa jne.

Kolmannessa vaiheessa lapsi ja nuori tupakoi jo säännöllisesti viikoittain erilaisissa tilanteissa ja henkilökohtaisessa kanssakäymisessä.

Neljännessä ja viimeisessä vaiheessa lapsi ja nuori tulee nikotiiniriippuvaiseksi, nikotiinidiktiksi. Tällöin hän tarvitsee säännöllisin välein vakioannoksensa nikotiinia. Tilalle on tyypillistä, että lapsi ja nuori sietää nikotiinia tällöin hyvin eikä tupakoiminen aiheuta hänelle enää alkuvaiheessa ilmenneitä negatiivisia tuntemuksia. Päinvastoin elimistön nikotiinin puute aiheuttaa hänelle heti tuntuvia vieroitusoireita, sillä nikotiiniriippuvuus on suoraan sanoen heroini- ja kokaiiniriippuvuuden kaltaista riippuvuutta aineesta. Kuvatun 2—3 vuotta jatkuneen tupakointiinkasvuprosessin lopputuote: uusi nuori tupakoitsija, on syntynyt.

Tupakan epäsuorat piilo-, mielikuva- ja tuotepohjainen mainonta ovat keskeisimpiä tupakointimyönteisyyden, käsitysten ja uskomusten muok-

kaajia. Epäsuora mainonta vaikuttaa alitajuisesti ja voimakkaimmin juuri lapsiin ja nuoriin. Se saa heidät uskomaan tupakoinnin olevan tie aikuisuuteen, kypsytyteen, sankaruuteen ja riippumattomuuteen. Tyypillisimpiä tällaisia vaikutteita viestiviä mainoksia ovat erilaiset tupakkamerkit ja -tunnukset kilpa-autoissa, purjeveneissä, kilpa-autoilijoiden vaatteissa, urheilijoiden urheiluasuissa, nuorison kulttuuri- ja muissa tapahtumissa. Tv-kuva varmistaa tällaisten viestien perillemenon jokaisen kodin olohuoneeseen.

Tupakkatunnuksia muistuttavin tunnuksin mainostettava nuorisomuoti, asut ja bootsit, täydennettynä lausahduksilla menevän miehen kulkemisesta riippumattomana omia teitään tai tupakkatunnuksien kuulumisesta miehisyteen viestii mainostettavan, tupakkamerkkiä muistuttavan tunnuksen ja tuotteen kuulumisesta nuoren tavoittelemaan elämäntyyliin. Epäsuoran viestinnän huippua edustanee se suuren suomalaisen tupakkayhtymän mainoskampanja, jossa lapsille ja nuorille kerrottiin toistuvasti sopivan houkuttelevin nuorisokuvin höystettynä, aivan oikein, tupakoinnin olevan aikuisten muttei missään nimessä lasten eikä nuorten tapa. Koska epäsuora piilomainonta on niin keskeinen lasten ja nuorten tupakoinnin aloittamisessa, eduskunnassa käsiteltävänä olevalla tupakkalakiesityksellä on ollut tarkoitus kieltää kuvatuolinainen alitajuntaan vaikuttava epäsuora mainonta.

EU on tässä asiassa Suomea edellä, sillä EU-maissa voimassa oleva televisiomainontadirektiivi kieltää kaikenlaisen suoran ja epäsuoran tupakkamainonnan televisiossa. Direktiivi on tarkoitus saattaa voimaan Suomessakin osana tupakan mainontakiellon tarkentamista. EU:ssa on paraikaa valmisteilla myös kattava tupakkatuotteiden mainontakieltodirektiivi, joka tulee kieltämään kaikenlaisen suoran ja epäsuoran tupakkamainonnan kokonaan EU:n alueella. Enemmistö EU:n jäsenmaista lienee jo direktiivin antamisen kannalla.

Epäsuoran piilomainonnan ohella lasten ja nuorten tupakointiuskomusten ja -asenteiden syntyyn vaikuttaa vanhempien sisarusten, ylemmillä luokilla olevien koulutovereiden, omien vanhempien ja hetkeä myöhemmin myös ikätovereiden mallitupakointi. Vähäinen ei ole myöskään merkitykseltään yhteiskunnan yleinen salliva asennoituminen lasten ja nuorten tupakointiin. Koulutupakoinnin salliminen siihen varatuilla erityisalueilla, erilliset tupakointitilat, tupakan helppo saatavuus, opettajien, nuorisohojattajien ja -ohjaajien sekä valmentajien hiljaisen

salliva asenne ja lepsuilu viestivät lapselle tupakoinnin hyväksyntää ja kuulumista normaaliin hyvään elämään.

Tässä mielessä eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnan päätös tupakkamyntikiellon ehdottomuudesta ja tupakkamyntikiellon ikärajan nostamisesta 18 vuoteen on terveystieteisesti erittäin merkittävää ja perusteltua. Ikäraja vaikeuttaa ja estää tupakan saantia. On selvää, että tämän päivän tupakoivan nikotiiniriippuvaisen nuoren tupakanhankinta vaikeutuu. On todennäköistä, että hän joutuu käyttämään välikäsiä nikotiinihankinnoissaan. Toivon, että nuori tässä vaiheessa realisoi, mistä on kyse ja hakeutuu nikotiinivieroitukseen.

Tupakoimattomille nuorille myyntikielto ja sen yläikäraja viestivät yhdessä terveyskasvatustietojen kanssa siitä, että tupakka on myrky, terveysriski ja riippuvuutta aiheuttava aine eikä missään nimessä meidän vanhempien hyväksymä. Kiellon arvo onkin enemmän siinä, että se viestii lapselle ja nuorelle vanhempien asenne muutosta ja kielteistä suhtautumista tupakointiin. Se vahvistaa merkittävästi terveyskasvatuksen tehoa.

Tupakan myyntikiellon ikärajan nostaminen 18 vuoteen vahvistaa myös muita nuorelle tarkoitettuja tupakoinnin vastaisia toimenpiteitä. Koulujen ulkoalueille ei ole lupa järjestää erillisiä tupakointialueita. Ikärajan ollessa hallituksen esittämässä 16 vuodessa tupakointi olisi ollut luvallista lukioiden pihalla. Ikärajan nostaminen poistaa tämän tupakointimalliin nuorempien koululaisten silmistä. Enää ei alaluokkalainen ajattele: tuonne minäkin suurena. Olen myös varma, että muutos heijastuu myös opettajien asenteisiin, salliva ja hyväksyvä asenne muuttuu.

Tupakan myyntikiellon ikärajan nostaminen 18 vuoteen nostaa myös nuorisotilojen tupakointikiellon samaan ikävuoteen. Nuorisotiloihin ei ole myöskään lupa järjestää erillisiä tupakointitiloja. Mielestäni tämä on selvä viesti nuorille, mihin suuntaan pyritään ja ollaan menossa. Tästä ei voi antaa muuta kuin kiitoksen sosiaali- ja terveysvaliokunnalle, koska sen päätös on ollut ratkaisevan myönteinen terveystieteellisesti.

Arvoisa puhemies! Puutun tässä yhteydessä myös suunuuskakysymykseen. Puutun siihen saman suuntaisesti kuin ministeri Huuhtanen. Tiedämme kaikki, että suunuuskan sisältämä nikotiini aiheuttaa yhtä lailla riippuvuutta kuin poltettavan tupakan nikotiini. Tiedämme kaikki, että suunuuska aiheuttaa käyttäjälleen syöpää.

Tieto perustuu useisiin tapausverrokki- ja kohtotutkimuksiin ihmisillä ympäri maailmaa sekä siihen, että suunuuska sisältää samat tunnetut syöpää aiheuttavat aineet kuin savuketupakkakin. Mikä merkillisintä, myös ruotsalainen snus eli suomeksi nuuska sisältää samat syöpää aiheuttavat aineet ruotsalaisten päinvastaisista väitteistä huolimatta.

Suunuuskan käytön kieltäminen on sen aiheuttaman nikotiiniriippuvuuden ja syöpävaaran johdosta erittäin perusteltua. Suunuuskan kieltäminen on perusteltua nyt, kun suunuuskan käyttö maassamme ei ole vielä yleistynyt. Suunuuskan käytön kieltäminen tässä vaiheessa on perusteltua myös siksi, että muiden maiden kokemusten perusteella voidaan ennakoida suunuuskan käytön yleistyvän, kun tupakointi vähenee. Toisaalta suunuuskan pureskelu johtaa väistämättä nikotiiniriippuvuuteen ja helposti tupakoinnin aloittamiseen.

Terveysperusteiden ohella tärkeä peruste suunuuskan kieltämiselle on se, minkä ministeri Huuhtanen toi myös esiin, että eduskunnassa paraikaa käsiteltävänä oleva Eta-sopimuksen mukainen, juuri neuvoteltu lisäpöytäkirja kattaa suunuuskan myyntikieltodirektiivin implementoimisen Suomen lainsäädäntöön. Viimeisin ja painavin peruste suunuuskan myynnin kieltämiselle on neuvottelemamme EU-sopimus, jossa sitoudumme suunuuskan myynnin kieltämiseen eli suunuuskan myyntikieltodirektiivin hyväksymiseen. Toinen sopijaosapuoli EU-parlamentti on sopimuksen jo hyväksynyt. Meillähän sopimuksen allekirjoittamisen valmistelu on jo pitkällä.

Jos emme hyväksy nyt suunuuskan myynnin kieltämistä, olemme Eta-tuomioistuimessa surkuhupaisaa mainetta hankkimassa. Jos emme hyväksy nyt suunuuskan kieltoa, on kysyttävä, onko Suomen alettava hyväksyttyä Eta-lisäpöytäkirjaa koskevat muutosneuvottelut tämän takia heti. Jos avaaamme Eta-lisäpöytäkirjaneuvottelut, meidän on avattava myös EU-sopimusneuvottelut tilanteessa, jossa sopimus on hyväksytty EU-parlamentissa ja jossa Suomi on juuri päättämässä allekirjoituksestaan. Ainoa oikea, looginen ratkaisu on, että hyväksymme suunuuskan myyntikiellon hallituksen esittämällä tavalla ja palaamme tältä osin päiväjärjestykseen. Tulenkin esittämään, että eduskunta hyväksyy hallituksen esityksen tältä osin hallituksen esittämässä muodossa.

Hallituksen tupakkalakiesityksen keskeisiä tavoitteita on väestön suojaaminen ympäristön

tupakansavun aiheuttamilta terveysvaaroilta. Maamme on eturivin maita tupakoinnin vähentämisessä, mitä tulee aikuisväestöön. Tästä huolimatta tänä päivänä suhteellisen vähäisenkin ympäristön tupakansavun hengittäminen uhkaa merkittävän paljon suomalaisen tupakoimattoman kansalaisen henkeä. Työterveyslaitoksen esittämien laskelmien mukaan 50—60 suomalaista tupakoimatonta kuolee joka vuosi keuhkosyöpään hengitettyään toisten tuprutettaman tupakansavun saastuttamaa ilmaa keuhkoihinsa. Tämä tarkoittaa sitä, että jo suhteellisen vähäisen suomalaisen ympäristön tupakansavun hengittäminen aiheuttaa jokaiselle tupakoimattomalle suomalaiselle 1,3-kertaisen keuhkosyövän vaaran verrattuna siihen, että ilma olisi ollut tupakansavusta vapaata. Suomalainen ympäristön tupakansavu nostaa myös tupakoimattomien suomalaisten sepelvaltimotaudin riskin 1,3-kertaiseksi, ja aktiivisella tupakoitsijalla keuhkosyövän vaara on 10-kertainen ja sepelvaltimotaudin vaara 1,7-kertainen. Jälkimmäinen riskien hankinta on tietoista, edellinen vastoin tietoa ja tahtoa.

Edellä kuvaamaani tupakansavuallistukseen joudumme itse asiassa hengittäessämme tämänkin salin ilmaa, siitä kiitos ilmastoinnillemme. Tupakkatiloissa tupruteltua savua johdetaan jossakin määrin mitä todennäköisimmin meidän kaikkien hengitettäväksi varsin tuhoisin seurauksin. Sanomani perustan siihen, ettei eduskuntamme niin kuin ei yleensä minkään muunkaan rakennuksen ilmastointi ole vielä sellainen, että tupakansavu suodatetaan ilmasta täysin pois tai johdetaan ulkoilmaan.

Ympäristön tupakansavuongelma huipentuu työpaikoilla, joilla ei ole mitään tupakointisääntöjä. Kaksi viidennestä suomalaisista työpaikoista oli vielä runsas vuosi sitten tällaisia. Näillä työpaikoilla työskentelee ja altistuu ympäristön tupakansavulle runsas 800 000 työntekijää. Pahimmillaan näillä työpaikoilla työympäristön tupakansavun aiheuttamat työterveysvaarat nousevat yhtä suuriksi kuin asbestin, bentseenin ja arseenin aiheuttamat työterveysvaarat, ellei niiden käyttöä ja turvallisuutta valvottaisi hyvinkin tarkkaan. Nimittäin asbestin, bentseenin ja arseenin eduskunta on lainsäädännöllä kieltänyt ja niiden käytön kontrolloinut. Työpaikoilla pidettäisiin jo lähinnä tapon yrityksenä, jos niitä päästettäisiin ilmaan. Mutta tupakansavun vaaroista ei ymmärretä tarpeeksi, ei työpaikoilla eikä ilmeisesti edes täällä eduskunnassakaan. Nimittäin ympäristön tupakansavu onkin asbes-

tin rinnalla suomalaisten työpaikkojen suurin työterveyttä ja henkeä uhkaava tekijä. Työympäristön tupakansavun hengittäminen on tänä päivänä suomalaiselle tupakoimattomalle työntekijälle niin suuri työturvallisuus- ja työsuojeluriski, että ilman siihen puuttumista kaikki muukin työsuojelu Suomessa voidaan lopettaa ja siitä annetut säädökset kumota.

Esitän vaaraa valaisevan, hieman karrikoidun esimerkin. Jos joku heittäisi lehteriltä ämpärillisen asbestikuituja, ämpärillisen bentseeniä ja ämpärillisen arseenia istuntosaliin, pitäisimme sitä moraalittomana tekona, ellei lähes tapon yrityksenä. Kuitenkin tupakansavu on yhtä vaarallista. Jatkuva vapaa tupakointi tässä salissa vaarantaisi henkemme yhtä lailla kuin salin ilmassa leijuvat asbestikuidut, bentseenihöyryt ja arseenipöly. En tiedä, moniko teistä jäisi tähän saliin keskustelemaan tupakansavun, pölyjen ja höyryjen keskellä. Itse ainakin panisin kaasunaamarin suojaksi.

Tietoisena ympäristön tupakansavun vaarasta pidän hallituksen esitystä erittäin perusteltuna. Se kieltää työnantajaa altistamasta ainuttakaan työntekijäänsä vastoin tahtoa työympäristön tupakansavulle työtiloissa. Hallituksen esitys on mielestäni hyvä myös siinä suhteessa, että se määrää työntekijän ja työnantajan neuvottelemaan asian käytännön toteuttamisesta työpaikalla. Koska kyseessä on kuitenkin työturvallisuus- ja työsuojelukysymys, työnantajan on tehtävä asiasta lopullinen päätös.

Hallituksen esityksen mukaan tupakointi olisi kiellettyä työpaikan yhteisissä, yleisissä ja asiakastiloissa. Tämä kieltö perustuu taas pääosin Eta-sopimuksessa hyväksymäämme EU-työpaikkadirektiiviin, ja asia on hyvä. Esityksen ulkopuolelle jäävät hotellien ja ravintoloiden asiakastilat, jotka kuitenkin ovat samalla myös työntekijöiden työtiloja. Tällaisissa tiloissa työtilan tupakansavun hengittäminen aiheuttaa kuitenkin työntekijälle suurimman mahdollisen tupakansavun tuottaman terveysvaaran. Ymmärrän, että tilanne ravintoloissa ja hoteleissa on vaikea, mutta terveyden tärvely ei saa olla bisneksen tarkoitus.

Hallituksen olisikin ryhdyttävä heti toimeen ympäristön tupakansavun ottamiseksi syöpävaarallisten aineiden luetteloon. Luetteloon ottaminen merkitsisi mm. sitä, että ravintoloissa ja hoteleissa tupakansavuisessa työympäristössä työskentelevien työntekijöiden tupakansavuallistusta ja terveyttä aletaan seurata, ympäristön savuhaittojen vähentäminen alkaa ja tupakansa-

vun aiheuttamat haitat korvataan työntekijöille. Uskon myös, että savuttomuus alkaa tämän jälkeen lisääntyä ja vallata alaa myös ravintoloissa ja hotelleissa. Asia on vain hyvä, sillä yli kaksi kolmannelta suomalaisista ei tupakoi ja haluaa hengittää myös ravintoloissa ja hotellihuoneissa puhdasta ilmaa.

Ed. R a s k (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Ihamäki väkevässä puheessaan totesi monta kertaa, että tupakka on myrkyä. Näin todella on. Esimerkiksi USA:ssa ympäristönsuojeluvirasto Epa on luokitellut vuonna 92 ympäristön tupakansavun syöpää aiheuttavaksi aineeksi mm. asbestin ja radonkaasun lisäksi, tietysti siellä on monia muitakin. Meillä Suomessakin esimerkiksi kemiallisten aineiden terveysvaaran arviointineuvosto on lausunnossaan vuodelta 87 esittänyt, että on riittävästi tutkimuksellista näyttöä tupakansavun syöpävaarallisuudesta. Samoin työterveyshuollon neuvottelukunta ja SAK ovat sitä mieltä, että tupakansavu tulisi ottaa syöpävaarallisten aineiden luetteloon, että tämä asia ainakin olisi syytä saattaa oikeaan uskoon.

Siitä, mitä ed. Ihamäki puhui suunuuskasta, minä en voi olla hänen kanssaan samaa mieltä, ja ainoastaan sillä perusteella, että kun se ei aiheuta savua ilmaan, niin se on silloin ihmisen oma asia siitän huolimatta, että tiedetään, että se aiheuttaa nikotiiniriippuvuutta ja syöpää ja muita ed. Ihamäen kuvaamia pelottavia asioita.

Ed. L a x (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Toisin kuin ed. Ihamäki tässä totesi, kun hän viittasi Euroopan yhteisöön, haluaisin vain todeta, että missään Euroopan unionin maassa ei ole esitetty näin pitkälle menevää kieltoa kuin hallituksen esityksen 8 §:ssä. Vaikkapa jossain hamassa tulevaisuudessa sellaista niissä valmisteltaisiin, olisi aivan ennen aikaista täällä meillä asettaa oma teollisuutemme tässä yhteydessä nyt jo huonompaan asemaan. Varsinkin kun tilanne on se, ettei ymmärtäkseni edes hallituksen esityksessä ole väitetty, että tämä kieltolaki lailla vaikuttaisi tupakan kokonaiskulutusta pienentävästi, tämä on täysin perusteetonta. Kun tähän vielä ottaa kaikki ne tulkintavaikkeudet, jotka johtuvat pykälästä jo sellaisena kuin se on hallituksen esittämässä muodossa, saati sosiaali- ja terveysvaliokunnan esittämällä muutoksilla, on aivan perusteltua yhtyä talousvaliokunnan ehdotukseen, jonka mukaan tämä pykälä kokonaan jätettäisiin pois laista.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Rask täällä aikanaan loi hirmukuvion, jossa jokaisella tupakkamiehen henkäyksellä vedettiin sivuun kaikenlaisia syaniideja ja kemikaloita valtavat määrät. Se oli uskomatonta, ihan nousi tukka pystyyn, kun kuunteli, mutta kyllä ed. Ihamäki pani vielä paremmaksi. Hän teki tupakkamiehestä murhamiehen ja kaikkea muutakin tällaista. Täälläkin, vaikka olen pitänyt eduskuntasalin ilmastointia kohtuullisen hyvänä, ollaan muka passiivisia tupakoitsijoita ja joka kerta vedellään norttia tässä, kun henkäisee sisäänpäin. Kyllä jokin raja näissä hommissa sentään pitäisi olla. En näe yhtään tupakoitsijaa täällä itseni lisäksi. En tiedä, onko takanani. — Siellä on yksi ainakin. — Tämä on tällainen perhepiiri, joka täällä nyt kokoontuu. Kyllä minä sen teille suon.

Minä myönnän tupakan polttamisen vaarat ja altistamisen sairauksille, ei siinä mitään. Mutta vanhaan aikaan vanhat miehet ja vaimotkin vielä vetivät piippua ja nuuskaa jokainen eikä syöpäriskistä kukaan puhunut mitään. Nyt vasta kun tupakanpolto on alentunut, nuuskanpito melkein vallan loppunut, nyt on syöpää joka toisessa. On turha puhua, että tässä olisi mitään yhtäläisyyttä. Ajatelkaa kohtuullisesti ja pysykää kohtuullisuudessa! Tämä on ylilyöntiä niin kuin aikanaan oli kieltolain aikaan, kun nuuskan käyttökin kielletään sillä perusteella, että me kompastumme Euroopan unionissa nuuskamalliin. Ed. Ihamäki, kaikella kunnioituksella sinne Heinolan suuntaan vai mistä olette, nyt meni kyllä pahasti pieleen.

Ed. V. L a u k k a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Onhan tunnettu tosiasia, että henkilökohtaisesti en hyväksy minikäänlaista rikosoikeudellista järjestelmää, mutta jos nyt ajatellaan näiden 199 päättäjän johdon mukaisuutta tässä kysymyksessä, kyllä minusta oikeutetusti voi huomauttaa ed. Ihamäelle, että ne perustelut, jotka hän esitti, sellaisinaan toki puoltaisivat sitä, että ensinnäkin tupakan valmistus kriminalisoitaisiin ja rangaistukseksi tuomittaisiin vähintäänkin elinkautinen vankeusrangaistus.

Ed. Ihamäki, jos 7 000 henkilöä päämäärähakuisesti surmataan valmistamalla heille tupakkaa tietoisena siitä, että he menehtyvät tähän, niin te ymmärrätte, että nyt päättäjät täällä kauniisti enemmistön voimin vain hurskastelevat tupakan suhteen ikään kuin kosmeettisesti hieman parantaen yksilön asemaa tässä yhteiskunnassa.

Tässä tapahtuu juuri se, mikä on ankarin kritiikki tämän epäjohtonmukaisuuden kannalta: että jälleen kerran siivilöidään hyttysiä mutta nielään kameleita. On aivan selvää, että tupakan valmistus pitäisi yksiselitteisellä tavalla kieltää kokonaisuudessaan. Aivan yhtä moraalitonta on se, että täällä päättäjät siunaavat sen, että valtio vielä kerää kassaansa rahat tästä laittomasta ja suorastaan murhaavasta rikollisuudesta. Se on aivan sama asia kuin Italiassa mafia kantaisi valtiolle omista tuloistaan tietyn veron. Tämä on aivan samanlaista politiikkaa. Nyt ihmettelen vain, eivätkö täällä päättäjät herää tähän järkyttävään epäjohtonmukaisuuteen, kun täällä niin kauniisti hurskastellaan ja jälleen kerran parannetaan maailmaa.

Ed. A n t v u o r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ihamäki puhui piilomainonnan merkityksestä. On ihan totta, että tässä mielessä piilomainonta tupakkaan liittyvänä on hankala, koska minulla on se käsitys kyllä, että nuoriin on hyvin vaikea vaikuttaa suoraan. Sen sijaan mielikuvilla ja ikään kuin toisen asian varjolla vaikuttaminen on ilmeisesti paljon tehokkaampaa. Mutta siitä huolimatta omaksumalla sellainen käsitys ja idea, että piilomainonnan kieltäminen ja tiukentaminen muuttaisi paljon asioita, mennään mielestäni siitä kohdin, missä aita on matalin ja jollakin tavalla se minusta antaa kuvaa siitä, että me olemme aika avuttomia. Toisaalta me voimme sitten käyttää myös tupakointia vastaan piilomainontaa, joka toimii samalla tavalla kuin tupakan piilomainonta.

Jossittelu on minusta vähän turhaa, koska sillä tavalla terveyskasvatus on kyllä hyvin mennyt perille, että minusta tupakoijat ovat yleensä hyvin huomaavaisia ja katsovat, missä voivat polttaa. Siinä kohtaa täytyy sanoakin, että minusta parasta tässä tupakkalaissa on se, että lain säädöksillä todennäköisesti voidaan vähentää passiivisen tupakoinnin määrää.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Toimittajana olen kyllä tottunut värittämään puheeni, lioittelemaan, oikaisemaan ja yksinkertaistamaan, mutta minä en sentään pysty aivan siihen, mihin ed. Ihamäki puheenvuorossaan, valitettavasti. (Ed. Ihamäen välihuuto) — Hän on ammatti-ihminen ilmeisesti, ja minä en kyllä tässä suhteessa häntä pysty toisena ammatti-ihmisenä voittamaan.

Mutta minä olisin puuttunut piilomainonnan merkitykseen. Siihen ei pysty lainsäädännöllä

puuttumaan. Sitä on ihan turha yrittää. Esimerkiksi se, että minulla on kynä kädessä tässä näin ja otetaan kuva, sehän on mainontaa, piilomainontaa. Tai jos se on suussa ja otetaan kuva, niin tähän on piilomainontaa. Sehän kuvaa sitä, että minä tupakoin tai poltan. Pitäisikö tällaisetkin kieltää, ed. Ihamäki? Tämä todella on piilomainontaa, jolla nuorille annetaan väärät elämänsäilytykset.

Piilomainonnasta oli hyvä esimerkki, kun kukaan ei muistanutkaan, että sellaista tupakkamerkkiä onkaan kuin Belmont, ennen kuin sen nimen alus lähti maailmanympäripurjehduskelle ja siitä tehtiin kauhea häly. Sen jälkeen kyllä tiedettiin, että on olemassa semmoinen tupakkamerkki kuin Belmont. Minä en sitä edes ennen tuntenut, mutta sen jälkeen, kun te ja teidän kaltaisenne piilomainonnan vastustajat teitte tästä kamalan maailman laajuisen hälyn, jokainen varmasti tiesi, että on olemassa semmoinen tupakkamerkki.

Jos tämä on todella näin hirvittävä terveysriski, niin on niitä muitakin. Milloin, ed. Ihamäki, meidät lihavat ihmiset likvidoidaan tästä maasta? Mekin olemme terveysriski itsellemme. Eikö niin? Me syömme rasvaa ja elämme epäterveellisesti. Milloin meidät likvidoidaan? Milloin tuodaan tähän eduskuntaan sellainen laki, että lihavuus on niin suuri sairaus, että jos ei siitä pääse eroon, niin poliisi paikalle ja putkaan ja nälkäkuurille?

Ed. K a u p p i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin vastauspuheenvuoron ed. Aittoniemen puheenvuoron johdosta, kun hän sanoi, että ennen aikaan vanhat naiset ja miehet polttelivat tupakkaa eivätkä keuhkosityöpiin sun muihin kuolleet. He kuolivat yleisesti ottaen vanhuudenheikkouteen, kun ei näitä syöpäasioita tunnettu.

Toisaalta täytyy sekin todeta, että kyllä meissä poliittisissa päättäjissä tarvitaan moraalista luovutusta ja moraalista ja älyllistä ajatteluakin eikä älyllistä valehtelemista.

Tosiasiassa on niin, että siihen, joka on joskus tupakoimaan oppinut, pätee varmaan sama vanha sanonta, mikä pätee muissakin asioissa, että ei vanha koira enää istumaan opi. Mutta toisaalta minä luotan siihen, että meillä on ääretön määrä älykkäitä nuoria ihmisiä. Kun he saavat keskustelusta tietoa, tiedotusvälineistä asiallista tietoa jne., he voivat muodostaa tarvittavan pitkäaikaisen ja vakavan sitoutumisen oman terveytensä edistämiseen ja vastuuntuntoisuuteen omasta

terveydestään, ennen kuin he opettelevat alle 18-vuotiaina vakinaista tupakoitsemista. Minä luulin, että näillä asioilla on hyvin paljon yhtäläisyyttä. Sitä myöten, kun meillä nuorten harkintakyky ja positiivinen itsetunto kasvaa, jota koulutuksella voidaan parantaa, tupakoiminen myös vähenee.

Ed. **V e h k a o j a** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemelle olisin minäkin todennut, että johtopäätös, että syöpään ei ole tupakan johdosta ennenkään kuoltu, on sikäli totta, että tällaisia kuolinsyitä ei ollut. Hallinnollisilla päätöksillä kuolinsyitä on tilastoissa muutettu aika ajoin, eikä sen perusteella pystytä tekemään tällaisia johtopäätöksiä. Siihen ed. Kauppinen jo tavallaan vastasikin.

Minua kyllä minua huolestuttaa keskustelussa ollut kysymys ja ajatus siitä, että lainsäädännöllä ikään kuin ei saisi luoda edellä kulkevaa normistoa. Nythän on niin, että osa meidän lainsäädännöstämme on uutta luovaa, mutta osa siunaa vain jo tapahtunutta. Minä lukisin tämän tupakkalain yritykseksi luoda uutta normistoa, joka sitten vähitellen vaikuttaisi myös tapoihin niin, että ne voisivat muuttua. Tämä perusteluhan on sillä tavalla hyvin toisenlainen kuin monissa muissa laeissa, että tässä on terveysperustelu.

Siitä, että tämmöinen tapa voi toimia, on esimerkkejä. Hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, että Ranskassa on säädetty vuonna 92, että ravintolatiloihin tulee olla tupakansavusta vapaata ympäristöä tai huonetilaa. Omankin kokemukseni mukaan tämä on alkanut tuottaa tulosta. Ei sen aina tarvitse olla niinpäin, että laki tulee vasta viimeisenä. Tämä marssijärjestys on mahdollinen ja suotavakin silloin, kun puhutaan terveysriskeistä ja niiden ennaltaehkäisystä.

Ed. **R a s k** (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Antvuori vastauspuheenvuorossaan otti esille hyvin kiinnostavan ajatuksen tupakoimattomuuden puolesta, piilomainnon, ja se on oikein hyvä asia. Meillähän tällä hetkellä tupakkamainontaa jo vuoden 76 tupakkalain mukaan on kiellettyä, mutta siitä huolimatta yli 50 prosenttia 12-vuotiaista on viime vuonna Suomessa nähnyt tupakkamainoksen ja 16—18-vuotiaista yli 60 prosenttia, eli sitä mainontakiellosta huolimatta on.

Ed. Ukkolalle haluan vain sanoa, että ei ylipainoinen ihminen ole riski ympäristölleen kuin siitä vaiheesta, kun on terveydenhuollon laitok-

sessä hoidettavana, jolloin — voin kyllä vakuuttaa — hoitohenkilökunnalle ja hoitohenkilökunnan selälle ylipainoinen on riski.

Ed. **I h a m ä k i** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ukkolalle haluan vain todeta, että meillä on käsiteltävänä nyt tupakkalaki eikä mikään ylipainolaki. Tupakointi on mitä huomattavin terveysriski, ja se on paljon suurempi terveysriski kuin esimerkiksi ylipaino. Minun äsken esittämäni käsitykset, siinä mielessä rohkeiden olla niiden takana, kyllä perustuvat tieteellisiin tutkimuksiin.

Ed. Aittoniemi tietää hyvin, että joskus puheen täytyy olla selkeästi sanottu, jotta asia menisi perille. (Ed. Aittoniemi: Ei saa olla liioittelua!) — Ei ole liioiteltu.

Täällä on epäilty, että kiellolla ei saada mitään aikaan. Mutta minä vain kysyn, mitä menetämme sillä, että kiellämme alle 18-vuotiaille tupakan myynnin ja pyrimme siihen, että alle 18-vuotiaat eivät tupakoisi. Ei tupakointi ole tarpeellista eikä välttämätöntä.

Ed. **V. Laukkanen** teki hyvin radikaalin ehdotuksen asian juridisesta sovellutuksesta. Tähän vain totean, että ehdotus oli hänen, ei minun.

Ed. **V. L a u k k a n e n** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Olisin ed. Vehkaojalle vastannut, että kun hän kauniisti puhuu lainsäädännöstä ikään kuin edellä kulkevana normistona, niin kyllä se on tupakan kuten monen muunkin asian kohdalla niin, että lainsäädäntö laahaa 50 tai 100 vuotta jäljessä. Nimittäin tällainen moraalinen normisto on tietenkin se, joka kulkee edellä. On ollut olemassa vuosituhsien ajan normit, jotka ovat mm. puhuneet sen puolesta, että ei mitään saa harjoittaa, mikä tekee ihmisen riippuvaiseksi, ja on ollut monta muuta oman terveyden vaalimiseen liittyvää moraalista normia. Kun ihmiset eivät tähän ole kyenneet ja on ikään kuin nähty toivottomaksi keinoksi yrittää vaikuttaa siihen ja kun päättäjät kuitenkin kauniisti halusivat luoda paremman yhteiskunnan ja paremman maailman ja paremman tulevaisuuden, niin sitten on ajateltu, että no, kielletään ja käsketään ainakin mahdollisimman paljon ihmisiä kaikin mahdollisin tavoin, ja sitten voidaan sanoa, että tulipa tässä taas parannettua maailmaa.

Mutta siitä, että normisto jollakin tavalla vaikuttaisi sen enempää edellä kuin takanakaan kulkevana, minusta on varsin vähän näyttöä, koska me hyvin tiedämme, kuinka suunnatto-

maksi ongelmaksi tupakointi on paisunut, eikä ole mitään näköpiirissä, että tämänkään lainsäädännön avulla tässä suhteessa saataisiin mitään todella aikaiseksi.

Olisin kyllä odottanut myös ed. Ihamäeltä, että hän olisi jollakin tavalla pysähtynyt siihen peruskysymykseen, että haastoin todellakin pohtimaan sitä kysymystä, miten voidaan ajatella, että ensiksi hyväksytään jokin menettely. — Te sanoitte, että jos nyt pyydetäisiin lupaa, niin siihen ei missään tapauksessa suostuttaisi. — Mutta eihän tämä yhteiskunta niin tavattoman naiivi ole, etteikö se voisi evätä jotakin, mikä on kerran myönnetty, sen takia että on uutta ja perusteellista tietoa. Tämä olisi mahdollista, mutta lainsäätäjät nähdäkseni vain viilaavat pilkkuja verrattuna siihen, että puuttuisivat tämän ongelman syvällisyyteen.

Ed. **Stenius-Kaukonen**: Arvoisa puhemies! Kyllä tämän keskustelun jälkeen aika epätoivoiselta tuntuu puhua järkiperusteilla tästä asiasta. Kaksi ääriäitää, jotka viimeksi esiintyivät, edustavat molemmat samaa ajatusta, että mitään lakeja ei kannata tehdä, koska kaikkea pahuutta maailmasta ei voida poistaa tekemällä lakeja. Ei voi aivan varmasti, ja kukaan, joka pyrkii lainsäädännöllä vaikuttamaan asioihin, ei kuvittele, että voitaisiin.

Toinen laita, jota edustaa ed. Ukkola, lähtee siitä, että jos yksi kärsii, niin kärsiköön, ei sen takia voi muilta ihmisiltä kieltää mitään. Minusta tämä on kaikkein pelottavin lähestymistapa asiaan kuin asiaan, vaikka tupakointiin. Jos meillä on yksi ihminen, joka kärsii jostain asiasta, niin minun mielestäni pitää yrittää huolehtia siitä, että hän ei kärsi ainakaan, jos se on hengenvaarallista hänelle. Tältä pohjalta pitäisi lähestyä näitä kysymyksiä ja pyrkiä luomaan sellaisia olosuhteita, joilla voitaisiin ongelmia helpottaa. Niitä ei voida poistaa. Sen me jokainen tiedämme, mutta kai voisimme edes jotenkin helpottaa näitä vaikeita ongelmia, joita esimerkiksi tupakka aiheuttaa.

Eikä Suomessa ole vain yksi ihminen, joka kärsii tupakanpoltoista. Suomessa on 400 000 hengityselinsairasta, joista 150 000 kärsii astmasta, ja täällä on jo puhuttu, mitä tupakansavu astmaiselle merkitsee. Tältä näkökulmalta me löydämme hyvin monta erilaista perustetta, minä takia tupakanpoltoa pitää pyrkiä rajoittamaan. Tällä lailla yritetään sitä, eikä mielestäni tämä mitenkään ole laki, jonka tarkoitus on jotain holhota, vaan yrittää löytää keinoja, joilla

voidaan vaikuttaa ilmiselvästi haitallisen ja vaarallisen aineen käytön vähentämiseen.

Yleensä mielestäni lakeihin pitää suhtautua juuri niin kuin ed. Kauppinen sanoi, että niitä tarvitaan heikkomman puolustamiseksi. Se on lähtökohta. Mutta edustajat Ukkola ja Aittoniemi kääntävät nämä asiat aina niin, että se on holhoamista. Te saatte polttaa tupakkaa aivan rauhassa, kun minun ei tarvitse teidän tupakkaanne polttaa samanaikaisesti. Suon sen teille. Jos te tietoisesti haluatte tämän valita, niin olkaa hyvä, tehkää se! Mutta miksi kaikkien muiden, jotka teidän kanssanne joutuvat olemaan esimerkiksi pakosta samassa tilassa, pitäisi kärsiä tästä? Nykyäänhän on jo päädytty siihen, että tupakoitsijatkin ymmärtävät, että ei heidän pidä tuprutella joka paikassa, kokouksissa ja työpaikoilla, vaan on tarpeen sitä hieman rajoittaa ja katsoa, kärsiikö siitä joku toinen vai ei.

Puhuttiin siitä, onko nykyinen tupakkalaki vaikuttanut. Ed. Skinnari, joka oli silloin talousvaliokunnan sihteeri, muistaa aikaa vuonna 1975. Itse olin silloin talousvaliokunnan jäsen ja muistan sen keskustelun. Se oli hyvin saman tyylistä kuin nyt käydään. Tämä on tällainen tunteita kiihdyttävä asia.

Kuitenkin itse uskon, että tupakkalaki on vaikuttanut hyvin paljon siihen, että esimerkiksi edustajien Ukkola ja Aittoniemi tapaiset ihmiset todella eivät aina sytytä tupakkaa siellä, missä mieleen sattuu juolahtamaan, vaan hieman ottavat huomioon sen, että on muitakin ihmisiä, myös sellaisia, jotka voivat siitä kärsiä, puhumattakaan siitä, jos ajattelee, että nykyään tupakoitsijat itsekin ovat niin paljon järkiintyneet, että monet esimerkiksi matkustaessaan junassa eivät mene suinkaan tupakkavaunuun, vaan haluavat istua savuttomassa vaunussa ja kun haluavat polttaa tupakan, menevät tupakkavaunuun. (Ed. Aittoniemi: Niin minäkin menen!) — Aivan, ed. Aittoniemi toimii juuri näin. Tupakkalaki on vaikuttanut siihen, että ed. Aittoniemikin on huomannut, että hänelle itselleenkin on mukavampaa olla savuttomassa tilassa. — Mutta ei tämän tyyppistä pohdintaa kannata hirveän pitkälle jatkaa.

Ed. Ihamäki puhui siitä, miten tupakointi työpaikoilla on iso haitta. Mielestäni se ei tarkoita sitä, että millään muulla työsuojelulla ei olisi mitään merkitystä ja että tupakointi yksinään aiheuttaa ongelmia. Mutta on täysin selvää, että tupakointi on iso ongelma, ja työturvallisuuslainsäädännön pohjalta siihen on tietysti jollain tavalla voinut puuttua. Uusi tupakkalaki nimen-

omaan, joka pyrkii passiivista tupakointia rajoittamaan, auttaa juuri näissä tilanteissa työpaikoilla. Lakihan lähtee siitä, että jos työpaikalla on yksikin ihminen, joka on sitä mieltä, että yleisissä tiloissa ei tupakoida, siellä ei sitten tupakoida. Mutta ei se tarkoita sitä, ettei työnantaja voi järjestää sellaista tilaa, jossa tupakkamiehet ja -naiset voivat käydä sätkänsä vetämässä. (Ed. Aittoniemi: Mitä demokratiaa tämä on?) — No, se on nimenomaan demokratiaa, ed. Aittoniemi. Se on nimenomaan demokratiaa, eli puolustetaan niiden ihmisten oikeuksia, jotka eivät itse halua polttaa tupakkaa.

Voin kertoa ed. Aittoniemelle, että kun olimme opiskelijoita, kurssini kaikilla tytöillä oli pieni, käyrä, sievä piippu ja vedimme sen aina esille silloin, kun olimme jossakin esimerkiksi teollisuuslaitoksessa, jossa työantajat ilmoittivat, että insinööri ei ole naisten ammatti, mitä te tänne pyritte. Se oli meidän tapamme — ihan hölmö tapa tietysti sinänsä, eihän se mihinkään johtanut — reagoida tähän syrjintään. Muutenkin suhtaudun sillä tavalla, että saatan varsin hyvin mennä kahvilassakin istumaan pöytään, jossa joku tupakoi, joten en kärsi tästä sillä tavalla. Mielestäni te suhtaudutte nyt käsiteltävään lakiin niin hirvittävän vakavasti, että tässä teidän ihmisoikeutenne viedään. Tässä vain pyritään antamaan niille, jotka eivät halua aina olla tupakansavussa, oikeus siihen.

Mitä tulee nuoriin, en minäkään eikä valio-kunta ole ollenkaan väittänyt, että sillä, että ikäraja korotetaan 18 vuoteen, estetään nuorten tupakointi. Mutta se on keino, jolla pyritään rajoittamaan nuorten tupakointia. Valitettava tosiasia on, että juuri Suomessa nuorten tupakointi on lisääntynyt.

Ed. Ukkola väittää, että jos kielletään, se aina lisää. Varmasti on monta sellaista nuorta, joille näin käy, mutta meillä on niin monenlaisia nuoria, että uskon, että enemmän on niitä nuoria, joihin se vaikuttaa rajoittavasti. Erityisesti sillä, että kouluissa ikäraja on 18 vuotta, uskon olevan vaikutusta. Mutta ei se tätä ongelmaa tietenkään ratkaise, eikä näin ole kuviteltu tapahtuvankaan.

Mainoskielto on asia, joka on nykyisessäkin laissa ollut. Uusi muotoilu ei nyt kauheasti muuta nykytilannetta mutta mielestäni tekee sen selkeämmäksi. Korostan, että enemmänkin ollut niin, että tällä hetkellä ei niinkään ole valvottu nykyistä 8 §:ää. Mutta on paljon parempi, että suoraan sanotaan, että tupakan suora ja epäsuora mainonta on kielletty, ja sitten selvitetään, mitä se tarkoittaa. Tavamerkkiin liittyvät on-

gelmat on mielestäni uudella muotoilulla voitu välttää. Tämä ei tarkoita sitä, ettei asiasta tulla käydään oikeutta. Niin tämän kohdalla kuin muidenkin lakien kohdalla rajat haetaan ja vedetään valittamalla oikeuteen. Oikeus sitten päättää, mitä se tarkoittaa, ja välttämättä ei sieltäkään tule viimeistä oikeaa sanaa.

Mielikuvitus, joka löytää uusia keinoja piilomainontaan, on aivan rajaton, se on jo huomattu.

Jos Suomessa nyt otetaan askel siihen suuntaan, että nämä selkeämmin kielletään, emme me ole suinkaan ole yksin tässä asiassa vaan tästä keskustellaan Euroopassa ja joka paikassa muuallakin maailmassa. Varmasti näissä tullaan etenemään aika pian. Esimerkiksi juuri autokilpailuilla, koska niiden sponsorina on nimenomaan tupakkateollisuus, yritetään mainontaa viedä eteenpäin, kun se monessa maassa on muuten rajoitettu. Mutta niihin muihin tällaisiin asioihin uskoakseni tullaan myöhemmin kiinnittämään huomiota. Mielestäni tässä tilanteessa ei ole mikään ongelma, että meillä pitäisi kieltää joitakin ulkomaisia lehtiä, eikä siihen ole pyritty.

Nuuskasta on puhuttu, ja olen samaa mieltä, että hallituksen esitykseen tulisi palata.

Ed. Rask ei kannattanut poliisin virka-apua. En nyt muista tarkkaan, miten hän sen ilmaisi, mutta onko teistä joku havainnut, että niiden melkein 20 vuoden aikana jolloin tupakkalaki on ollut voimassa, tämä olisi ollut jokin ongelma, että voi pyytää virka-apua poliisilta, jos joku tupakoi lainvastaisesti? En muista, että se olisi missään nostettu sellaiseksi ongelmaksi, että tästä olisi ollut haittaa jollekin tai tämä olisi aiheuttanut jonkin erityisen ongelman ja tämä olisi ollut holhoamisvaltion viimeinen huippu. (Ed. Ukkola: Miksi tehdään lakeja, joita ei noudateta?) — Ei tässä ole kysymys siitä, ettei noudateta. Sitä varmaan monessa kohdin on noudatettu. Se voi olla jossakin kohdassa tarpeellinen. En usko, että kyseessä on pykälä, johon joka päivä tarvitsee turvautua, mutta tietyssä tilanteessa, varsinkin suuressa yleisötilaisuudessa ei ainoastaan tupakansavu ole vaarallista vaan siitä voi syntyä tulipalon vaara. Tällaisissa tilanteissa on perusteltua, että näin voi tehdä. Tosin löytyy silloin muitakin pykälä. — Mutta meillä lainsäädännössä on hyvin yleinen tapa se, että lain noudattamisen tehosteena on se, että voi pyytää virka-apua. Ei tämä ole mikään merkillinen keino. Se sopii tähän yhtä hyvin kuin mihin muuhun lakiin tahansa.

Kaiken kaikkiaan on selvä asia, että valistus ja neuvonta ovat varmaan parhaat keinot. Niitä pitäisi ensisijaisesti pyrkiä käyttämään erityisesti, kun on kysymys nuorista, jotta voitaisiin vähentää nuorten tupakointia. Sen vuoksi voi sitä kritisoida, että meillä silloin, kun tupakkalaki tehtiin, tehtiin pykälä, että 1 prosentti tupakkaveron tuotosta pitäisi käyttää ennalta ehkäisevään työhön, mutta ei tainnut laki olla voimassaakaan, kun sitä jo alettiin pienentää, ja nyt ollaan prosentissa 0,45. Jos pitäisi panna järjestykseen niitä toimenpiteitä, joita pitäisi tehdä, mielestäni se, että tupakkaverosta käytettäisiin terveysvalistukseen ja ennalta ehkäisevään toimintaan 1 prosentti, olisi pykälämuutos, joka pitäisi ensimmäisenä toteuttaa.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En tiedä, uskaltaako enää ottaa vastauspuheenvuoroja ed. Stenius-Kaukosen puheenvuoron jälkeen, joka oli niin yksisilmäinen, että minun silmissäni teidän arvostuksenne laski. Olen pitänyt teitä hyvin asiallisena kansanedustajana, mutta tämän jälkeen en pidä. Tämä on oikeaoppisten keskustelua, jossa ei sallita minkäänlaisia vastaväitteitä eikä minkäänlaisia toisen tyyppisiä argumentointeja.

Sanottakoon nyt selvästi, että minun puolestani tulkoon laki voimaan lukuun ottamatta 8 §:ää, joka on sellaista, mitä ei pysty noudattamaan. Sellaisia lakeja ei pidä säätää, ed. Stenius-Kaukonen, joita ei voi noudattaa. Ei sellaisia lakeja pidä säätää. Se on turhaa työtä, ja mielestäni meillä on muutakin tässä eduskunnassa tehtävänä kuin säätää turhia lakeja. Lukuun ottamatta 8 §:ää mielestäni tämä voi tulla voimaan, mutta jokainen tietää, että tupakoitsijoilla ei sinänsä ole mitään ihmisoikeuksia, heidän on pakko mennä nurkkaan. Kun yhdeksän tupakoi, yksi kymmenestä voi sanoa, että kiitos ei. Siinä mielessä ed. Stenius-Kaukosen argumentointi oli aivan pielessä.

Ed. R a s k (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Poliisiasiasta olen todellakin sitä mieltä, kun on todettu, että poliisiin pitäisi antaa virka-apua tupakoitsijan poistamiseksi, kun ”henkilö ei noudata kulkuneuvon sisätilan tai ulkoilualan haltijan tai hänen edustajansa määräystä poistua alueelta tai kulkuneuvosta”, että se tuntuu niissä olosuhteissa, joissa poliisikin tällä hetkellä elää, hätävarjeluun liioittelulta. Ajattelen, että siinä yhteisön, sanotaan vaikka, paheksunta aiheuttaa sen, että tupakoitsija lakkaa tupakoimasta.

Ed. Ukkolalle täytyy sanoa, että ei kannata näppylöille tulla, vaikka vähän eri mieltä asioista ollaankin.

Ed. A l a - H a r j a : Arvoisa puhemies! Keskustelu osoittaa, että laki nostattaa intohimoja ja jokainen puhuu sen taustansa perusteella, joka hänellä on. Kuitenkin tupakkalaki on minusta hyvä laki, ja se on tehty, niin kuin ministeri sanoi, terveydellisistä syistä, terveydellisin perustein. Onko nyt sitten mahdollista, että kielloilla voidaan nykyaikana jotakin vaikuttaa? Siitähän on keskusteltu. Tietoahan on saatavissa. Mutta laki, niin kuin on sanottu, on tehty sellaisten suojelemiseksi, jotka eivät saa ääntään kuuluviin tai joilla ei ole tietoa. Lapset kouluissa ja myös kotona ja julkisissa tiloissa voivat altistua tietämättään tupakansavulle, ja silloin heille tulee jo riskejä. Onhan todettu, että esimerkiksi kaksi kertaa enemmän korvatulehduksia on sellaisilla lapsilla, jotka asuvat perheissä, joissa he altistuvat passiiviselle tupakoinnille.

Nykyinen tupakkalaki, joka on ollut 15 vuotta voimassa, on ollut varmasti ihan hyvä laki, ja sen aikana on monilla työpaikoilla pystytty sopimaan työntekijöiden ja työnantajien yhteisellä sopimuksella tupakoimattomuudesta ja myös on tupakoijille rakennettu tiloja, joissa he voivat tupakoida.

Tupakan haittoja on tutkittu niin paljon, että voidaan sanoa, että tupakka on tutkituin haitta-aineista. Näitten tutkimusten perusteella ed. Ihmäki jo toi esiin selviä faktoja, jotka kuitenkin tuntuivat joidenkkuiden edustajien mielestä liioitelluilta.

Vuonna 1992 tutkittiin kyselyllä 2 000 henkilöä. Silloin todettiin, että todellakin 800 000 työntekijää altistuu meillä vuosittain tupakansavulle. Näistä 480 000 on tupakoimattomia, ja he joutuvat olemaan koko päivän tupakansavulle alttiina. Kyselyn mukaan 95 prosenttia halusi rajoittaa tupakointia työpaikoilla, joten laki on hyvin tervetullut ja työpaikoilla varmaan tämä otetaan vastaan kovin hyvänä lakina. Lähinnä siis terveydellisten ja myös viihtyvyystekijöiden vuoksi tätä kannatetaan.

On olemassa faktat, joiden perusteella tupakka todella aiheuttaa meillä 7 000 ennen aikaista kuolemaa, joista suuri osa on sydän- ja verisuonisairauksiin kuolevia, noin 3 000 keuhkosityöpään. Sehän on suurempi määrä kuin meillä kuolee väkivaltaisiin kuolemiin, huumeisiin, aidsiin ja liikenteessä yhdessä. On todettu, että jo kohtuullinen polttaminen nostaa keuhkosityöpärisiä

12-kertaisesti. Tupakka aiheuttaa meillä eniten eli 1 200 000 sairauspäivää vuodessa, 600 000 lääkäriissäkäyntiä ja 220 000 hoitopäivää sairaaloissa. On laskettu, että jos tupakan haittoja ei olisi, voitaisiin lopettaa kaksi keskikokoista keskussairaala. Tupakasta aiheutuu todella suuri taloudellinen menetys. On laskettu, että noin 4,5—5 miljardia vuodessa menetetään tupakan haittojen vuoksi. Tulot, jotka saamme tupakkaverona, ovat vain 2,5 miljardia. Siis me jokainen verorahoilla joudumme tupakan haittoja kustantamaan, haluamme tai emme.

Ehdotettu laki kieltää siis tupakoinnin kaikissa julkisissa sisätiloissa sekä viranomaisten ja näihin rinnastettavien julkisten yhteisöjen yleisö- ja asiakastiloissa. Tupakointi on kielletty yleisissä kulkuneuvoissa ja sisätiloissa järjestetyissä yleisötilaisuuksissa sekä myös päiväkodeissa lapsille ja oppilaitoksissa alle 18-vuotiaille oppilaille varatuissa ulkotiloissa.

Tupakkatuotteiden myynnin ikäraja valiokunnassa muuttui siis 16 ikävuodesta 18 vuoteen, mikä on mielestäni perusteltua. Kun ed. Rask huomautti, että Kanadassa ja Australiassa on 16 ikävuoden raja, niin Kanadassa on kyllä 18 ikävuoden raja ja Australiassa viidessä osavaltiossa on 18 ikävuoden raja ja kolmessa 16:n, joten osittain ed. Rask oli oikeassa. Myös Euroopassa ikäraja on hyvin monissa maissa 18 vuotta, paitsi Pohjoismaissa, joissa ikäraja juuri ollaan muuttamassa ja kiristämässä. Ruotsissa laki tulee jo voimaan. Myös Norjassa ollaan kiristämässä tupakkalakia saman suuntaisesti.

Mielestäni 18 vuoden ikäraja on perusteltu senkin takia, kuten täällä on tullut esiin, että kouluissa ei tarvita enää tupakkatiloja, joihin onnettomuudeksemme 60- ja 70-lukujen liberalismi johti, jolloin kouluissa ruvettiin sallimaan tupakointi. Sen seurauksena meillä varmaan on hyvin monia kroonisia tupakoijia. Myös opettajat voivat nyt paremmin antaa tupakkavalistusta kouluissa, koska siellä ei tarvitse enää sietää kaksinaismoraalia, että samanaikaisesti hyväksytään tupakointi ja puhutaan tupakan haitoista.

Täällä on paljon puhuttu 8 §:stä, mainoskieltopykälästä. Se muoto, mihin sosiaali- ja terveysvaliokunnassa päästiin, on ainakin omasta mielestäni ymmärrettävä. Talousvaliokuntahan kumosi tämän pykälän ja sosiaali- ja terveysvaliokuntakin ensimmäisessä käsittelyssä äänestyksen seurauksena kumosi pykälän. Sen jälkeen valiokunnan sosiaali- ja terveyspoliittinen omatunto heräsi ja pykälää ruvettiin uudelleen muotoilemaan. Olen iloinen, että päästiin tähän tu-

lokseen ja pykälä sai nykyisen muodon. Siinä käytettiin paljon asiantuntija-apua.

Miksi tupakkamainonta on kiellettävä, eikö tietoa ole riittävästi? On väitetty todella, että tupakkateollisuuden on jatkuvasti kannattavuutensa takaamiseksi saatava uusia tupakoijia, noin 15 000 uutta tupakoijaa vuodessa Suomessa. Näistä suurin osa on lapsia ja nuoria. Piilomainonta antaa esimerkiksi moottoriurheilun yhteydessä lapsille ja nuorille sen käsityksen, että tupakkaan liittyy menevä menestyjä, mikä on positiivinen signaali. Nämä mainokset todella menevät hyvin perille. Tutkimusten mukaan 12—18-vuotiaista on noin 60 prosenttia huomannut nämä tupakkamainokset, vaikka meillä on tupakkamainoskielto. Tupakoinnista tehdään myös keino aikuistua. Isommat kaverit näyttävät esimerkkiä pienemmille, ja siinä todella tupakkatilat kouluissa ovat vain kielletyn alueen saavuttaminen. Niiden kautta pienemmät ja nuoremmat lapset haluavat päästä samaan aikuisuuden makuun.

Tämän vuoksi suomalaiset lapset ja nuoret todella tupakoivat enemmän kuin minkään muun maan lapset. 15-vuotiaista pojista 28 prosenttia ja tytöistä 26 prosenttia tupakoi. Esimerkiksi Unkarin pojista tupakoi vain 25 prosenttia ja muissa maissa pojat alle 17 prosenttia ja samoin tytöt muissa Euroopan maissa alle 19 prosenttia, kaikissa selvästi matalampi prosenttimäärä kuin Suomessa.

Mainontakielto ja ikärajan nostaminen ovat todella omasta mielestäni perusteltuja, ja yhdyn myös valiokunnan vastalauseeseen, jolla pyritään korostamaan tupakan vaarallisuutta ja jokaisen ihmisen oikeutta savuttomaan ympäristöön niin työssä kuin julkisissa tiloissa. Myös yhdyn siihen kritiikkiin, että lakiesitys, joka tällä hetkellä takaa julkisissa tiloissa savuttomuuden, ei ole kaikille samanarvoinen. Esimerkiksi ravintolat ovat tämän ulkopuolella. Tämän takia valiokunnan enemmistön olisikin tullut edellyttää, että hallitus ryhtyisi valmistelemaan tupakkalain muuttamista siten, että ravintoloissa edellytetään järjestettäväksi savuttomia tiloja, joista jo täällä on tullut esiin Ranskassa saatu myönteinen kokemus.

Mitä tulee nuuskaan, olen sitä mieltä, että nuuskan kieltö olisi pitänyt hyväksyä hallituksen esityksen mukaan. Valiokunta nyt valitettavasti kumosi tämän pykälän; nuuskan käyttö ei vielä Suomessa ole päässyt yleistymään. Nuuskahan on tupakkatuote, jolla paikallisten haittavaikutusten ja terveysvaarojen lisäksi on myös voi-

makkaasti tupakkariippuvuutta aiheuttava vaikutus. Kun nuuska ei vielä kuulu suomalaiseen tapa- ja tupakkakulttuuriin ja kun EU sen markkinoinnin kieltää, olisi sen myynnin Suomessa oltava kiellettyä, ja kun juuri nyt on tulossa valio-kuntaan kieltopykälä, olisi ollut hyvä, että suu- nuuskaaminen olisi tämän tupakkalain yhtey- dessä kielletty.

Se, että tähän asti voimassa olleen tupakkalain aikana julkisissa tiloissa liikennevälineissä jne. tupakointi on vähentynyt, perustuu suureksi osaksi siihen, että ihmiset ymmärtävät, että se on kiellettyä. Voimassa olleessa tupakkalaisa tätä käytäntöä on vahvistanut se, että tarvittaessa voidaan käyttää poliisin virka-apua lain noudat- tamisessa. Tästä lainkohdasta ei ole aiheutunut poliisille tai muillekaan tahoille kohtuuttomia ongelmia.

Ed. Rask moitti tätä kohtaa. Voin kertoa ed. Raskille, että esimerkiksi bussissa ei bussinkul- jettajalla ole oikeutta nostaa tupakoivaa pois bussista, vaan hänellä on ainoa mahdollisuus pyytää poliisin apua, joten sen takia yhdyin myös tähän vastalauseeseen kohtaan.

Arvoisa puhemies! Olemme joutuneet säästä- mään terveydenhuollon julkisista resursseista. Tupakanpolton vähentämisellä sekä lasten ja nuorten tupakoinnin aloittamisiin nostamisella teemme erittäin hyvää ehkäisevää työtä, ja sillä myös säästetään veromarkkoja ja kärsimyksiä ja sairauksia. Tupakkalaki on mielestäni parasta tupakanpoltoa ennalta ehkäisevää työtä. Ihmet- telen, jos jollakin kansanedustajalla on varaa ää- nestää tätä lakia vastaan. Valiokunta myös halusi kiinnittää huomiot siihen, että tupakkavero- rahaista käytettäisiin suurempi osuus tupakoin- nin vastustamiseen, ja mielestäni tämäkin kohta on aiheellinen. Kannatan lakia.

Ed. Ihämäki (vastauspuheenvuoro): Arvois- a puhemies! Aivan kuten ed. Ala-Harja totesi, laki on tehty niiden suojelemiseksi, jotka ovat heikkoja tai joilla ei ole tietoa. Huolestuttavaa- han on ollut lasten ja nuorten tupakoinnin yleis- tyminen viime vuosina. Suomen vuonna 1991 hyväksymä YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista velvoittaa huolehtimaan alle 18-vuotiaiden erityisoikeuksista ja valitsemaan lapsen edun en- sisijaiseksi silloin, kun se on ristiriidassa esimer- kiksi kaupallisten etujen kanssa. Täten tupakka- tuotteiden myynti-ikärajan nostaminen 18 vuo- teen on tämän mukaista ja hyvä edistysaskel. Samoin tupakkatuotteiden mainontaa rajoitta- vat säädökset ovat erittäin paikallaan.

Kaikille epäilijöille toteaisin vielä, että mitään emme menetä, jos tämä laki hyväksytään.

Ed. Rask (vastauspuheenvuoro): Rouva pu- hemies! Ed. Ala-Harjan puheenvuorossa olen hänen kanssaan samaa mieltä ravintoloista. Olisi hyvä, että olisi myös tupakoimattomilla mahdol- lisuus nauttia ravintolaillasta. Tekisi mieli tuoda terveiset Seinäjoen terveydenhuolto-oppilaitok- sen ammattikorkeakouluopiskelijoilta, jotka erityisesti kantoivat juuri ravintolatyöntekijöiden terveydestä huolta ja myös siitä, että nuorikin voi haluta olla savuttomassa tilassa iltaansa istumas- sa.

Poliisiasia on kyllä sillä tavalla, että ei poliisia kyllä bussiinakaan yhtäkkiä mistään taida repäis- tä. Se on vähän sillä tavalla.

Ikärajasta: ainakin oli tarkoitus sanoa, että 18 vuotta on Kanadassa ja Australiassa ikäraja. Jos sanoin väärin, niin sitten sanoin väärin.

Ed. Ihämäki puhui YK:n yleissopimuksesta. Siinä todetaan lisäksi, että Suomen on ryhdyttävä kaikkiin tehokkaisiin toimiin poistaakseen terveydelle vahingollisia perinteisiä tapoja. Kyl- lähän meillä näitä kansainvälisiä sopimuksia on hyvä tältäkin osin noudattaa.

Ed. Luhtanen: Arvoisa rouva puhemies! Tupakkalakia koskevassa keskustelussa ja asian käsittelyssä myös täällä on tuntunut siltä kuin olisimme unohtaneet lain perimmäisen tavoit- teen, sen, että lain tavoitteet ovat puhtaasti terve- yspoliittiset. Tupakointi aiheuttaa vuosittain Suomessa tuhansia kuolemantapauksia sekä muita elämänlaatua hankaloittavia sairauksia. Terveyden suojele tarvitsee tuekseen lainsäädän- töä ja valtiontaloudellisia toimia, muita terveyttä vahvistavia ja sairautta ehkäiseviä säädöksiä sekä toimintaohjelmia.

Tupakkalaki on terveyden suojelussa välttä- mätön. Erityisen tärkeäksi lainsäädännön tekee mielestäni se, että sillä pyritään tukemaan lasten ja nuorten terveyttä. Valtaosa uusista tupakoijis- ta aloittaa tupakoinnin alle 20-vuotiaana ja usein voimakkaan nikotiiniriippuvuuden vuoksi myös kuolee tupakoijana, niin kuin täällä on tänäkin päivänä esiin tuotu näitä lukuja.

Kuka meistä kansanedustajista voi olla välin- pitämätön erityisesti lasten ja nuorten terveyttä suojelevaa lainsäädäntöä säädettäessä? Kuka meistä haluaa lastensa, läheistensä tai äänestä- jiensä lasten tupakoivan? Nyt on hämäystä mie- lestäni puhua valtiontaloudesta tai elinkeinon harjoittamisen vapaudesta, kun toisessa vaaka-

kupissa on terveys. Terveinä meillä voi olla useita toiveita ja tavoitteita, vakavasti sairaina vain yksi: parantua. Tupakoinnista aiheutuvat kuolemat ovat estettävissä, ja meidän velvollisuutemme on tukea lainsäädännön avulla terveyttä.

Tupakkalain merkitys korostuu mielestäni entisestään juuri nyt, kun julkisen terveydenhuollon palveluja joudutaan karsimaan ja ne maksavat enemmän käyttäjilleen. Sosiaalisesta eriarvoisuudesta joutuvat kärsimään eniten heikoimmassa asemassa olevat. Suomalaisen terveyspolitiikan eräänä tavoitteena on pidetty väestöryhmien välisten terveyden erojen kaventamista — tähähän on yleisesti hyväksytty tavoite — mutta silti tänä päivänä suurituloisen henkilön terveydentila on yhtäläinen kuin häntä kahdeksan vuotta nuoremman pienituloisen. Samoin yksityislääkäritoiminta sekä yksityinen tutkimus ja hoito olivat selvimmin kohdentuneet ylempiin tuloluokkiin. Lisäksi pitkäaikaissairastuvuus ja huonoksi koettu terveydentila olivat yleisempiä pieni- kuin suurituloisilla. Toisin sanoen jotta pääsisimme tähän tavoitteeseemme, meillä on todella paljon todellista tekemistä.

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnössään ehdottama tupakkatuotteiden myynti-ikärajan nostaminen on mielestäni kannatettava asia. Minä katson, että sillä on erittäin tärkeä terveyspoliittinen merkitys. Se on mielestäni yhteiskunnan voimakas viesti ja kannanotto tupakkatuotteiden vaarallisuudesta. Minä näen asian näin. Tutkimusten mukaan vain harvat nuoret aloittavat tupakointinsa yli 20-vuotiaina. Samoin tutkimusten mukaan tupakkatuotteiden helppo saatavuus on merkittävä tekijä tupakoinnin aloittamisessa, erityisesti kun sitä tuetaan myönteisellä ja tunteisiin vetoavalla mielikuva-mainonnalla.

Kyseessä ei siis ole kieltojen ja määräysten ihannoiti eikä holhousmentaliteetti vaan nimenomaan monitahoinen, terveyttä tukeva toimenpidekokonaisuus. Puhuisimmeko me tupakointiin kuoleville tulevien sukupolvien edustajille pelkästään vapaudesta tai taloudellisista intresseistä, kun he tiedustelisivat, miksi emme lainsäätäjinä pyrkineet ehkäisemään tupakoinnin aloittamista. Lähes kaikki tupakoijat ovat yrittäneet lopettaa, mutta nikotiiniriippuvuuden vuoksi kokevat sen vaikeaksi ja jopa mahdottomaksi.

Kansainvälisen ilmapiirin muutos ja kehitys-suunta näkyy selvästi tupakkatuotteiden myynti-ikärajaa koskevissa selvityksissä. Useimmissa maissa myynti-ikärajaksi ainakin kaavaillaan

18:aa vuotta. Uusin tietooni tullut tupakkalakia koskeva ehdotus on lähinaapuristamme Norjasta, jossa tämän kuun alussa jätettiin esitys, jonka mukaan tupakkatuotteiden myynti alle 18-vuotiaille olisi kiellettyä. Heidän ei myöskään sallitaisi myydä tupakkatuotteita. Tämä on siis selvempi kannanotto kuin meidän laissamme myynnin suhteen. Tämän kaltainen parannus on tervetullut mielestäni myös meidän lainsäädäntöömme, sillä nuoret ostavat tupakkatuotteensa pääasiassa kioskeista ja kaupoista, joissa myyjinä ovat voineet olla saman ikäiset nuoret.

Arvoisa rouva puhemies! Eduskunnan talousvaliokunta, jonka jäsen olen, antoi asiantuntijavaliokuntana lausunnon lakiesityksen 8 §:stä eli mainonta- ja markkinointipykälästä. Minua kummastutti ja huolestutti, ettei talousvaliokunnan enemmistö nähnyt mitään korjattavaa nykyisen tupakkalakimme tupakkatuotteiden mainontaa ja markkinointia koskevassa säännöksessä, siis herra ministeri, valiokunnan enemmistö. Sieltä löytyy myös vähemmistö. Näin siitä huolimatta, että noin 60 prosenttia 12—18-vuotiaista nuorista sanoo nähneensä tupakkamainontaa Suomessa. Talousvaliokunnan enemmistö siis hyväksyisi jatkuvasti lisääntyvän epäsuoran tupakkamainonnan Suomessa.

Yhdysvaltain korkein lääkintäviranomaisen julkisti nuorten tupakointia selvittävän tutkimuksen, jonka mukaan tupakkamainonnan painopiste siirtyi 1980-luvun puolivälin jälkeen selvästi perinteisestä mainonnasta myynnin edistämiseen. Vuonna 90 tupakkateollisuus käytti Yhdysvalloissa myynnin edistämiseensä eli epäsuoraan mainontaan rahaa lähes neljä kertaa enemmän kuin suoraan mainontaan. Suuntaus on täysin samanlainen muualla maailmassa. Mainostamisen muoto on siis muuttunut ja muuttumassa perinteisestä mainonnasta epäsuoraksi viestinnäksi. Näin ollen sallimalla nykyisen tilanteemme jatkumisen ja jättämällä tupakkamainonnan säätelyä koskevat pykälät ennalleen kannattamme myös tupakkamainontaa.

Talousvaliokunnan enemmistö puolustautui sillä, että lakitekstin ankara tulkinta voisi johtaa mahdottomaan tilanteeseen mm. Pariisin konvention elinkeinonharjoittajien oikeuksien ja tavaramerkkilain kannalta. Lain valmistelijat eivät kuitenkaan nähneet asiaa ongelmallisena. Lain tarkoituksena on estää erimuotoinen tupakkamerkkien tunnetuksi tekeminen ja mielikuvamainonta, joka on pääasiassa suunnattu nuoriin. Lain tulkinta ei millään tavoin estä normaalia taloudellista toimintaa.

Jättäessäni talousvaliokunnan mietintöön eriyvän mielipiteeni halusin erityisesti tukea terveyttä ajavaa säädöstä, johon hallituksen esityksen tupakkatuotteiden mainontaa ja markkinointia koskevassa lainkohdassa selvästi pyritään.

Erittäin merkittävää on estää nykyisessä ns. epäsuorassa tupakkamainonnassa yleiseksi tullut sellainen tunnuksen tai tuotenimen käyttö, joka on saman kaltainen mm. tupakkatuotteen vakiintuneen tunnuksen tai muun tunnistettavissa olevan symbolin kanssa. Kansainvälisten tutkimusten mukaan lapsetkin mieltävät tämän kaltaisen mainonnan tupakkamainonnaksi.

Nykyisessä tupakkalaissamme olevat tupakkatuotteiden mainonnan ja myynninedistämisen kieltoa koskevat säädökset tarvitsevat määrittelyn täsmentämistä sekä sosiaali- ja terveysministeriön toteamien tulkinnan vaikeuksien poistamista. Se oli mielestäni ihan selvä asia. Talousvaliokunnan enemmistön ehdotus tilanteen pitämiseksi ennallaan ei toki ole missään nimessä sitä. Esimerkiksi klubitakkien ja Bostonin filharmoonikkujen — esimerkiksi kyllä löytyy — tapaisten uhkakuvien esittäminen osoittaa perehtymättömyyttä maan parhaiden tämän alan lakiasiantuntijoiden tulkintoihin.

Jos tupakkalain 8 §:ää ei täsmennettäisi, muretaan koko lainsäädäntömme uskottavuutta. Nuorille annetaan mielikuva näennäislainsäädännöstä, jossa havaitut puutteellisuudet halutaan säilyttää turvaamalla taloudellisesti ja yhteiskunnallisesti vaikutusvaltaisen tupakkateollisuuden edut. Jo pelkästään tausta-ajatuksena tämä romuttaisi mielestäni myös kansanedustuslaitoksemme merkitystä.

Täällä on viitattu Euroopan unioniin. Euroopan unionissa kansalaisten terveyden suojeleminen on osa kuluttajansuojelua, kun on kysymys kuluttajalle terveysvaaraa aiheuttavan tuotteen markkinoinnista. Samoin tupakkatuotteista annettujen direktiivien johdannoissa korostetaan erityisesti tupakan terveysvaaroja ja kansalaisten suojelemista näiltä vaaroilta. Siis näissä korostetaan todella tätä. Myöskään muiden sopimusten määräykset eivät kiellä puuttumasta elinkeinoharjoittajan perinteisiin vapauksiin silloin, kun se katsotaan tarpeelliseksi kuluttajan suojelemiseksi terveysvaaraa ja haittaa aiheuttavilta tuotteilta tai palveluilta.

Erityisten lakien säädösten perusteella ihmisten terveyttä tai elinympäristöä ei saa vaarantaa. Näin ollen tupakkatuotteiden mainonnan ja myynninedistämisen sallimiselle ei ole lainsä-

dännössämme eikä siihen läheisesti liittyvissä sopimuksissa kestäviä perusteita. Kuluttajia harhaanjohtavat tai heidän terveyttään vakavasti vaarantavat markkinointitoimet ovat sinänsä yleisen järjestyksen vastaisia ja oikeuttavat lainsäätäjän puuttumaan tällaisiin markkinointitoimiin. Ratkaistessaan kysymystä tupakkamainonnan rajoittamisesta vuonna 76 perustuslakivaliokunta totesi, että tupakan mainonnan tarkoituksena on lisätä tupakan myyntiä ja käyttöä. Samalla se totesi, ettei tupakkamainonnalla tavoitella sellaisia tarkoituksia, joiden vuoksi kansalaisille on hallitusmuodon 10 §:n mukaan taattu sananvapaus.

Hallituksen esityksen mukaiselle tupakkatuotteiden markkinointia ja mainontaa rajoittavalle 8 §:lle aika ei kuitenkaan näytä olevan tarpeeksi kypsä. Tämän johdosta olen tyytyväinen siihen, että sosiaali- ja terveysvaliokunta on ottanut mainos- ja markkinointipykälän käsittelyn omakseen ja talousvaliokuntaa huomattavasti perusteellisemmin ja monipuolisemmin on käsitellyt tätä asiaa, todella uhrannut sille aikaansa, käyttänyt hyviä asiantuntijoita ja muotoillut pykälän sellaiseksi, että toivon, että se voidaan tässä eduskunnassa hyväksyä. Talousvaliokunta, jonka nimenomaan olisi kuulunut olla asiantuntijana tässä pykälässä, ei siihen enemmistöllään kyennyt. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnössään esittämä kompromissi on todella mielestäni toteuttamiskelpoinen, ja voin todeta, että samalla se on välttämätön edellytys erityisesti nuorten terveyden suojelemiseksi.

Ed. V e h k a o j a : Arvoisa rouva puhemies! Eräs tässä talossa työskentelevä journalisti tokaisi kerran siihen suuntaan, että taas pääsivät sosiaaliämmit nippottamaan, kun tupakkalaista tuli puhe. Hän ilmeisesti ajatteli, että näiden sosiaaliammien ylimmäisenä ajatuksena on vain typeriä kieltojen kautta rajoittaa ihmisten mukavaa elämää. Lopputuloksena taisi olla, että tupakoinnattomat ovat perin tylsää porukkaa, joten parasta on seurustella vain tupakoivien kanssa.

Nyt ei ole kyse nipittelusta, vaan kansalaisten perusoikeudesta savuttomaan ympäristöön, terveytensä suojelemaan. Tilanne ei ole ristiriidaton, niin kuin olemme täällä kuulleet. Mehän emme ole kieltäneet tupakan viljelyä, tupakan tuotantoa emmekä käyttökäyttöä. Tilanne on kuitenkin monista muista poikkeava sen johdosta, että tupakointi vaikuttaa itse tupakoijan lisäksi hänen ympäristöönsä passiivisena tupakointina, joten tupakoinnin rajoittamisen pe-

rusteena onkin sen vaikutukset muihin kuin itse tavan harjoittajaan.

Joskus tuntuu kyllä siltä, että huolimatta jo voimassaoleestakin tupakkalain, ehkä johtuen tämän uuden tupakkalain pitkästä vireillöolosta, tupakkamiehet eivät kerta kaikkiaan suostu hyväksymään sitä, että tupakointi voisi häiritä naapuripenkissä istuvaa aina pahoinvoinnin tuntemukseenkin saakka. Se on muka vain tupakkoimattoman kiusantekoa. Ei ole! Tupakointilupaa ei myöskään läheskään aina pyydetä, ja jos esitetäänkin tämä pyyntö, niin ei suostuta odotamaan, vaan tupakka sytytetään ennen kuin vastaus on saatu. Ehkä kieltävää vastausta ei edes odoteta.

Nykyinen tupakkalaki on kuitenkin, näkisin näin, ollut enemmän tehokas kuin tehoton. Vaikka näissä tilastoluvuissa ei näykään vielä mainittavia suuria tuloksia, näkisin, että ympäristössä oleva tupakointi silmämääräisesti näyttäisi vähentyneen. Mutta vaikutus ei ole tietenkään ollut vielä riittävä. Edelleen joka vuosi sidotaan 13 500 uutta lasta ja nuorta tupakointiin. Tupakkateollisuus tarvitsee heidät, tupakanviljelijät tarvitsevat heidät, ja tästä syystä täytyy tietysti olla toimenpiteitä, joilla tämä pyörä pyörii.

Nyt esillä oleva tupakkalain muutos lähtee etsimään keinoja vähentää edelleen tupakointia. Se on tämän lain selkeä ja mielestäni oikeutettu päämäärä, koska tavoitteena on enempi terveys. Keinoiksi on nähty mainonnan kieltäminen myös epäsuorassa yhteydessä sekä ihmisten suojeleminen tahattomalta ympäristön ja työympäristön tupakansavualtistukselta. Olen sitä mieltä, että mainontaa koskeva 8 § on paljonkin eduskuntakäsittelyn aikana parantunut ja selkiytynyt. Sen vuoksi minun on hyvin vaikea käsittää esimerkiksi ed. Ukkolan toistuvia huomautuksia siitä, että hän kyllä muutoin tämän hyväksyy, paitsi 8 §:n. Onhan se selvästi kuitenkin väljempi, kuin oli hallituksen esitys.

Epäsuora mainonta mielestäni on ollut etenkin nuoriin kohdennettuna hyvin aggressiivista ja sitä paitsi vaikuttavaa. Huolimatta mainonnasta, myynninedistämistoimista ja kielloista jokainen tekee tupakointipäätöksen myös tulevaisuudessa itse. Kun puhutaan epäsuorasta mainonnasta en voi välttää ottamasta tähän rinnalle esiin esimerkiksi alkoholimainonnan tämänhetkistä tilannetta. Meillähän saa mainostaa ykkösolutta. Kuitenkin jokainen tiedämme, että niillä mainoksilla ei ole ollut tarkoitus edistää niinkään ykkösoluen juomista kuin sitä kautta kolmos- ja nelösoluen myyntiä.

Kun tänä keväänä kävin Lapissa eräässä las-kettelukeskuksessa 4 tunnin mäkinautinnolla, ihmettelin, mihin kaikkialle mainonta voi aggressiivisuudessaan yltyä. Ottaessani kiinni hissintangosta käteni juuttui mainokseen, jossa oli erään ykkösoluen nimi. Ottaessani kiinni hiihtohissikortista siinä oli heti toisen ykkösoluen nimi. Tässä yhteydessä kritiikkiini oli senkin vuoksi aiheutta, että mainonta yhdistettiin urheiluun, jossa olisi ollut kaikki syy toivoa, että sitä harjoitetaisiin ilman nautintoaineita myös tapaturmariskiyistä. Tämä oli kuitenkin esimerkki epäsuorasta mainonnasta. Kuten tiedetään, sitä on ollut vastaavasti tupakoinnin puolella ja se on tehonnut erittäin hyvin nuorisoon.

Tupakointi on suomalaisilla työpaikoilla lähes saman suuruinen työterveys- ja turvallisuusriski kuin asbesti, jonka käyttö on jo kielletty. Käsiteltävänä olevalla lakiesityksellä on tarkoitus hoitaa jäljellä oleva työpaikkatupakansavualtistusongelma pois päiväjärjestyksestä ja nyt. Esitykseen voidaan mielestäni suhtautua myös ihan kiikhottomasti ja niin pitäisikin tehdä, koska kysymys on terveyden suojelelusta.

Esityksessä lähdetään siitä, että työnantajan ja työntekijän on neuvoteltava ja sovittava tupakoinnin kieltämisestä ja rajoittamisesta työpaikalla. Toisin sanoen työnantajan on tehtävä päätös siitä, koska kyse on viime kädessä työturvallisuus- ja työterveysasiasta. Lopulta on kyse siitä, että ketään ei saa altistaa työhuoneessaan tahattomasti ympäristön tupakansavulle.

Yhdeltä osin hallituksen esitystä voidaan pitää jopa liiankin lievänä. Täällä on mainittu tämä asia jonkun kerran. Ravintolat, muut ravitsemusliikkeet ja hotellit on ruokailu- ja majoitustilojen ja asiakastilojen osalta jätetty nimittäin lain piiriin ulkopuolelle. Tätä on syytä oikeastaan ihmetellä, koska esimerkiksi Ranskassa tämä säännös on tosiaan ollut voimassa vuodesta 1992 ja hyvän suuntaisilla seurauksilla.

Epäkohta, jonka osalta en ole niinkään varma, tuleeko se ratkaistuksi tämän lain avulla, koskee erilaisten hoitolaitosten ja miksei esimerkiksi vankilalaitostenkin asiakkaiden tupakointia. Voidaanko lain 12 §:n tulkinta ulottaa myös näihin paikkoihin? Hallituksen esityksen perusteluissa puhutaan kyllä työyhteisössä asioiville tarkoitetuista tiloista. Tämän varaan varmasti jää, koskeeko se myös pitkäaikaisesti näissä laitoksissa asioivia. Joka tapauksessa olisi tietysti tärkeää aikaansaada myönteisiä tapakulttuurimuutoksia myös tuon tyyppisissä laitoksissa. On tietysti pakko todeta, että osittain kysymys on

koko ajan ollut siitäkin, että niissä on kovin vähän henkilökuntaa ja muuta vaihtoehtoa tekemiselle.

Arvoisa puhemies! Olen sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnön vastalauseessa ollut mukana huolimatta siitä, että siinä on myös poliisin virka-apu ja nuuska-asia. Näen ne kuitenkin hiukan pienempinä kysymyksinä. Mielestäni on syytä tähdentää, että jatkossa pitäisi kiinnittää huomiota siihen, että jokaisella kansalaisella tulisi olla absoluuttinen oikeus savuttomaan ympäristöön. Samoin mielestäni juuri ravintolatupakoinnin tulevaisuus tulisi myös ottaa esille.

Arvoisa puhemies! Näillä perusteilla olen ollut toisella kannalla kuin valiokunnan enemmistö.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Kun viimeksi puhunut ed. Vehkaoja otti 13 a §:n ja poliisin virka-avun puheeksi, on todettava, kun olen katsellut lakipykälää, että se on täysin susi sikäli, kun siinä annetaan paikan haltijalle, ajoneuvon haltijalle jne. mahdollisuus poistaa henkilö paikalta. Se on kylä ristiriitaista. Minä en oikeastaan ymmärrä, millä valtuuksilla ja mihin lakiin perustuen tarvittavia voimakeinoja sitten käytetään, jos henkilö ei lähde sormella osoittamalla. Milläs keinolla sitten käydään takinliepeisiin kiinni? Kun tällaista lakia on tupakkahuuman pyörteissä kovasti tehty, olisi pitänyt tämmöisiäkin asioita hiukan harkita, koska tämä pykälä on täysin susi, mutta siihen palataan myöhemmin.

Ed. M. P i e t i k ä i n e n : Fru talman! Min uppfattning är att lagen är välkommen. Tobaksrökning har skadliga effekter inte bara för rökaren själv utan även för omgivningen. Personer som ofta utsätts för tobaksrök, också utan att röka själva, utgör en riskgrupp. Bl.a. därför är det motiverat att lagstiftningsvägen skärpa bestämmelserna när det gäller rökning, t.ex. när det gäller platser där rökning är tillåten samt också att skärpa bestämmelserna när det gäller reklam och s.k. smygreklam. Propositionens förslag om helförbud mot snus anser jag dock inte vara motiverat utan omfattar socialutskottets avvikande åsikt på denna punkt.

Mielestäni laki on tervetullut. Tupakoinnilla ei ole haitallisia vaikutuksia pelkästään itse tupakoitsijaan vaan myös ympäristöön. Riskiryhmänä ovat myös tupakoimattomat, usein tupakan savulle alttiiksi joutuvat henkilöt. Muun muassa tämän vuoksi on perusteltua lainsäädäntöteitse

tiukentaa tupakoimista koskevia määräyksiä esimerkiksi koskien paikkoja, joissa tupakointi ei ole sallittu, samoin kuin mainonnan ja ns. piilomainnon osalta.

Suurin vaikutus tupakoitsijoihin ja mahdollisiin tuleviin tupakoitsijoihin on kuitenkin asiallisella tiedotuksella tupakoinnin vaaroista. Tätä tiedotusta on tehostettava. Samalla on kuitenkin varottava tekemästä tupakasta jännittävää, kiellettyä hedelmää nuorisolle.

Vastustan ajatusta tupakan myynnin kieltämisestä alle 18-vuotiaille nuorille. Mielestäni tällaista kieltoa on mahdoton valvoa. Nykyinen 16 vuoden ikäraja on sopiva. Tiedämme monien nuorien jo valitettavasti hankkineen piintyneen tavan tupakoida. He eivät tyydy ostokieltoon vaan keksivät kyllä keinoja kiellon kiertämiseksi. Myös monille alle 18-vuotiaille, jotka eivät vielä tupakoi, saattaa muodostua suosituksi urheilukäsi osoittaa joka tapauksessa pystyvän hankkimaan tupakkaa. Tällainen ostokielto voisi pahimmassa tapauksessa jäädä pelkäksi huitaisuksi ilmaan ja surkeaksi todisteeksi nuorille siitä, että lajeja voidaan kiertää.

Kielto olisi mielestäni myös huonosti sopusoinnussa niiden ajatusten kanssa, joita mm. useat kansanedustajat ovat esittäneet äänestysikäen alentamisesta mm. EU-kansanäänestyksessä tai presidentin- ja kansanedustajien vaaleissa. Jos pidämme nuoria vastuuntuntoisina, osaavina ja kykenevinä ottamaan kantaa tärkeisiin kysymyksiin, meidän on myös voitava uskoa, että he pystyvät ottamaan vastuuta terveydestään ja itsestään. Velvollisuutenamme on antaa heille hyvissä ajoin runsaasti asiallista informaatiota, niin että he pystyvät tekemään oikeat valinnat.

Ed. K a u p p i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Täällä on tuotu esiin jo varsin runsaasti erinäisiä näkökohtia tupakointiin ja sen haittoihin liittyvistä asioista. Ihan ensimmäiseksi haluaisin oikeastaan todeta sen, että minä olisin nähnyt erittäin mielelläni, että hallituksen esityksen n:o 116 nimenä olisi ollutkin ”Tupakoimattomien oikeus puhtaaseen ilmaan”. Vähentämisen-sana koetaan aina negatiivisena kaiultansa ja näin ollen se tuottaa paljon turhia, ristiriitaisia paineita.

Minä täällä jo mainitsin lääkäreiden tupakoinnista. Vuosina 1977—1980 olin terveyskuksessa, jossa oli 17 lääkäriä. Siellä yksi ainut lääkäri tupakoi, ja hänkin lähti erikoistumaan psykiatriaan. Siitä voidaan vetää tietysti joitakin johtopäätöksiä tai olla vetämättä.

Mutta joka tapauksessa tutkimus osoittaa, että 60 prosenttia päivittäin tupakoivista haluaisi luopua tupakoinnista mutta ei pysty siihen. 70 prosenttia päivittäin tupakoivista kokee tupakoivansa liikaa, mutta he eivät pysty vähentämään tupakointia, eli kyse on selkeästä riippuvuudesta, josta täällä ovat jo useat tuoneet hyvin seikkaperäisesti perusteluja esille, joten en niitä enää toista.

Se, että noin 7 000 kuolemaa vuosittain tapahtuu tupakoinnin vuoksi maassamme, turhia, enenäkaisia kuolemia, on tietysti tosiasia, jota ei voi kieltää. Olen ollut ruumiinavauksissa, joissa olen nähnyt tupakoitsijoiden keuhkoja. Ei se näky kovin lohdullinen ole. Olen ollut katsomassa 19-vuotiaan itsemurhan tehneen nuoren pojan keuhkoja, joka oli aloittanut noin 10-vuotiaana tupakoinnin. Kyllä ne olivat aika lailla vanhan miehen keuhkojen näköiset jne. Kyllä tämä panee ajattelemaan, mitä me täällä olemme päättämässä. Toisaalta ihmiset kehittyvät, yhteiskunta kehittyy, tietotaito kehittyy, ja minun nähdäkseeni, kun me kehitymme ihmisinä, me kehitymme nimenomaan humanitääriiseen suuntaan eli paremmin toiset huomioiviksi yksilöiksi.

Näin ollen erinäisistä seikoista ja monista muista johtuen, joita vielä esitän, olen erittäin tyytyväinen siihen, että me valiokunnassa saimme nostettua tupakkatuotteiden myyntikieltorajan 18 ikävuoteen. Rajan nouseminen näyttää olevan suuntauksena yleisesti kehittyneimmissä maissa. Mitä enemmän itään mennään, sitä nuorempana siellä pössytellään eikä katsota, missä pössytellään — mahorkkaa poltellaan, missä satuu. Meidän pitää ratkaista myös se, mihin kastiin me suomalaiset haluamme kuulua. Haluamme me olla taantumuksellisia, toiset huomioon ottamattomia vai haluamme me olla edistyksellisiä, kehittyviä ja kunnioittaa myös toisten oikeutta terveelliseen ja puhtaaseen hengitysilmaan?

Kun opiskelupaikoissa, missä on alle 18-vuotiaita opiskelijoita tai tällä hetkellä jo paljon nuorempiakin, tällä hetkellä on velvollisuus järjestää tupakointitila tupakoitseville, niin vanhemmat opiskelijathan tavallaan toimivat siellä elävinä tupakkamainoksina nuoremmille ja osoittavat idolina tietynlaisia mallia tupakoivan käyttäytymisen suuntaan.

Ei ole ihme, että ne henkilöt, jotka täällä ovat edustamassa teollisuutta, edustavat samalla terveyttä heikentäviä päätöksiä tässä salissa. Kuitenkin minä näen asian niin, että meidät on valittu tänne mm. puolustamaan nimenomaan heikom-

pien ja puolustuskyvyttömiä asioita ja oikeuksia, niiden jotka eivät itse pysty itseään puolustamaan, koska eivät vielä ymmärrä eivätkä tiedä tupakoinnin haitoista. Toistaiseksi minulla on myös sellainen kuva, että nuoret, niin kuin jo aiemmin repliikkipuhevuorossani totesin, ovat tietoisempia itsestään, tulevaisuudestaan ja vastuullisuudestaan. Näin ollen se on omiaan vähentämään nuorten tupakointia sitäkin kautta.

Tupakkateollisuuden intresseihin tietysti kuuluu saada entistä voimakkaampi mandaatti päästä mainosmarkkinoille nimenomaan piilomainnon kautta, koska sehän on todettua tosiasiaa, että piilomainonta menee suoraan alitajuntaan ja on kaikkein tehokkain mainonnan muoto. Silloin ei tapahdu aivokuoren eli aivokorteksin jarrutusta eli inhibitiota viestin vastaanotolle, vaan se menee suoraan alitajuntaan ja ihminen rupeaa valitsemaan tiedostamattaan sellaisia käyttäytymis- ja toimintamalleja, mitkä tukevat hänen alitajuntansa tarpeita.

Korostan edelleen sitä, että väestön enemmistöllä pitää olla oikeus turvalliseen ja terveelliseen hengitysilmaan, niin että väestön enemmistön ei tarvitse elää väestön vähemmistön ehdoilla.

Tupakka sinänsä on aika vaarallinen ei pelkästään riippuvuussuhteen vuoksi vaan, niin kuin mainitsin, se vaikuttaa keuhkoihin. Se on huumeeseen verrattava, niin kuin täällä on aiemmin jo mainittukin. Tupakka sisältää yli 4 000:ta erilaista kemikaalia, joista noin 50 on jo itsenään syöpää aiheuttavia kemiallisia aineita.

Sikiövaikutukset perustuvat osittain häikäiväikutukseen. Jos sikiö saa äidin verenkierron kautta häkää, tietysti sikiön hapetus on silloin heikompi kuin muuten. Se perustuu myös siihen, olipa tupakointi passiivista tai aktiivista, jos se on riittävän voimakasta tai pitkäkestoista, että se vaikuttaa myös istukan verenkiertoon. Ravinnon saanti äidistä istukan kautta sikiöön heikkenee, eli sikiö on ravinnon puutteessa, ei pelkästään hapen puutteessa ja häikämyrkytyksessä, vaan se kärsii myös eräänlaisesta nälkätilasta. Sen takia nämä sikiöt ovat pienempiä. Voitaisiinko kuvitella, että äiti synnytettyään lapsensa pitäisi häntä tahallisesti nälkätilassa, että hän olisi pienempi ja sirompi ja sopisi kenties pienempiin vaatteisiin? Minusta se olisi jo sellainen tilanne, että silloin harkittaisiin varmasti lastensuojelullisia toimenpiteitä. Eli ne äidit, jotka hyväksyvät oman tupakointinsa raskauden aikana, eivät ajattele asioita loppuun asti tai heillä ei ole ajatuksellisia resursseja ymmärtää asioita kokonaisvaltaisesti; ehkä useimmiten siitä on kyse.

Myös passiivinen tupakointi aiheuttaa limakalvovaurioita ja lisää myös niiden sairastumisriskiä, jotka eivät itse halua tupakoida. Tupakansavu lisää myös ilmansaasteiden hengitysteihin aiheuttamaa tuhoavaa vaikutusta huomattavasti, ja mm. allergisoitumisriski lisääntyy huomattavasti niin työperäisille kuin muillekin altisteille, jotka saattavat muutenkin aiheuttaa allergisoitumista. Itse tupakoitsijoilla keuhkoputkentulehdukset ja muut siihen liittyvät krooniset sairaudet lisääntyvät varsin huomattavassa määrin.

Verisuonivaikutukset ovat myös varsin oleellinen osa. Nyt ehkä seuraakin sellainen pommi, jota täällä ei aikaisemmin ole kerrottu. Tupakka ei vaikuta yksinomaan sepelvaltimoihin, vaan se vaikuttaa aivoverisuoniin, vatsavaltimoihin ja lonkkavaltimoihin ja sitä kautta myös miesten sukuelinten ja siittimen verenkiertoon. On mm. todettu, että yli 50-vuotiaiden miesten impotenssissa tupakka on varsin suuri aiheuttaja. Se ei sinänsä ole hengenvaarallinen kysymys, mutta se on ehkä elämänlaatukysymys, mikä ehkä nuorena kannattaisi ottaa huomioon. Silloin ei tarvitsisi sitten iäkkäämpänä, keski-ikäisenä, niin paljon pähkäillä niiden ongelmien kanssa ja kaikenlaisien injektioruiskujen, neulojen ja lääkkeiden kanssa pelailla. Se on ehkä todellinen elämänlaatukysymys siinä tilanteessa, saati sitten, jos alaraajoihin tulee katkokävelyoireistoa, kävely vaikeutuu, voi tulla kuolio ja joudutaan amputaatioon jne.

Ympäristövaikutuksista eli passiivisen tupakoinnin aiheuttamista vaikutuksista lasten korvatulehduksiin täällä on hyvin ansiokkaasti puhuttu. Lukumääriä en halua enää toistella. Korostan juuri kodin vastuuta asennekasvatuksen puolella, mutta myös siinä, että lapset huomioitaisiin tasavertaisina perheenjäseninä, niin että heillä on oikeus myös savuttomaan kotiympäristöön, niin että heidän ei tarvitsisi kärsiä erittäin kivuliaista korvatulehduksista 2—5 kertaa useammin kuin vastaavissa tilanteissa tupakoimattomissa kodeissa.

Koulut ovat myös erittäin tärkeitä tapakasvattajia, asennekasvattajia, moraalien kasvattajia ja eettisten näkökulmien kasvattajia. Minusta on erittäin myönteistä havaitakin, että koulut tämän ymmärtävät. Muun muassa kotipaikkakunnallani eräs ala-aste järjesti tupakoimattomuusviikon, jolloin koko viikon ohjelma oli kaikissa oppiaineissa kytketty tupakoinnin ympärille nimenomaan positiivisessa mielessä ja siinä mielessä, että tuotiin selkeästi esiin, mitkä ovat tupakoinnin ympäristövaikutukset mm. niissä mais-

sa, missä tuotetaan tupakkaa, ja selvitettiin kaikkia terveydellisiä vaikutuksia, myös sikiövaikutuksia, lapsiin kohdistuvia vaikutuksia jne. Minusta se on asiallista ja oikeaa tietoa ja tietoa, jota lapset ja nuoret itse halusivat hakea. Minusta tämä oli erittäin onnistunut viikko, ainakin mitä olen itse saanut siitä tietää. Toivoisinkin, että kaikissa Suomen kouluissa järjestettäisiin ja nimenomaan jo ala-asteella eli ennen sitä 11:tä ikävuotta, kun lapset alkavat kenties jo ensimmäisiä kertoja tupakoida.

Meillä on erittäin fiksuja ja älykkäitä nuoria ja lapsia, isänmaan toivoja. Kun me vain heille annamme oikeaa tietoa, niin he osaavat kyllä valita, kun me vain tuemme heidän positiivista itsetuntoaan ja heidän kasvuaan itsenäisiksi yksilöiksi niin, että heidän ei tarvitse kulkea lauman mieliteitten mukaan, vaan he voivat perustella oman erilaisen näkemyksensä ja uskaltavat elää oman vakaumuksensa ja erilaisen näkemyksensä mukaisesti.

Täällä tietysti on tullut osittain esiin sellainenkin seikka, että tupakkaa ei välttämättä niin paljon ole, lieneekö tuo niin vaarallista, on ehkä annettu vähän ymmärtää rivien välistä, että täällä on eräänlaista hysteriaa ja terveysintoilijat ovat vallalla. Mutta tiedän, että jo muutama molekyyli tupakansavua kuutiossa ilmaa voi aiheuttaa herkille henkilöille vaikeita oireita niin, että henkilö, astmaatikko esimerkiksi, voi joutua sen seurauksena tehostetun hoidon osastoon jopa viikoksikin tiputukseen ja hengityskoneeseen jne. Minusta tämän pitäisi herättää ihmisiä näkemään, mistä on kysymys. Jos ei tämä herätä, niin silloin voi sanoa, että kyse ei ole pelkästään tietämättömyydestä, vaan kyse on ymmärtämättömyydestä ja heikosta tahdosta kenties myöskin.

Täällä on puhuttu ja minäkin olen maininnut, että meillä on velvollisuus suojella heikompiamme. Siihen kuuluvat nämä alle 18-vuotiaat nuoret ja lapset ja myös perheenjäsenet, työpaikalla tupakoimattomat henkilöt jne. mutta myös psyykkisesti sairaat. Tosiasiahan on, että psykiatrisissa sairaaloissa, jos ei enemminkin ole opittu tupakoimaan, moni oppii tupakoimaan. Voi kysyä silloin, minkä korvikkeeksi he oppivat siellä tupakoimaan. Onko niin, että henkilöä kunta ei ole riittävästi, ei niin paljon, että he voisivat antaa hoidollista turvallisuuden tunnetta näille ihmisille? He joutuvat turvattomuuden tunteensa siinä tilanteessa purkamaan tupakointiin, ja siitä muodostuu heille himo ja taloudellinen riski. Siellä tarvittaisiin, niin psykiatrisissa sai-

raaloissa kuin vankiloissa ja muissa vastaavissa tilanteissa, virikkeellistä toimintaa huomattavasti enempi niin, että ei tarvitsisi virikkeitten puutteen takia turvautua tupakointiin ainakaan niitten, jotka eivät siihen mennessä ole tupakoineet.

Arvoisa puhemies! Yhteiskunnalliset ja kansantaloudelliset vaikutukset ovat hyvin moninaiset. Siellä tapahtuu menetyksiä, tapahtuu niin, että työajalla tupakointi on yhtä kuin työajasta pois, mutta myös tupakointi lisää sairastavuutta eli tulee sairauspoissaoloja jne., terveyspalvelujen kulutus lisääntyy, niin kuin on käynyt aikaisemmin useissa puheenvuoroissa ilmi, ja elinikä laskee noin viisi vuotta verrattuna tupakoimattomiin ihmisiin. No, sen tietysti tällainen henkilö itse valitsee, jos hän haluaa elää viisi vuotta vähemmän niin eläköön. Se on hänen oma asiansa, mutta minun mielestäni hänellä ei ole oikeutta vaarantaa muitten elämää. Hengityselinsairaita meillä on noin 400 000, jotka muodostavat varsin runsaan ryhmän jne. Verisuonisairauksista puhuinkin, mutta infarkteista esimerkiksi noin 2 000 infarktitaapausta vuodessa tulee nimenomaan tupakoinnin haittana, ja noin 50 prosenttia pelvaltimotaudin aiheuttamista ennenaikaisista kuolemista on tupakoinnin aiheuttamia, puhumattakaan tietysti korvatulehduksista jne.

Arvoisa puhemies! Vastustukset ovat perustuneet näille muutoksille, mitä valiokunnassa on tapahtunut, siihen, että on vaikea todeta, onko henkilö 18-vuotias vai 16-vuotias. Suurimmalla osalla 18-vuotiaita on jo Suomessa ajokortti ja se ei ole mikään ongelma, mutta harvemmallalla 16-vuotiaalla on ajokorttia, eli se on varsin helppo todeta. Siinä ei minusta tule varsinaista ongelmaa. Toisaalta 16-vuotiaan ja 14-vuotiaan pojan erottaminen ulkonäön perusteella toisistaan on aika vaikeaa, mutta 18-vuotiaan ja 14-vuotiaan erottaminen on jo ihan selvä kelle tahansa muutamia harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta. Eli se ei ole ainakaan mikään ongelma.

Valvonta on tietysti toinen kysymys, mutta minusta kotien, lähiyhteisön ja muitten aikuisten ja koulujen asia on suorittaa valvontaa ja antaa ohjaavaa opastusta, ei niin, että hillutaan ja huudetaan, vaan annetaan asiallista valistusta.

Poliisin virka-avun saannista on myös puhuttu. Meillä valiokunnassa kyllä asiantuntijat toivat esiin sen, että muitten lainsäädännön pykälien perusteella huoneen ja tilan haltija voi kyllä pyytää poliisin virka-apua silloin, jos halutaan joku häiriökäyttäytyjä poistaa kyseisistä tiloista. Ei siellä kenenkään yksityisen ihmisen tarvitse poliisin virka-asemaa itsellensä ottaa enkä suo-

sittelekaan, koska siitähän voi saada erinäisiä sanktioita eli tulee oikeudellisia seuraamuksia.

Arvoisa puhemies! Minä olisin toivonut myös, että nuuskan käyttö olisi tullut lakiin kielletyksi syystä, että se voi aiheuttaa riippuvuutta nikotiiniin ja sitä kautta altistaa tupakoinnille. Minusta on erittäin ikävää, että ei saatu nuuskan myyntiä poistettua, ja näin ollen myös minä olen allekirjoittanut vastalauseen.

Arvoisa puhemies! Minulla menee hiukan yli ajan, mutta ei mene kuitenkaan kahta tuntia, vaikka tullessani sanoin.

Valiokunnan ja tämän talon rooli on minun mielestäni hyvin tärkeä. Me luomme eräänlaisia asenteita ja asenteellista ilmapiiriä tähän maahan. Siinä mielessä yhteiskunnalliseen ilmapiiriin myönteisesti vaikuttamalla tupakoimattomuuden puolesta meillä on minun nähdäkseni tärkeä rooli. Toivoisin, että sitä roolia tässä talossa käytettäisiin enempi kuin tähän asti on käytetty.

Jos puhutaan, että tupakan kohtuukäyttö olisi terveellistä, niin tupakan kohtuukäyttökin on aina vaarallista.

Kun täällä on puhuttu terveysterrorista jne. voin kysyä, mikä oikeus tupakoitsijoilla on kenties terrorisoida muita.

Arvoisa puhemies! Minä korostaisin erityisen tärkeänä seikkana varhaiskasvatusta eli niitä asenteita ja normeja, mitä kodeissa, lapsen ja nuoren kasvuympäristössä luodaan käyttäytymisellä, puheilla, teoilla jne. Varhaiskasvatukseen kuuluu myönteisten elämänsenteiden muovaamisen myötä myös se, että lapselle ja nuorelle annetaan mahdollisuus kehittyä ja tuetaan hänen kehitystään niin, että hän voisi muodostaa itselleen myönteisen ja vahvan itsetunnon. Silloin hän ei ole joukon hurmokselle niin altis. Mutta se vaatii meiltä kaikilta aikuisilta aktiivista työskentelyä. Se ei tapahdu itsestään.

Toisaalta täällä on tuotu esiin, että ei kaikkia terveysterroristien puheenvuoroja oikein ole aina ymmärretty, mutta toisaalta minä olen lue-
nut lahjakkuudesta viime aikoina, lahjakkaiden kasvatuksesta jne. Täällä sanottiinkin, että on vaikea ymmärtää ihmisiä, joiden älykkyyssomäärä on yli 155, koska he käyttävät niin vaikeaselkoista kieltä. Semmoisella, joka johtajaksi tai mielipidejohtajaksi tai muuksi hyväksytään, korkeimmillaan paras älykkyyssomäärä olisi noin 130. Se on tutkittua tosiasiaa, se pieneksi välihuomautukseksi tähän loppuun.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro):
Rouva puhemies! Minä olen yrittänyt miettiä,

kun olen näitä fanaattisia puheenvuoroja kuunnellut — täällä oli aikaisemmin ed. Rask, joka oli sentään suhteellisissa rajoissa, sitten ed. Ihamäki ja nyt ed. Kauppinen — mistä johtuu, että näin fanaattisesti näissä asioissa esiinnyttäen, siitä huolimatta, että myönnän tupakan haitallisuuden, mutta sillä tavalla, että jonkun tietyn ryhmän perusoikeuksia sortaan hyökätään kimppuun.

Pyysin lääkärikansanedustajilta tietoja, mikä on tupakoitsijoiden ja tupakoimattomien osuus Suomessa. Se on suunnilleen 30—70, 30 prosenttia tupakoi, 70 prosenttia ei tupakoi. Kysymys on selvästä vaalipropagandasta, halutaan vaikuttaa siihen osaan kansaa, joka ei tupakoi. Tämähän on mitä hedelmällisin asia. Minä lähdän siitä, että eduskunta on jopa jäävi käsittelemään tätä asiaa näin vaalikauden lopulla ja vaalien läheksyessä. Tämä asia pitäisi käsitellä välittömästi ensimmäisenä vaalivuotena, silloin voitaisiin puhua objektiivisesti. Poliitiikka on tammöistä, ei siinä mitään. Sellaisiahan me olemme.

Ed. I h a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta nyt ed. Aittoniemi ampui vähän yli puheenvuorossaan, kun hän laushti, että tupakoitsijoiden perusoikeuksia loukataan tai sorretaan. Minusta ei tupakointi ole mikään perusoikeus kuitenkaan. Ennen kaikkeahan tässä on loukattu tupakoimattomien perusoikeuksia, kun ei ole ollut savutonta ympäristöä. Nyt halutaan nimenomaan savuton ympäristö kaikille kansalaisille.

Ed. K a u p p i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Aittoniemelle sanoin, että kaikki lääkärijäsenet, jotka ovat täällä olleet, jos ovat kaikkein nopeimmassa tahdissa koulutuksensa suorittaneet, ovat käyneet viisi vuotta intensiivisesti terveyttä tutkimassa ihmisen sisäpuoleltakin ja mikroskoopissakin eikä vain silmämääräisesti ja nähneet, mitä siellä tosiasiassa tapahtuu. Tällä hetkellä tavanomainen koulutusaika on kuusi vuotta, mutta niille, jotka ovat specialisoituneet, on 4—6 vuotta vielä lisää. Minä luulen, että lääkärikansanedustajat tietävät, mistä puhuvat, ehkä enemmän kuin ed. Aittoniemi.

Mitä vaalipropaganda-asiaan tulee, minun täytyy kyllä ihan puhtaalla omallatunnolla sanoa, että minulla ei ole kyllä kyse vaalipropagandasta. Minä voin olla ihan oma itseni. Minä olen jo kaksi vuotta sitten tehnyt päätöksen, etten ole seuraavissa vaaleissa ehdokkaana, että ei ole

kyse ainakaan vaalipropagandasta. Minä voin puhua rehellisesti sitä, mitä ajattelen. Minun ei tarvitse nöyristellä minnekään päin.

Ed. N o r d m a n : Arvoisa puhemies, värderade talman! Ändringar i tobakslagen är nödvändiga med tanke på folkhälsan. Rökningens negativa verkningar är, som vi vet, obestridliga både för enskilda och för samhället. Förutom att den har menlig inverkan på den enskildas hälsa så drabbas även människor i näromgivningen åtminstone till någon del, rökningen förorsakar samhället betydande kostnader i hälso- och sjukvården. Med tanke på det här så är det speciellt viktigt att den stora benägenheten att röka bland tonåringar kan minskas. Efter några framgångsrika år med antitobakskampanjer och dylikt ökar antalet unga rökare igen, inte minst bland flickor.

Valiokunnan vaatimus siitä, että suurempi osa tupakkavalmisteverosta on ohjattava ehkäisytyöhön, tuleekin hyväksyä. Kunnollinen panostus valistustoimintaan ja asennekasvatukseen ansaitseekin mitä suurimman prioriteetin kamppailussa tupakointia vastaan.

Kiistelty suoran ja epäsuoran mainonnan kieltävä pykälä on saanut minusta selkeämmän ja paremman sanamuodon valiokunnan ehdotuksessa kuin eli hallituksen esityksessä, mutta tietysti kielto edelleen kohtaa vahvojen tavarantuottajien ja mainosintressien vastustusta.

Itse kuuluin nuuskan myyntikieltoa vastaan äänestäneisiin, vaikka en halua missään tapauksessa edistää nuuskan käyttämistä. Mutta nuuskan, joka on kuitenkin tupakkaa pienempi paha, kokonaan kieltäminen tuntuu minusta liioitellulta. Sen sijaan olen sitä mieltä, että ehkäisevää toimintaa tulee harjoittaa myös nuuskan käyttöä vastaan, samoin kuin tupakointia vastaan.

Ehdotus tupakan myynnin ikärajan nostamisesta 16 vuodesta 18 vuoteen on, niin kuin tiedämme, herättänyt varsin voimakkaita reaktioita, näin myös ruotsalaisessa eduskuntaryhmässä. Itse olen, myönnän, jokseenkin innottomasti ollut mukana päättämässä nostamisesta. Ymmärrän valvontavaikeudet enkä halua aliarvioida nykynuorison kypsyttä itsenäisten päätösten tekemiseen, mutta tosiasia on, että myös muualla maailmassa on jouduttu koventamaan määräyksiä tupakan vastaisessa taistelussa mm. ikärajan nostamisella.

Valiokunnan ehdotus on osoituksena siitä, että asiantuntijat ovat onnistuneet varsin hyvin

saamaan valiokunnan jäsenet vakuuttuneiksi siitä, että kyse on todella vakavasta terveystarkastuksesta. Terveystarkastuskohdat puhuvat yksiselitteisesti hyvin rajoittavan linjan puolesta. Toinen asia sitten on, miten meidän tulee tarkastella lainkuuliaisuutta, valvontamahdollisuuksia ym. seikkoja myös tällaisen lainsäädännön yhteydessä.

Värderade talman! Det här utskottets förslag är väl närmast ett bevis på hur de sakkunniga har lyckats övertyga utskottets medlemmar om att det handlar om en mycket allvarlig hälsofråga. Hälsosynpunkterna talar nog mycket entydigt för en restriktiv linje medan det är en annan sak hur vi ser på laglydning, övervakningsmöjligheter och andra omständigheter i det här sammanhanget.

Ed. Kuuskoski: Arvoisa puhemies! Minä haluan ihan lopuksi vain todeta iloni siitä, että tämän tupakkalain muutosten ensimmäinen käsittely on vihdoinkin viimein käsillä. Näitä muutoksia on pitkään valmisteltu. Niitä on pitkään myös vaadittu. Niin kuin tämä keskustelukin osoittaa, on hyvin ristiriitaisiakin näkemyksiä siitä, mitä tässä tilanteessa suomalaisessa yhteiskunnassa pitäisi tehdä. Minä pidän näitä hyvin positiivisina ja näen myös hyvin myönteisenä sen työn, mitä valiokunta on tässä kysymyksessä tehnyt, ja voin itse yhtyä hyvin suurelta osin niihin perusteluihin, joita tässäkin keskustelussa on muutosten perusteeksi esitetty.

Ainoa kysymys, jossa en täysin valiokunnan näkemyksiä ole pystynyt seuraamaan, on nuuskan myyntikielto, mikä tuli myös ed. Nordmanin puheenvuorossa esille, joskin hän ilmeisesti ajattelee tästä kysymyksestä hieman toisella tavalla kuin minä.

Minä pidän positiivisena sitä, että tässä nyt näinkin laajalla rintamalla on päästy eteenpäin. Kysymys on yhdestä suurimmista terveystaakkoista ja terveystaakkoista, mitä meillä on.

Ed. Kauppinen: Arvoisa puhemies! Tässä vielä laskin ihan taloudellisia vaikutuksia, mitä yksilötasolla merkitsee, jos tupakointiin käytetään 20 markkaa vuorokaudessa. Se tekee runsaat 7 000 markkaa vuodessa eli runsaat 70 000 markkaa kymmenessä vuodessa, ja jos 10—11-vuotiaana aloittaa tupakoinnin, 50 ikävuoteen mennessä ehtii tupakoida 40 vuotta, ja se on noin 280 000 markkaa riihikuivaa rahaa.

Mistä lapset, nuoret, opiskelijat ja koululaiset saavat sen rahan, kun kuitenkin puhutaan sitten

siitä, että opiskelijoilla menee hirveän huonosti, heillä on taloudellisesti tiukkaa, heiltä puuttuu rahaa jne. Entäs sitten ne nuoret ja lapset, joilla ei ole vielä mitään mahdollisuuksia saada opinto-sosiaalisia etuisuuksia tai lainoja jne. Ne rahat ovat vanhempien pussista poissa tai sitten jostakin muualta kepulikonsteilla, eikä tämäkään minusta ole kovin suotava ilmiö. Minusta pitää nähdä myös selkeästi tämä ihan perheen, kulutuskäytön, taloudellisten vaikutuksien, ja ne vaikutukset ovat varsin mittavat, jos ne markat kokonaisuutena pannaan jonoon, mitä ihminen elämänsä aikana tähän tuhlaa. Siitä ymmärtää sen, että silloin tuotantopuolella eli tupakkateollisuuden puolella on suuret intressit vaikka maksaa siitä, että tupakkatuotteiden merkkejä käytetään, ja jopa maksaa provikoita erilaisille järjestöille, että ne suosivat heidän tupakointitottumuksiaan ja tupakointitapojaan. Tätäkin saatetaan olla jopa tapahtunutkin, ja ehkä sen takia jotkut täällä niin voimakkaasti ovat puolustaneet tupakoinnin sallimista nuorissa ikäluokissa.

Ed. Ala-Harja (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kauppinen viittasi kustannuksiin ja kysyi, mistä lapset ja nuoret saavat rahaa. Eräs opettaja kysyi 12-vuotiailta oppilailta, jotka nimettömänä saivat vastata kysymyksiin, mistä he saavat rahaa tupakkaan ja viinaan. Vastaus oli aika yksiselitteinen: lapsilisästä. Monet lapset todella voivat käyttää lapsilisänsä joko kokonaan tai osaksi itsensä tuhoamiseen. En tiedä, kuinka yleistä tämä on, mutta tämä opettaja soitti minulle huolestuneena ja sanoi, että varmaan nämä lapset vastasivat oikein, koska heidän ei tarvinnut sanoa omaa nimeään. Kyllä vanhemmillakin tässä tietysti on suuri vastuu, eikä tämä laki poista lainkaan vanhempien vastuuta terveystaakkojen ja erikoisesti myös tupakan käytön kohdalla.

Jos me täällä yhteiskunnan varoin nostamme lapsilisä ja sitten osa siitä todella ohjautuu lasten itsensä tuhoamiseen, silloin me olemme todella tehneet turhia lakeja.

Ed. Aittomäki: Rouva puhemies! Haluan varsinaisena puheenvuorona sanoa sen, että minä ymmärrän tämän lain tarkoituksen. Sanon suoraan, että minä olen tupakoinut 37—38 vuotta ja mielelläni jättäisin sen tottumuksen, jos se olisi noin vain yhtäkkiä mahdollista, ei siinä mitään. Mutta tässä hurmahenkisyydessä, mikä viittaa varmaan vähän samanlaiseen käsittelyyn kuin aikanaan, kun kieltolakiä käsiteltiin, miten

maailma yhtäkkiä puhdistetaan pahasta ja viinan käytöstä kieltoilla, ja tässä eräissä kohdin tapahtuvissa selvissä ylilyönneissä, mm. siinä, että pian 18 vuotta täyttävä henkilö ei voi omalla rahallaan ostaa kaupasta tupakkaa, jos haluaa, on menty kohtuuttomuuksiin. Tässä laissa on menty tarpeettomien ylilyöntien asteelle, ja epäilen, että tätä lakia tullaan nopeasti aikanaan muuttamaan.

Vielä kerran totean 13 a §:stä: Millä henkilöllä poistaa toisen tupakoitsijan yleiseltä paikalta, ajoneuvosta tai niin edelleen, kun pykälässä ei ole mahdollisuuksia tai edes mainintaa ”tarvittaessa voimakeinoin”? Ei se, että on poistamisoikeus, edellytä voimakeinojen käyttöä. Minä väitän, että ellei pykälää korjata täällä toisessa käsittelyssä, niin tämä on lapsus. Ei se minulle ja minun tupakankäyttölleni sellaisenaan mitään tee, on tämä 13 a § minkäläinen hyvänsä, mutta virheelistä lakia ei pitäisi mennä tekemään.

Ei minulla muuta sanomista ollut. Vetelen taas sāngyssä pari savua ennen kuin nukun ja sillä siisti. Mielelläni lopettaisin, mutta kun ei voi.

Ed. Kuuskoski: Arvoisa puhemies! Minä haluan yhtyä niihin näkemyksiin, jotka ed. Ala-Harja lopuksi sanoi, vanhempien ja aikuisten vastuusta tässäkin kysymyksessä. Aika usein asetetaan vastakkain hyvä lainsäädäntö ja meidän ja erityisesti tässä kysymyksessä vanhempien ja aikuisten vastuu. Ei tämä lainsäädäntö missään mielessä, niin kuin ed. Ala-Harja sanoi, poista vanhempien vastuuta. Minä uskon, että on välttämätöntä, että suomalaiset vanhemmat, ja näkisin, että tämä vanhemmuus koskee kaikkia aikuisia, entistä enemmän myös nuorten kanssa rohkeasti keskustelevat niin tupakointiin kuin alkoholin käyttöönkin liittyvistä kysymyksistä, samoin kuin tästä uudesta ilmiöstä, nuuskaamisesta.

Ed. Aittoniemelle vain haluaisin todeta, että tällä lainsäädännöllähän luodaan sitä ympäristöä, jossa me kaikki elämme. Me jokainen kuvitteleme tietysti olevamme täysin vapaita yksilöitä. Sitä me emme kuitenkaan ole, vaan meidän arvomme, asenteemme ja käyttäytymisemme ovat monella tavalla riippuvaisia ympäristöstämme ja kanssaihmistemme näkemyksestä, käyttäytymisestä. Tällä lainsäädännöllä muokataan yleistä ilmapiiiriä. Jos meillä olisi ollut tupakkalainsäädäntö, niin ehkä ed. Aittoniemenkin olisi ollut aikanaan helpompi päästä tupakasta irti, niin kuin ymmärsin, että hän haluaisi

tehdä. Asia ei tietysti ole näin yksinkertainen, mutta minusta tämän lainsäädännön merkitystä ei pidä vähätellä.

Ed. Ala-Harja: Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemi kiinnitti huomiota aivan oikeaan kohtaan, ja vastalauseessamme olemme samaa mieltä. Tosin valiokunnassa asiantuntijat lausuvat mielipiteen, että 13 a §:ssä viimeisen lauseen asia, joka poistettiin, jossa poliisi on velvollinen pyydettäessä antamaan virka-apua, hoituu jonkin toisen lain perusteella eikä sitä tässä välttämättä tarvita. En muista sen lain nimeä enkä pykälää, mutta jäi minulle mieleen, että tässä on kaksinkertaista lainsäädäntöä. Siinä mielessä se kyllä toimii.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

9) Ed. Mölsän ym. lakialoite n:o 33 laiksi pakkokeinolain 1 luvun 3 §:n muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin lakivaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Kun ensimmäinen allekirjoittaja tämän pakkokeinolain muutoksen osalta ei ole paikalla eikä kukaan minua lukuun ottamatta, jotka ovat tämän allekirjoittaneet, niin varatakseni heille mahdollisuuden ennen valiokuntakäsittelyä näkemyksen lausumiseen ehdotan, että tämä jätetään pöydälle ensi perjantaina pidettävään täysistuntoon.

Ensimmäinen varapuhemies: Kun asiaa ei ole yksimielisesti voitu lähettää valiokuntaan, on asia jäävä pöydälle. Kehotan seuraavia puhujia ilmaisemaan näkemyksensä pöydällepanon ajankohdasta.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Aittoniemi ehdottanut, että

asia pantaisiin pöydälle ensi perjantain täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Aittoniemen ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle ensi perjantain täysistuntoon.

10) Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen toimintakertomus vuodelta 1993 (K 4)

Valiokuntaan lähettäminen

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s :
Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaali- ja terveystoimintavaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. **K u u s k o s k i :** Arvoisa puhemies! Vaikka tällä hetkellä ei kovin monta edustajaa paikalla olekaan, pidän tärkeänä Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen puheenjohtajana sanoa muutaman eräällä tavalla esittelysanana, ennen kuin valtuutettujen toimintakertomus vuodelta 93 menee valiokuntakäsittelyyn.

Ehkä aluksi on hyvä palauttaa mieliin Kansaneläkelaitoksen omaleimainen asema suomalaisessa sosiaaliturvajärjestelmässä. Kela on itsenäinen sosiaaliturvalaitos, joka on suoraan eduskunnan alainen. Laitoksen hallintoa ja toimintaa valvovat eduskunnan valitsevat 12 valtuutettua ja valtuutettujen valitsevat tilintarkastajat.

Sitten ehkä muutama sana valtuutettujen käytännön työstä. Valtuutetut ovat kokoontuneet kerran kuukaudessa yleiskokoukseen, jossa on kuultu valtuutettujen vaatimia selvityksiä Kelan hallituksesta ja laitoksen asiantuntijoilta eri toimintasektoreilta. Näitä yleiskokouksessa käsiteltäviä asioita on valmisteltu työvaliokunnassa.

Toisen osan valtuutettujen toimintaa muodostavat eduskunnan vahvistaman valtuutettujen johtosäännön edellyttämät puolivuotistarkastukset. Niissä on käyty läpi tarkemmin laitoksen toimintaa sekä perehdytty pöytäkirjoihin ja muihin asiakirjoihin. Puolivuotistarkastuksen perusteella valtuutetut ovat pöytäkirjanneet lausumia, jotka ilmenevät vuosikertomuksesta. Tämän lisäksi valtuutetut ovat tehneet tarkastusmatkoja paikallistoimistoihin ja aluekeskuksiin.

Arvoisa puhemies! Kansaneläkelaitos on tänä päivänä hyvin mittava organisaatio. Sen tehtävä-

kenttä on jatkuvasti laajentunut, ja palveluverkosto kattaa tänä päivänä hyvin koko Suomen. Kelalla oli vuonna 93 yhteensä 448 palvelupaikkaa, joista joka päivä oli auki 254 toimistoa, ja näitä toimistoja on tapana kutsua täyden palvelun toimistoiksi. Toimihenkilöiden lukumäärä Kansaneläkelaitoksessa on noin 5 800.

Siihen, että Kelaan on keskitetty hyvin runsaasti uusiakin sosiaaliturvan palvelutehtäviä, on nähdäkseni vaikuttanut ainakin neljä asiaa: 1) Kelalla on koko maan hyvin kattava organisaatio; 2) Kelalla on hyvin asiantunteva henkilöstö; 3) Kelan tietokonejärjestelmä on erittäin ajanmukainen ja toimiva, se on hyvin pitkän kehittyneen tulos ja on todella osoittautunut tehokkaaksi, ja ehkä on syytä korostaa, että tämä tulos on saavutettu hyvin pitkän työn tuloksena; ja 4) Kansaneläkelaitos on pystynyt säilyttämään palvelutoiminnassaan hyvän ja luotettavan yleisilmeen.

Vuonna 93 Kelan hoidettaviksi tulivat lasten kotihoidon tuki ja lapsilisät. Yleiseen asumistukeen, äitiysavustukseen ja sotilasavustukseen liittyvät tehtävät siirrettiin tämän vuoden alusta Kelan hoidettavaksi, ja opintotukikeskus henkilöineen siirtyi vastikään eli tämän kuun alusta lukien Kansaneläkelaitokselle.

Uusien tehtävien siirtyminen Kelalle on vaatinut erittäin paljon työtä. Erittäin suuri haaste on ollut koulutuksessa, mikä on tietysti laajat tehtäväkokonaisuudet huomioon ottaen erittäin ymmärrettävää. Valtuutettujen käsityksen mukaan Kela on selvinnyt sekä siirtymävaiheista että uusista tehtävistä hyvin. Asiakkaiden palvelu on parantunut. Ihmiset voivat nyt hoitaa suuren osan sosiaaliturvaan liittyvistä asioista samassa paikassa. Etuuksiin liittyvä päätöksenteko on myös nopeutunut.

Erittäin myönteinen asia, nyt haluan tällaisen yksittäisen kysymyksen nostaa esille, oli se, että Kansaneläkelaitos ja kuntien asumistukiviranomaiset tekivät hyvin tiivistä yhteistyötä ennen vuodenvaihdetta, jotta asumistukiasioiden ruuhkat saatiin purettua. Tämä kahden eri viranomaistahon tiivis yhteistyö ei ole kovin tuttua suomalaisessa yhteiskunnassa, mutta nyt siinä onnistuttiin ja asumistuen siirtovaihekin valtuutettujen käsityksen mukaan onnistui hyvin.

Toivon, että yhden palvelupaikan periaate pakottaa nyt raivaamaan hyvin nopeasti sosiaaliturvalakien suurta viidakkoa. Etuuskien tasojen saantiedellytyksiä, karensseja jne., on välttämätöntä yhdenmukaistaa. Samalla on myös vält-

tämätöntä yksinkertaistaa lainsäädäntöä. Tämä siitä syystä, että sosiaaliturvan täytyy olla luonteeltaan sellainen, että ihmiset ymmärtävät, mistä on kysymys. Sen täytyy palvella kansalaisia. Sen täytyy tietysti olla myös hyvin oikeudenmukaista, ja ihmisten täytyy myös kokea se oikeudenmukaiseksi. Tässä onkin hyvin paljon tehtävää. Sen vuoksi halusin tämän näkökohdan myös esittelypuheenvuorossa tuoda esille. Yksinkertaistaminen ja viidakonraivaustyö on myös välttämätön edellytys, jotta tehokkuutta voidaan parantaa.

Arvoisa puhemies! Kela on hyvin mittava myös rahankäytön osalta. Kelan tuotot vuonna 1993 olivat 47,8 miljardia markkaa ja kulut lähes 47 miljardia markkaa. Työnantajien osuus tuotoista oli 21 prosenttia, vakuutettujen 25, valtion 33, kuntien 16 ja muu rahoitus 5 prosenttia. Tänä vuonna tuottojen arvioidaan olevan 56,7 miljardia markkaa ja kulujen 56,5 miljardia markkaa. Nimenomaan uudet etuudet aiheuttavat tämän suuren volyymin kasvun. Hyvin merkittävä muutos liittyy mm. siihen, että lapsivähennykset on poistettu ja eräällä tavalla tämä etuus siirretty korotettuihin lapsilisiin.

Mittava organisaatio ja suuri rahamäärä edellyttävä tietysti, että valtuutettujen ja tilintarkastajien täytyy olla tehtävissään hyvin aktiivisia ja heidän toimintatapojensa täytyy olla myös ajanmukaiset. Pidän hyvin tärkeänä, että valvontaa ja tarkastustoimintaa säätelevät säädökset ovat ajan tasalla. Tässä näen, että on myös eduskunnan syytä huolehtia, että näin Kelan valvontaelinten osalta on.

Käsiteltävänä olevasta valtuutettujen vuoden 1993 toimintakertomuksesta otan esiin vielä muutaman asian.

Tärkein kysymys on mielestäni sosiaalivakuutuksen rahoituksen turvaaminen. Valtuutetut ovat useana vuotena kiinnittäneet huomiota siihen, että Kelan hoitaman sosiaaliturvan rahoituksen tulee perustua pysyväälle ja laajalle rahoitus pohjalle ja että siinä tulee säilyttää vakuutusmaksuperiaate. Valtuutetut ovat kiirehtineet vakuutusmaksuperusteiden uudistamista. Huomiota on kiinnitetty esimerkiksi siihen, että työnantajien vakuutusmaksuperusteet tulee muuttaa niin, että maksurasitusta siirretään työvoimavaltaisilta yrityksiltä enemmän pääomavaltaisille yrityksille. Tietysti valmistelu, toteutusvastuu ja nopeiden uudistusten aikaansaaminen on ennen kaikkea valtioneuvoston vastuulla.

Toiseksi toimintamenot. Kelan hallitus sitoutui tekemään vuonna 1993 toimintamenoissaan

vähintään 90 miljoonan säästöt huolimatta siitä, että laitokseen siirrettiin uusia tehtäviä. Valtuutetut ovat todenneet, että laitos on kyennyt toteuttamaan säästöt reilustikin. Laitoksen toimintakulut olivat 3 prosenttia, kuluista yhteensä noin 1,4 miljardia. Tätä näkemykseni mukaan ei voi pitää korkeana.

Kolmanneksi valtuutetut ovat useasti korostaneet palvelutoiminnan oikeudenmukaisuutta ja tehokkuutta. Laitoksen paikallis- ja aluehallinnon organisaatiot on jo aiemmin uudistettu. Tämän vuoden alkupuolella on uudistettu myös pääkonttorin organisaatiota samoin kuin toimintatapoja.

Neljänneksi Kansaneläkelaitoksessa on valmisteltu ja pantu täytäntöön Eta-sopimukseen liittyviä uusia tehtäviä samoin kuin uuteen pohjoismaiseen sosiaaliturvasopimukseen liittyviä kysymyksiä. Valtuutettujen käsityksen mukaan Eta-sopimuksen aiheuttamista muutoksista ja ulkomaalaisasioiden yleisestä lisääntymisestä on myös selvitty hyvin. On paikallaan kuitenkin korostaa, että tämä kansainvälisen alueen laajeneminen ja myös ihmisten jatkuva liikkuminen lisäävät hyvin paljon haasteita Kelalle.

Arvoisa puhemies! Kansaneläkelaitos on ollut ja myös tulevaisuudessa on organisaatio, joka palvelee jokaista tässä maassa asuvaa. Sen tulisi olla myös organisaatio, joka tunnetaan omaksi. Sen vuoksi on hyvin tärkeää, että myös eduskunnan säätämät lait silloin, kun puhutaan sosiaaliturvan sisällöstä tai niistä toimintavoista, joilla sosiaaliturvaa toteutetaan, ovat sellaisia, että ihmiset kokevat ne ihmisen mittaisiksi.

Ed. Pesälä merkitään läsnä olevaksi.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveystieteiden valiokuntaan.

Pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi perjantain täysistuntoon:

11) Lakivaliokunnan mietintö n:o 8 (HE 35)

12) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 21 (HE 58)

13) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 22
(VNP 1)

14) Liikennevaliokunnan mietintö n:o 5 (HE 73)

15) Liikennevaliokunnan mietintö n:o 6 (HE 74)

16) Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 5 (HE 17)

Ensimmäinen varapuhemies:
Eduskunnan seuraava varsinainen täysistunto
on ensi perjantaina kello 13, suullinen kyselytunti
ensi torstaina kello 16.30.

Täysistunto lopetetaan kello 18.58.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen
